

KOVÁCS NAGYSZÁLLODA R-T

SZOMBATHELY ☼ TELEFON 172

ELSŐRANGU KÁVÉHAZ, ÉTTEREM, VIGADÓ ÉS CUK-
RÁSZDA, KÖZPONTI FŰTÉS, LIFT, HIDEG ÉS MELEG
VIZ, 415 LEGNAGYOBB KÉNTÉLEMMEL
BERENDEZETT SZOBA

Száz esztendeje, 1915-ben Kovács Jakab megnyitotta újonnan épült szállodájának kapuit. Rendkívüli esemény volt ez Szombathely városában, és, ahogy minden rendkívüli, megosztotta a kortársakat. A szállót az ellenzők túlzónak tartották a város méreteihez és igényeihez képest, eleganciáját talmi fényűzésnek a háborús években; mások viszont nagy örömmel fogadták: érezték, tudták, hogy nem csak üzleti esemény a Kovács Szálló megnyitása, hanem sokkal több annál. A polgári akarat diadala, s általa új tere nyílt a polgári létezésnek Szombathelyen.

A Kovács Szálló, a Sabária, a Savaria Nagyszálló vagy csak egyszerűen a Nagyszálló (a különböző elnevezések egy-egy korszakot jeleznek az intézmény életében) szimbólummá lett: a maga finom, szecessziós eleganciájával, rendezvényterként „közéleti szerepvállalásával” mintája annak, amit a szó legnemesebb értelmében „polgárinak” mondunk.

Összeállításunk éppen ezért kettős célú: részint ünnepeljük a – sok éve tetszhalott – Nagyszálló 100. születésnapját, részint viszont szeretnénk a szállón keresztül a letűnőnek látszó polgári világot is megidézni. Az interjúk, amik a szálló 70-es, 80-as évekbéli dolgozóival készültek, szépen tanúskodnak e világ erejéről: a Nagyszálló polgári miliójét, atmoszféráját megőrizte az 1945 utáni évtizedekben is, a szálló mindig megmaradt annak, amivé vált az elmúlt évszázadban: a polgári Szombathely szimbólumának.

Köszönjük a vendégszerkesztő, Szalainé Bodor Edit és Spiegler Tibor szíves segítségét: az általuk a korábbi években végzett munka nélkül lapszámunk aligha született volna meg.

(Szerk.)

Szombathely a századfordulón

A Tisza Kálmán miniszterelnök távozását követő évek felszínre hozták az 1867-ben létrejött politikai rendszer számos megoldatlan problémáját, amelyeket addig az erős kézben tartott mameluk sereggel a „generális” még tudott kezelni. A közjogi kérdés, a nemzetiségi kérdés, a munkáskérdés, a dzsentri- és a zsidókérdés, a parasztkérdés valós, megoldásra váró kérdések voltak tényleges válaszok nélkül. A Tisza távozását követően bekövetkezett válság már eleve kódolva volt a rendszerben. Ennek legfőbb oka, hogy a – kisebb megszakításokkal – folyamatosnak mondható gazdasági növekedés elindította a társadalom modernizációját, ez a fejlődés azonban feszítette a „ne movere” (nem mozdítani) elvén nyugvó politikai berendezkedés kereteit.

A közös ügyek s azok finanszírozása jelentős terhet jelentettek a magyar kormány-
nak, s ez időről időre belpolitikai szempontból is nagyon kényes kérdéssé vált, ugyanis a tízévente újratárgyalandó közös ügyek finanszírozására megszavazott összeg (kvóta) tízévente válságba sodorta az éppen aktuális kormányzatot. A rendszer egyik legnagyobb problémája annak egyik létrehozója, maga a király volt, aki görcsösen ragaszkodott részben a kiegyezési törvényben leírtakhoz, részben pedig a hadsereg felügyeletéhez, amelyet teljesen magáénak érzett. Miatta a rendszer reformjára nem volt lehetőség, s a hadsereg – amit a magyar társadalom jelentős többsége nem érzett magáénak – finanszírozása és létszámának meghatározása az egész korszakban politikai harcok között zajlott.

A politikai és társadalmi válság érintette Szombathelyt is, a korszak társadalmi átalakulása s a polgárság, a munkásság megnövekvő politikai és szociális igényei alól nem tudta magát kivonni, de ezt a századfordulóig a város növekvő gazdasága és ipara alapvetően feledtetni tudta.

Szombathely számára a korszak legfontosabb, hosszú távra kiható momentuma a város vasúti csomóponttá válásának folyamata volt. Miután 1865-ben a Sopron–Szombathely–Nagykanizsa vasútvonal elkészültével Szombathely része lett a magyar vasúthálózatnak, 1871–1872-ben megépült a Győr–Szombathely–Graz vasútvonal is. E két fő vasútvonal kiépülését követően sorra jöttek létre helyi érdekű vonalak: 1883-ban a Szombathely–Kőszeg, 1888-ban a Szombathely – Pinkafő, 1891-ben a Szombathely–Porpác–Csorna–Hegyeshalom – Pozsony, 1894-ben a Szombathely–Rum.

A város gazdaságának és kereskedelmének másik generátora az állami vagy katonai célú beruházások megszerzése és megvalósítása volt. 1889-ben épült fel a huszárlaktanya, s ugyanezen évben a vármegye és az állam közös vállalkozásában a királyi törvényszék, 1891-ben a pénzügyigazgatóság épülete, 1895-ben pedig a vasúti üzletvezetőségnek az épülete.

A vasút megérkezését követően jelentős fejlődésen ment keresztül a város mind a lakosságszámot, mind a gazdaságot, mind pedig az ipart tekintve. 1870 és 1910 kö-

zött a lakosság száma 7561-ről 30 947-re nőtt. A nagyarányú lakosságszám-növekedés csak kis részben köszönhető a természetes szaporulatnak. Nagyobb részét a kedvező munkaalkalom irányába ható migráció, illetve egyes települések – 1885-ben Szentmárton illetve Óperint, 1907-ben Gyöngyösszőlős és Kámon – Szombathelyhez történő csatlakozása miatt következett be.

Mindezek mellett a város horizontális terjeszkedése folyamatos volt, új városrészek jöttek létre enyhítendő az állandó lakáshiányt. Ekkor épült ki a város déli részén a Rumi és a Vizmellék utcák által közrefogott terület, nyugaton a mai Gagarin utca villasora, a keleti városrészen pedig a Kisfaludy, Széll Kálmán és Szelestey utcák. A századfordulót követően pedig már a vasútvonaltól keletre is kezdett terjeszkedni a város Zanat irányába.

A gazdasági fejlődéshez nélkülözhetetlen tőkét a dualizmus kori Szombathelyen számos bank tudta biztosítani: 1872-től a Szombathelyi Általános Takarékpénztár Rt., a Vasmezei Általános Takarékpénztár, 1892-től az Osztrák–Magyar Bank, 1897-től a Mezőgazdasági Takarékpénztár és Hitelbank, 1905-től a Szombathelyi Leszámlító Bank, 1911-től a Vármegyei Központi Takarékpénztár Rt. és 1913-tól a Szombathelyi Egyházmegyei Takarékpénztár.

Részben ennek, részben a vasúthálózat kiépítettségének köszönhetően mintegy 15 nagyvállalat működött 1900-ban Szombathelyen. Ezek közül kiemelkedett az 500 munkást foglalkoztató Mayer E. és fiai gépgyár és a 400 munkással dolgozó Pohl E. és Fiai gyár. 1871-ben hozták létre a vasúti járműjavító műhelyt, ahol a századfordulón szintén 500 fő dolgozhatott. A környék mezőgazdasági termékeinek jelentős részét két nagy teljesítményű gőzmalom, két ecet- és egy szeszgyár dolgozhatta fel.

A városban szinte folyamatosan zajló építkezések nyersanyagigényét 6 téglagyár és több fűrésztelep tudta biztosítani. A város vegyipara is jelentősnek volt mondható: gyufagyár, szappanüzem és légszuszogógyár működött a korban. Az utolsó, nagynak mondható ipari beruházás a Doctor Herman S. Gyapotszövőgyár megtelepedése volt Szombathelyen 1899-ben. A dualizmus éveiben a nagyipari üzemeken keresztül a városba mintegy 7-9 korona tőke érkezett.

A századfordulót követően azonban az addigi ipari fejlődés megakadt. Bár a város ingyenes telek felajánlásával, vám- és adómentesség ígéretével, építőanyag biztosításával próbálta a városba csalogatni a tőkeerős vállalkozásokat, azonban ez a századfordulót követően már nem volt elegendő. Hatalmas verseny alakult ki a települések között a vállalkozások megnyerése érdekében, s a szoros versenyben, úgy tűnik, Szombathely ekkor már alulmaradt.

Egy ilyen gazdasági fordulat soha nem jön jól, de ekkor különösen rossz pillanatban következett be, ugyanis a mind szó szerint, mind pedig képletesen Szombathelyt a 19. századból a 20. századba átvezető Éhen Gyula, az 1895-től 1902-ig regnáló polgármester megvalósította a modern Szombathely működéséhez szükséges infrastrukturális beruházásokat. Éhen jól látta, mind az állami beruházások, mind pedig a tőkés befektetések megszerzéséhez egy megfelelő úthálózattal, jó közművekkel bírni, modern város létesítése szükséges. 1898-ban kezdetét vette a csatornázás, vele párhuzamosan a vízművek és vízvezetékrendszer kiépítése, 1899 és 1901 között az útburkolati munkák elvégzése. A város lakosságának komfortérzetét növelte és a városkép elengedhetetlen részévé vált az 1897-től meginduló villamos, amely az ikervári vízi erőműtől nyerte az áramot. Ezek a fejlődő Szombathely fontos beruházásai voltak, de megvalósításukkal komoly adósságspirálba került a város.

Éhen utódjára, Brenner Tóbiásra hárult a feladat, hogy a város pénzügyeit konszolidálja, aminek érdekében a két cikluson át végzett polgármesteri munkássága nélkülözte a nagy építkezéseket, beruházásokat. Mindent elkövetett annak érdekében, hogy pénzt szerezzen, ipari létesítményeket, beruházásokat csábítson Szombathelyre, azonban az ország gazdasági helyzete nem kedvezett törekvéseinek. 1914-ben, 12 évi polgármesterség után lemondott. Utóda, Kiskos István nagyszabású programot hirdetett, azonban ennek kivitelezését a világháború kitörése immáron lehetetlenné tette.

A második ipari forradalom negatív hatásai alól Szombathely sem tudta kivonni magát. A városba érkező hatalmas embertömeggel együtt járt a szegénység, a nyomor. 1898-ban hozták létre – megszüntetve a házaknál történő koldulást – a szombathelyi szegénykonyhát, 1904-ben nyílt meg az állami gyermekmenhely, 1910-ben pedig a Vakok Intézete. A probléma súlyos voltára utal számos, Szombathelyen működő karitatív egyesület (a Szombathelyi Rongyos Egylet, a protestáns és az izraelita nőegyletek, a Szent Erzsébet Egylet és a Katolikus Nővédő Egyesület) megalakulása.

A polgárság fejlődésének, a munkásság felemelkedésének egyik letéteményese a jól működő oktatási rendszer. A korban e terület Szombathelyen folyamatosan javult. A népiskolai törvény megalkotásakor, 1868-ban, Szombathely oktatási intézményei gyakorlatilag csak az egyházak fenntartásában voltak. Egyetlen olyan városi elemi is-

kola működött a mai Szily János utcában, amely mindenki számára nyitott volt. Ezt a katolikus plébánia tartotta fenn.

A város középiskolája, a katolikus főgimnázium a premontrei rend fenntartásában működött, nagy hátránya volt, hogy két, 18. században készült épületben zajlott az

oktatás. Felsőfokú képzésre – végig a korszakunkban – csak a szeminárium nyújtott lehetőséget. Jóllehet ez csak egy viszonylag szűk réteget érinthetett, mégis az alkalmazott tanárok oktató, tudományos munkája és társadalmi szerepvállalása révén a papnevelő intézetet felsőoktatási intézményként kell kezelnünk.

1869-ben az elemi iskolát a város közösisítette, így az akkori püspök, Szabó Imre kénytelen volt új iskolát alapítani. 1872-re készült el a Hollán Ernő utcai épület.

A várost 1898-ban három tankerületre osztották. Az első kerület a Gyöngyös paktól keletre (Szentmárton), a második kerület a Gyöngyös és a Perint patak közti terület, míg a harmadik kerület a Perint és Kálvária közötti városrész lett (Óperint). Az óperinti részben már 1898-ban megnyílt a négy fiú és négy leányosztályból álló, egyemeletes iskola. A szentmártoni városrészben kezdetben egy iskola számára kisajátított épületben zajlott a tanítás, csak később, 1904-ben készült el az új iskolaépület a Nádasdy utca sarkán. Ezek mellé 1906-ra felépítették a domonkos nővérek elemi és polgári leányiskolájukat. A régi Szily utcai iskola túlszűfoaltsága miatt 1910-re épült fel a Fürdő, ma Aréna utcai iskola. Az ekkor elkészült épület ma a Kanizsa Dorottya Gimnázium részét képezi. A két izraelita felekezet is fenntartott elemi iskolát: a neológok 1893-tól, az ortodoxok 1901-től.

A katolikus főgimnázium praktikatlan kétlakisága 1894-ben szűnt meg, ekkor készült el a Rauscher Miksa által tervezett és Wälder Alajos által épített, 40 éves meg-

szakítással a mai napig is használt épület. Az addigi két ingatlannak – a volt gimnázium épületének, a mai Smidt múzeumnak és a Liceum épületének – új funkciókat kellett találni. A régi gimnázium épületét megkapta a Katolikus Kör, amely itt helyezte el a nyomdáját és a Szombathelyi Újság szerkesztőségét. A liceum épületét az 1876-tól működő polgári leányiskola kapta meg. Szombathelyen a korban 3 polgári iskola működött: a már említett, 1876-ban létrehozott a polgári leányiskola, az 1887-ben megnyílt kereskedelmi iskola, valamint a már említett, domonkos nővérek által működtetett polgári leányiskola. A főgimnázium túlterheltsége okán 1912-ben megnyitotta kapuit a reáliskola, amelynek azonban csak jóval később lett önálló, állandó épülete. A középiskolai képzés lezárása után 1901-től a jegyzőképző tanfolyam nyújtott lehetőséget helyben a továbbtanulásra.

Szombathely iskolahálózata a polgárság igényeihez és lehetőségeihez alkalmazkodva kiépültnek volt mondható. Az „iskolaváros” titulus túlzás ugyan – hisz nem rendelkezett olyan intézménnyel, amely a régió egészéből vonzhatott volna hallgatókat – de a rendszer a városban található állami és városi intézmények hivatalnok utánpótlását tudta biztosítani.

Mind a polgárság, mind pedig a városba betelepült munkásság számára egyre fontosabbá vált a szabadidő tartalmas és hasznos eltöltése, így a várospolitika is fokozott figyelmet szentelt a kérdésnek. 1898-ban három olyan közterület készült el, amely alkalmas volt a sétára, találkozókra, beszélgetésekre: a Szent István és a Millenniumi Park, valamint az Árpád sétaút. Ez egészült ki még 1902-ben a Deák ligettel, 1908-ban a Népligettel. 1905-től működött a Kioszk a Szent István Parkban, 1906-tól népfürdő a Perint-patakon.

A város sajátos társasági színterei voltak a különféle céllal és különböző helyeken létrejött asztaltársaságok. A szállodák és éttermek adtak teret és lehetőséget az asztaltársaságok működéséhez. Közülük az Elégedetlenek Klubja volt a legrégebbi, székhelye a Szombathely városához címzett szálloda volt. Az 1890-es években a Maticsban szerveződött a Segítség, 1902-ben a Hungária Asztaltársaság, a Stroblban a Csütörtöki Tekező Asztaltársaság, a háború előtt a Vas megyei Tiszti Egyesülés, amely a Posch Antal-féle vendéglőben tartotta összejöveteleit. De rajtuk kívül ismert volt a Gépészek Asztaltársasága, a Kerékpár Asztaltársaság, a Kenyér, a Sanitas, a Veterania, vagy a Mikor Nősülünk. A saját szórakoztatásra szerveződött, de jótékonykodással is foglalkozó társaságok színes elegye adhatta a polgárság gerincét.

1872-től kezdve működött a városban a Vasvármegyei Régészeti Egylet, amelynek utódja az 1899-ben létrejött Vasvármegyei Kulturális Egyesület, amely célul tűzte ki egy olyan épület létrehozását, amely alkalmas az egyesület által összegyűjtött régiségek tárolására és bemutatására, továbbá helyet tud biztosítani kulturális és tudományos előadások megtartására is. Az egyesület által szorgalmazott Kultúrpalota 1909-re épült fel. A hely végre teret és a bemutatkozás lehetőségét tudta adni a közművelődés területén működő egyesületeknek, társaságoknak. Felolvasó esték, társasági összejövetelek szerveződtek az épület falai között. Országos ismertséget hozott a városnak az 1912. évi Vasvármegyei Műtörténeti Kiállítás, ahol a Vas vármegyei

nemes családok, plébániák, polgárcsaládok értékeinek legjavát mutatták be a nyilvánosságnak.

Jelentős volt a korban a dalárdamozgalom. A Szombathelyi Dalosegyesület 1863-tól fejtette ki működését, a Haladás Dalárda alapítása 1896-ra tehető. 1900-ban ala-

kult meg a Zenekedvelők Egyesülete, amely immáron rendszeres zenei programokat tudott nyújtani a város polgárainak saját koncertjeivel illetve meghívott vendéglelőadókkal.

Magánkönyvtár több is volt a városban, gondoljunk csak a szeminárium vagy a kaszinó könyvtárára, illetve több kisebb bibliotékát tartottak fenn egyesületek is (Kaszinó, Katolikus Kör, Katolikus Legényegylet). Mindezen kezdemények után, 1880-ban jött létre a város első közkönyvtára.

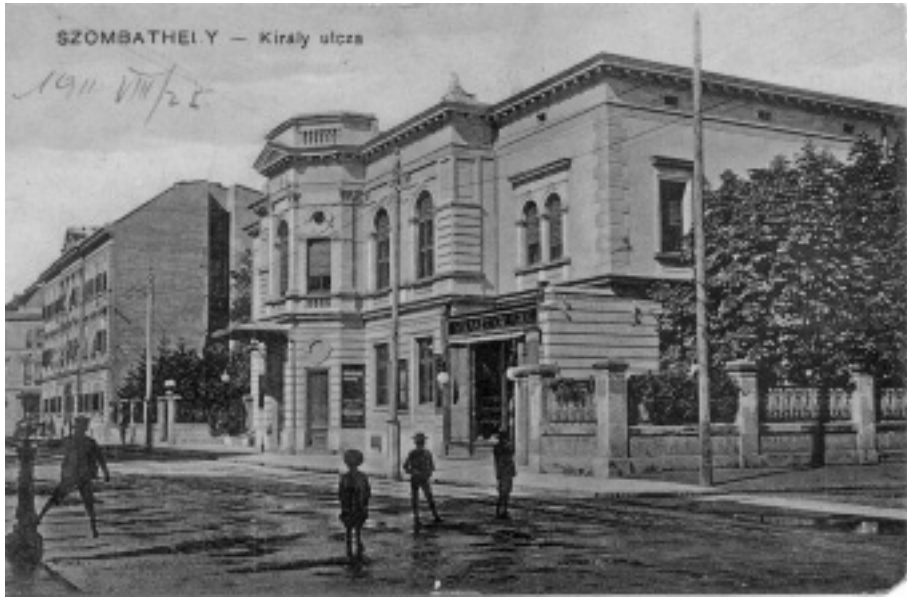
1893-ban alakult meg a Berzsenyi-szobor létrehozása céljából a Berzsenyi-kör, 1905-ben a Faludi Ferenc Irodalmi Társaság, amely a szépirodalom művelésére és ápolására szerveződött.

1880-ban állandó színháza lett Szombathelynek. Ez a városháza épületéhez hozzáillesztett színház kicsiny volt ugyan, de díszes és ízlésesen berendezett, azonban a kicsisége és szűk kijárata miatt veszélyesnek ítélték. 350 fő fért el a nézőtérén. 1909-től működött az Aréna utcában nyári színpör, ez azonban 1911-ben leégett. 1912-ben Thury Elemér színgazgató 20 000 korona városi szubvencióval a Hérics-kertben állított fel nyári színpört, amely azonban gyorsan csődbe jutott.

Korszakunkban kezdett teret hódítani a Mozgó Képszínház, ismertebb nevén a mozi. A film szerelmesei eleinte vándormozisok időszakai előadásain, majd kávéházak bemutatóin tudtak hódolni szenvedélyüknek Szombathelyen. 1910-ben nyílt meg

az első állandó mozi Szombathelyi Apolló név alatt a Kőszegi utca 2. szám alatti épületben. 1911-ben Uránia néven már konkurenciája is akadt.

A korszakban a katolikus egyház a társadalmi élet egyik jelentős szereplőjévé nőtte ki magát. Igaz, a katolikus egyház a püspökség, a Vasvár-Szombathelyi Társaskápta-

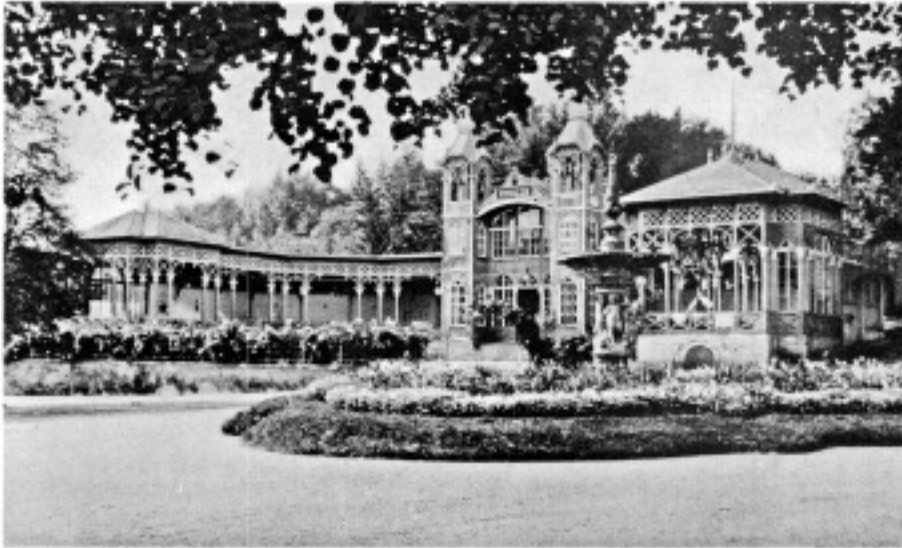

lan, a papnevelő intézet, a Premontrei Rendi Főgimnázium és Premontrei rendház, valamint az itt élő szerzetesrendek (ferences, domonkos, kármelita) révén Szombathely meghatározó kulturális és oktatási szereplője volt korábban is. Szombathely katolikus társadalmi a 19-20. század fordulóján – elsősorban az egyházpoltikai küzdelmeknek következtében – komoly fejlődésen ment keresztül. Hidasy Kornél (1828–1900) megyéspüspök, valamint a Vasvár-Szombathelyi Székeskáptalan még az 1894-ben megalakult Vasvármegyei Katolikus Körben látták a katolikus társadalom reorganizációjának lehetőségét, s ennek támogatására, egyfajta szócsőnek hozták létre 1895-ben az egyházmegye lapját, a Szombathelyi Újságot. A Katolikus Néppárt megalakulása után azonban mind a papság, mind pedig az akkori püspök egyértelműen a politika terén látták a katolikus érdekek képviselésének lehetőségét, így a már megalakult lapot is a Néppárt érdekeinek rendelték alá.

A klérus a politikai fellépésen túl szorgalmasan részt vett a katolikus társadalmi élet aktivizálásában is. Ezt bizonyítja az egyházmegyében ekkor működött, viszonylag nagyszámú katolikus legényegylet, a Szent Vince, Szent Erzsébet Egyletek létezése, az 1902-ben megalakult Katolikus Nővédő Egyesület, valamint a hihetetlen mennyiségű, számtalan fajtájú és célú hitbuzgalmi szerveződés. A századfordulón az egyház kiemelt figyelmet fordított a nőkérdésre. Ennek a programnak fontos részét képezte

a leánynevelés. Éppen ezért szorgalmazta István Vilmos a domonkos nővérek letelepedését, elemi és polgári iskolájuk megalapítását 1906-ban.

A két világháború közti időszakra jelentős politikai tényezővé kinövő keresztényszocializmus országos elterjedésének gyökerei is egyértelműen Szombathelyig nyúl-

Szombathely, Kioszék

nak vissza. Ezekről a már említett társaságoktól, amelyek elsősorban a papság közvetett vagy közvetlen irányítása mellett működtek, némileg eltérően, teljesen „civil alapon” 1903 júliusában jött létre Herényi Jenő ügyvéd kezdeményezésével és vezetésével a Szombathelyi Katolikus Munkás Egyesület, amelynek alapszabálya mintájára hamarosan országszerte alakultak keresztényszociális alapon szerveződő munkásegyletek.

Az 1912-ben a szombathelyi püspöki széket elfoglaló gróf Mikes János alig nyolc hónappal az intronizációt követően már megalapította a különböző plébániai, alapítványi pénzek kezelésére a Szombathelyi Egyházmegyei Takarékpénztárt. 1913-ban napilappá fejlesztette a Szombathelyi Újság című egyházmegyei hetilapot, sőt Szombathelyi Kis Újság címmel egy krajcáros – ma úgy mondanánk bulvár – lapot is indított a kevésbé művelt rétegek számára. Megalapította a Martineum Könyvkereskedést, amely igényes könyvekkel és nyomdai termékekkel látta el a szombathelyieket. Szent Márton ereklyéjének 1913-ban megszervezett hazahozatala az országos figyelem középpontjába helyezte Szombathelyt, s annak fiatal püspökét, Mikes Jánost, akinek személyében egy igazi, a katolikus reneszánsz minden ismervét magán viselő püspök került a szombathelyi egyházmegye élére.

A városban működő, az úgynevezett bevett vallások közé tartozó felekezetek is jelentős fejlesztéseket tudhattak a korban magukénak. A Szombathelyen 1851-től

1927-ig közös felekezetet alkotó protestánsok közadakozásból 1896-ban építették fel templomukat, s ugyancsak ebben az időszakban, 1880-ban készült el a neológ hitközség zsinagógája is.

A fenti pár sorban igyekeztem láttatni Szombathely város fejlődését, életét a dualizmus időszakának válságperiódusában, akkor, amikor a város mezővárosi jellegét levetkőzve a modern városok közé tudott lépni. A történésznek ilyenkor rendkívül nehéz a dolga, ugyanis, bár tudjuk, hogy a város életét leginkább egy pillanatkép vagy egy dokumentumfilm formájában lehetne bemutatni, mégis kénytelenek vagyunk az írott szóban a szépirodalom eszköztárát nélkülözve, egyfajta folyamatként leírni Szombathely történetének ezen korszakát.

Ez volt az a korszak, amikor a város – hasonlóan az ország társadalompolitikai kríziséhez – túlnőtte kereteit. A polgárok megnövekedett igény szintjének kielégítését a város aktuális gazdasági helyzete nem tette lehetővé. A vasút által keletkezett kereskedelmi és ipari konjunktúra, úgy tűnik, a világháború előtt megakadt. Pont akkor, amikor a város belekezdett a megnövekedett lakosság életminőségének javításához szükséges beruházásokba, olyan létesítmények létrehozására vett fel komoly kölcsönöket, amelyek csak közvetve és hosszú távon térültek volna meg, akkor, ha folytatódik a tőkeerős nagyvállalatok letelepedésének folyamata. Ez azonban megszakadt.

Azt a korszak várostörténetének legjobb ismerője, Melega Miklós is elismeri, hogyha nem jött volna a világháború okozta gazdasági válság, s a felvett kölcsön összege nem értéktelenedett volna el, Szombathelynek komoly erőfeszítésébe került volna visszafizetni azt. Így azonban Szombathely – 20 éves törlesztés ellenértékében – megteremtette a polgári létehez szükséges modern város alapjait.

A modern várost azonban nemcsak megteremteni, hanem színvonalának megfelelően fenntartani sem egyszerű feladat. A sajtóban még 1914-ben – a háború első és béke utolsó évében – is a leendő beruházásokról és a szükséges fejlesztésekről zajlott a disputa. A tervek java részét sajnos elsodorta a nagy világegés... Így ekkor nem lett semmi a postapalota felépítéséből, annak ellenére, hogy erre egyre nagyobb igény mutatkozott, hisz a rossz telefon- és postaberendezés immáron kevésnek bizonyult az egyre nagyobb számú felhasználó számára. A tervezett új épületet 2 éven belül kívánták felhúzni. Ez a terv hamar, még 1914-ben dugába dőlt.

A kórház is csak 1929-ben készült el: a Herbst Géza alispán által vezetett előkészítő bizottság működéséről a sajtó folyamatosan tudósított. 1915-re tervezték megépíteni az 1912 óta működő főreáliskola épületét. A tervet nem csak a háború, hanem az építési telek rendezetlen helyzete is gátolta, nem csoda, hogy az új épületet csak 1930-ban tudta elfoglalni a diáksereg.

A kor sajtójában megjelent számos terv közül talán csak a Kovács-szálló az, amely megvalósult a háború minden negatív hatása ellenére. Meglehet, ezt a polgári öntudattal és vállalkozói kedvvel párosult magántőke alkalmazása tette lehetővé.

Iparengedély.

Nohn Jánosné a Szent Anna szombathelyi ^{lelkes hűségig megilletette,}
 egy Szombathely város ^{gyűlésén 1892. márc. 22. napján} ~~területén~~ ^{területén} ~~Láveházi~~
 ipart szolgáló helyi és igazolta azt, hogy a ~~Láveházi~~
 ipar üzeme egyrészt az 1883. XVII. L-cz. törvényben jóváhagyott, másrészt pedig igazolta azokat
 a helyiségeket, a melyeket a ~~Láveházi~~
 ipar üzeme az ezen iparhatóság területén üzemeltet, illetőleg a minisiteri szabályrendelet által.
 Ez ~~az~~ ^{az} Nohn Jánosné a Szent Anna szombathelyi lakos 1 _____ száma
 alatt iparlajstromaival bejegyezték és részben ezen iparengedélyt kiadák.

Ezt Szombathelyen városi tanácsom 1892. december 16. napján
 tartott ülésében.

L. János
 városi alpolgármester
 polgármester

R. János
 főjegyző

Művelődési Bizottság, Szombathely, 1892.

Vasvármegye, 1911. június 29., p. 5.

Új szálló a Március 15. téren

MONUMENTÁLIS ÉPÍTKEZÉS

A Vasvármegye tegnapi számában már hírt adott arról a nagyszabású építkezésről, melyet a Kovács szálló agilis bérlői, Kovács Jakab és neje, továbbá Schönfeld Ferdinánd terveznek a Március 15-téren. Ma alkalmunk volt a városi tanácshoz benyújtott engedélyezési kérvényt, valamint műszaki ismertetést és terveket megtekinteni, amelyek László Sándor szombathelyi műépítész zsenialitását dicsérik.

Az építőtársak beadványukban rámutatnak arra, hogy Szombathely városának közönsége, a helyi sajtó, de a város képviselő testülete is már évek óta sürgetik és közszükségletnek tartják az idegen forgalom emelésére és biztosítására szolgáló európai színvonalú, modern nagyszálló építését. – Szombathely pályaudvarára naponként 62 személyvonat jut s átlag 3000 leszálló utas van naponként. Ha csak minden vonattal öt megszálló utas is érkezik, a szállóra szorulóok száma meghaladja a 300-at, akiket a jelenlegi szállók ma nem tudnak elhelyezni. A vállalkozók arra kérik a várost, hogy a Március 15-teret méltányos árért engedje át az építkezés céljára. – Csatolják kérvényükhöz a tervezetet, az építendő szálló homlokzatrajzát és a tervező László Sándor műszaki ismertetését, mely így hangzik:

Adott építési program szerint terveztetett a Március 15-téren egy szabadon álló, mint a négy oldalon utcai homlokzattal bíró nagy szálló, melynek a Széll Kálmán utca felőli főhomlokzata előtt mintegy 8 méter széles és 26 méter hosszú, összesen tehát 208 négyszögmeternyi előkert képeztetnék ki díszes, szétszedhető virágdíszes ráccsal. Ezen előkert eltekintve attól, hogy a létesítendő kávéháznak szabad teraszul szolgálva, beugrása által a már meglévő Oktogon szerű teret mintegy kiegészítve, annak díszes kiképzése folytán szép befejezést adva és a már meglévő tér térhatását imponáló módon növelné.

Terveztetik a földszinten egy nagy kávéház a főhomlokzat mentén oszlopokkal, középen nagy kupolacsarnokkal, mely fölér az első emeleti mennyezetig, köröskörül karzattal, kiugró páholyokkal egyes kis asztalok elhelyezésére, a külső utcai homlokzatok felé külön szobákkal klubhelyiségeknek. A mellékfront egyik oldalán szállodai étterem, míg a hátsó részsein, a Kőszegi-utca felőli végén, a telek előnyös alakulatát fölhasználva, nagy vestibül kétoldalt, jobbról-balról kényelmes és impozáns lépcsőház, melyeken át az első emeleten elhelyezett nagy díszterembe jutni. A nagy díszterem 450 négyzetméter területű, míg a mellette tervbe vett nagy díszétterem 300 négyzetméter, úgy, hogy a díszterem koncert és bálteremnek felhasználható s abban mintegy 600–700, míg a díszétteremben 100–500 ember kényelmesen elfér.

A nagy dísz- és étterem megfelelő mellékhelyiségekkel: ruhatárral, öltözővel, kletsetekkel bír s előttük pedig az első emeleten egy tágas és monumentális vestibül, nagy terjedelmű, cirka 85 négyzetméter nagyságú garderóbbal.

A díszesen kiképezett bejáratból egy tágas és gazdagon díszített oszlopcsarnokon nagy hallba és onnan a társalgóba jutni. Az oszlopcsarnokból közvetlenül nyer elhelyezést a lépcsőház, mellette pedig a harmadik emeletig személyszállító lift. Az első emeleti társalgó mellett adminisztrációs iroda és portáspáholy.

Az első emeleten még rendelkezésre álló helyen még 26 vendégszoba vétegett tervbe, míg a többi szobák a második, harmadik és negyedik emeleten helyeztetnek el.

A kávéházi és egyéb földszinti helyiségek hat és fél méter belső világos magassággal bírnak; az alsó emeleten a helyiségek 4.25 méter, a másodikon 3.8 méter, a harmadik és negyedik emeleti helyiségek pedig 3.7 méter belső magassággal terveztetnek. Összesen 170 szoba van tervbe véve, 10 szoba a személyzetnek, 10 szoba a szállodás-kávésnak lakhelyül, a fennmaradó 150 szoba részint egy, részint kéttablakos vendégszobák lesznek. A nagy bál- és étterem belső mozgósága 8 méter. Az összes helyiségek gőzfűtéssel, gáz- és villamos világítással, mesterséges szellőztetéssel, porzívóval és léghűtési berendezéssel lesznek ellátva. Az összes szobák és termek parkettel, a vestibülök és folyosók pedig mettlachi lemezekkel lesznek burkolva, összes szobák és termek parkettel. A telek nagysága 538 négyzetöl és ebből 420 négyzetöl fog beépítetni.

Az érdekes beadvánnyal a mérnöki hivatal jelentése után fog foglalkozni a tanács.

Felelőztetés a szombathelyi nagy-szálló építési ellen. A Kovács Jakab és társai által tervezett nagy-szállónak az ügyében a tegnapi nap meghozta az első felelőztetést. Heilmann János vasúti vendéglős adta be a felelőztetést, amelyben tiltakozik az ellen, hogy a Március 15-iki téren szállót építsenek s köri a vármegyét, hogy a városnak ez ügyben hozott határozatát semmisítse meg. A felelőztetést, a mely súlyos argumentumokkal érvel a kérelem ellen, Heilmann János nevében dr. Rasztovics Gyula ügyvéd tegnap nyújtotta be a városihoz. Az indokolás felhozza, hogy Szombathelyen 1883-ban egy utcatervezési társulat alakult, a mely a Brauner örökösöktől megvásárolta jelenlegi Március 15-iki terület. E terület a társulat azzal a feltétellel bocsátotta a város tulajdonába, hogy azt parkírozni és szemelvény célra felhasználható ne legyen. E feltétellel szerinti tehát színházat sem lehetne építeni — e lére s amennyiben e szándékot meg kísérelték volna, ugy illetékes helyről kellő időben figyelmezteték volna erre a várost. Helyformán, ha az említett indokolásnak jogalapja van, amint hogy ennek kell is lennie, a tervezett nagy-szállóból legalább a Március 15-iki téren aligha lesz valami.

Mozgalom az új szálló ellen. Tegnap délelőtt Nagy Jenő nyugalmazott főispán elnöklése alatt bizalmas értekezlet volt a vas megyei kaszinóban. Az értekezleten, mint értesülünk, részt vettek: Kárpáti Kelemen főgimnáziumi igazgató, Török Károly árvaszéki úlnök, Gothárd Sándor földbirtokos, dr. Cziffrák János muraszombati ügyvéd és dr. Németh Gyula ügyvéd. A bizalmas értekezleten elhatározták, hogy állást foglalnak a Március 15. téren építeni tervezett új szálló ellen, ennek megakadályozása céljából mozgalmat indítanak és a jogos magánérdek, mint a közérdek szempontjából igazolni fogják a nagyközönség előtt, hogy nincsen szükség a tervezett új szállóra, legkevésbé pedig annak a Március 15. téren leendő felépítésére.

1911. szeptember 10.

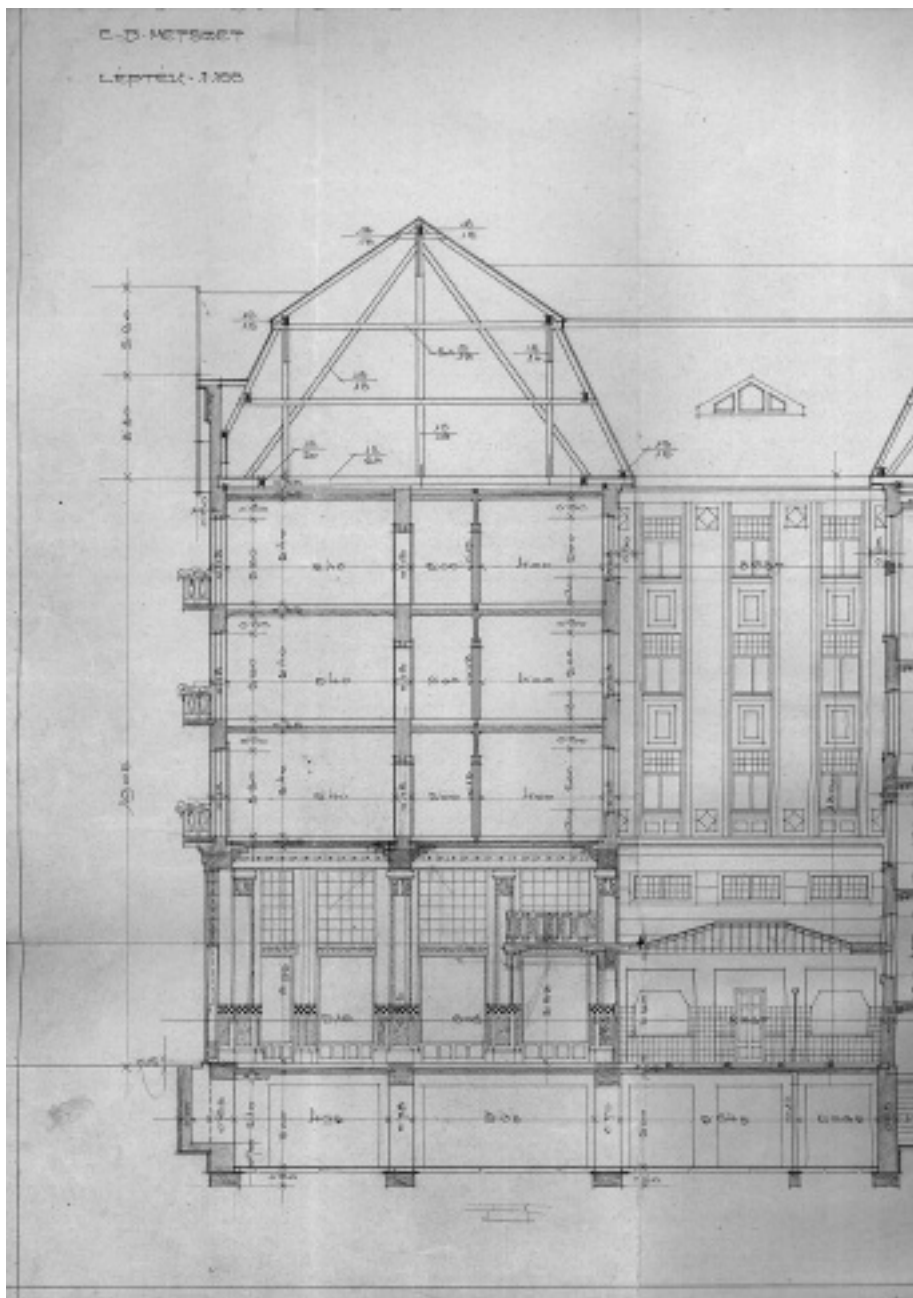
Költségvetés

Kovács magyarszállású p. t. Szombathely

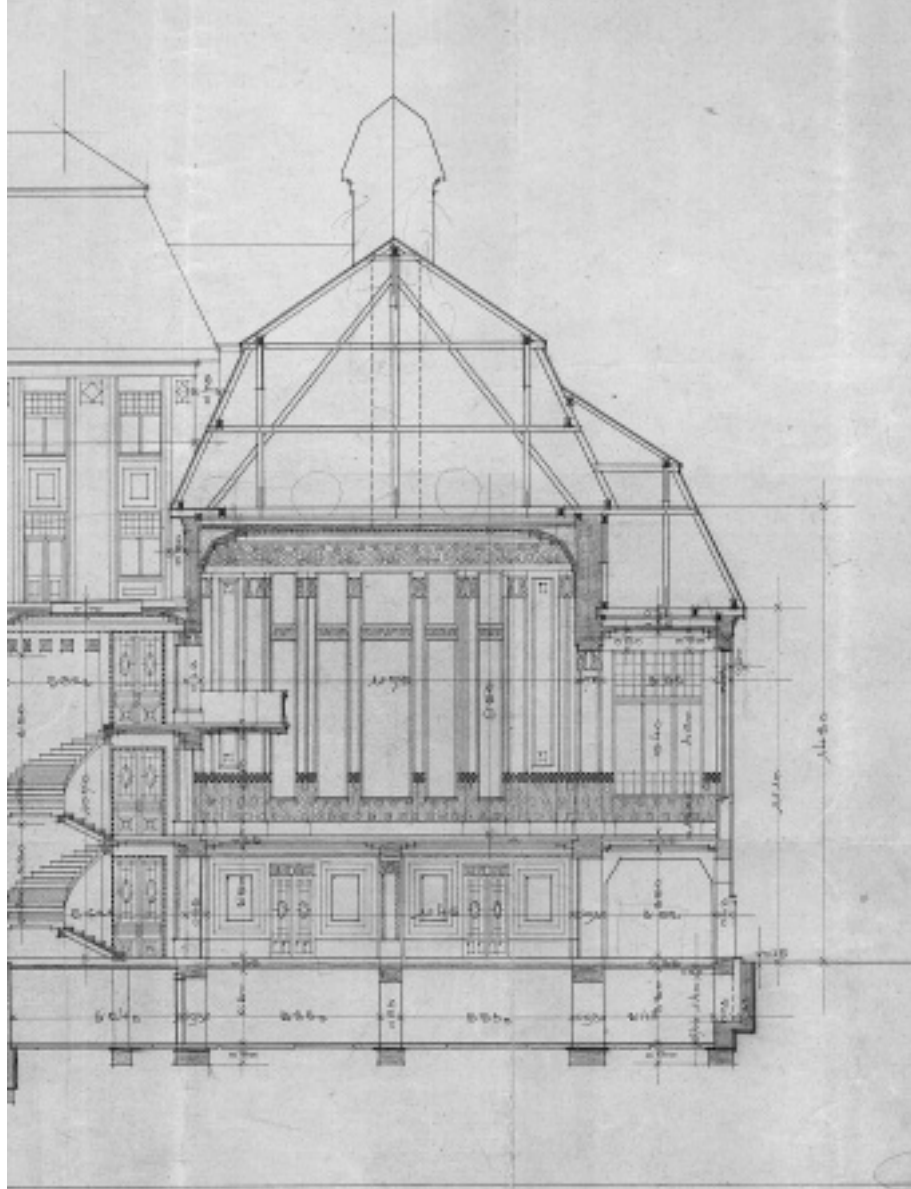
Tétel azón	Mérték és megnevezés	A munka neve	Egységár		Összesen	
			ter.	sz.	ter.	sz.
		<u>Főüzemelés</u>				
I		Föld, ültetvényes és elhelyező m.			216747.60	
II		Vasművelés			37000.00	
III		Vasbeton művelés			116091.80	
IV		Élőkő művelés			106441.40	
V		Acsművelés			52462.40	
VI		Béldagcs művelés			6304.00	
VII		Pelófedő művelés			13790.00	
VIII		Lamellák és kerékpároló m.			42300.55	
IX		Amorikói hókapcsoló			50512.18	
X		Szifalozó művelés			2728.00	
XI		Csúszkőrök művelés			4770.00	
XII		Székely művelés			39950.00	
XIII		Székely művelés			37697.00	
XIV		Állásli művelés			9747.18	
XV		Rendőny művelés			3637.00	
XVI		Tűzeles művelés			19730.00	
XVII		Tűzeles művelés			8620.00	
					528601.75	

C-D-NETZBOT

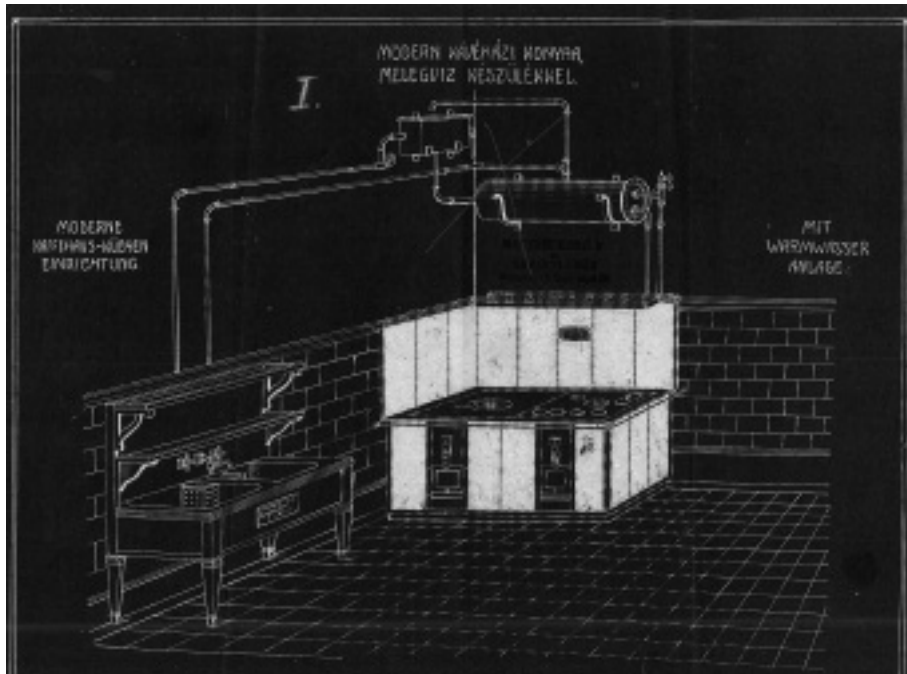
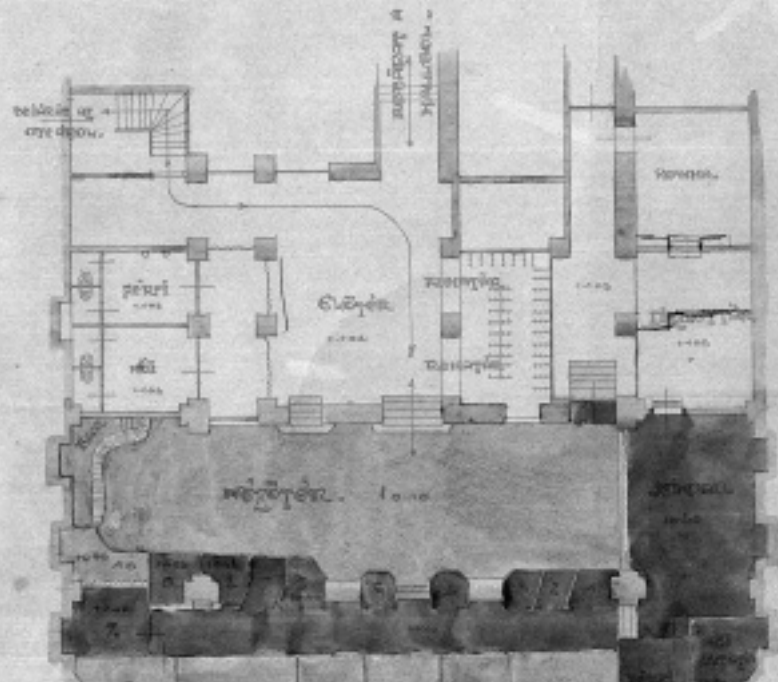
Lépték: 1:100

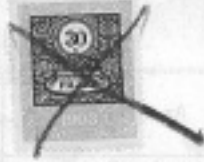

Террасы-1.

КОНЦЕС СЪЛАДЪ КЪТ. ПИНСЕВЪСКИ ЛЕГЕРАТОРНО КЪВЪКЪ
 ТЕНЪ.

21/1

Alapítási tervezet és részvényalírási felhívás.

Alőírottak az alábbi tervezet szerint részvénytársaságot kívánnak létesíteni és ezennel felhívást bocsátanak ki részvényjegyzés aláírás iránt.

A vállalat tárgya a szombathelyi 2691. sz. tkvi betétben felvett ingatlannak vétel útján megszerzése, azon nagyszállodát építeni, nagykévéházat, éttermet, vigadóhelyiséget berendezni, felszerelni, ezeket akár házi kezeléssel, akár bármi más értékesítés útján üzembe tartani.

A részvénytársaság

200.000 korona alaptőkével

alakul.

Az alaptőke 400 darab 500 korona névértékű bemutatóra szóló részvényre oszlik. *A részvénytársaság tartama határozatlan.*

Az alapítók fenntartják maguknak a jogot, hogy az első három évre az igazgatóságot kivévezhessék és a jogot a tekintetben is, hogy egyes részvényjegyzéseket visszautasíthassák vagy leszállíthassák. Utóbbi esetben a teljesített befizetések a fenntartott részvények befizetésére fordíthatnak.

A részvényalírók tartoznak a részvényjegyzéskor minden egyes jegyzeti részvény után az első befizetést K 150.- az Újpestvidéki takarékpénztár Rt.-nél, Újpest lefizetni és a további befizetéseket felhívás után teljesíteni.

A részvénytársaság

„Kovács nagyszálloda r. t.“

cég alatt fog törvényeszkilleg bejegyeztetni. Az aláírás zárójele 1912. évi április 28-án.

Ujpest, 1912. évi március hó 20.

Az alapítók:

Kovács János
Kovács János
Berger József
Berger József
Szombathely

Kovács Armin
Kovács Armin
Dr. Kovács Armin
1912

Schönfeld Nándor
Schönfeld Nándor
Tolnai Gyula
Tolnai Gyula
Szombathely

„Kovács nagyszálloda r. t.“

Szombathely városa mint a dunántúli Vas-, Zala-, Sopron megyék felé irányuló vasutak gócpontja, mindezekig egy a modern kor igényeinek megfelelő nagy szálloda hiányában van. Ez oknál fogva az utazó közönség, valamint a környékbeliek részéről folytonosan és jogosan hangoztatott panaszok orvoslására Kovács Jakab és Schönfeld Nándor szállodások megszerezték Szombathely városától a Széll Kálmán-utcával szemben fekvő u. n.

március 15-iki szabad teret.

Ezen szabad téren épüljön a tervezet és a mai kor igényeinek megfelelő, mintegy 100 szobával rendelkező új nagyszálloda, kapcsolatosan egy nagy-kévtárával, éttermekkel és nagy vígadó teremmel.

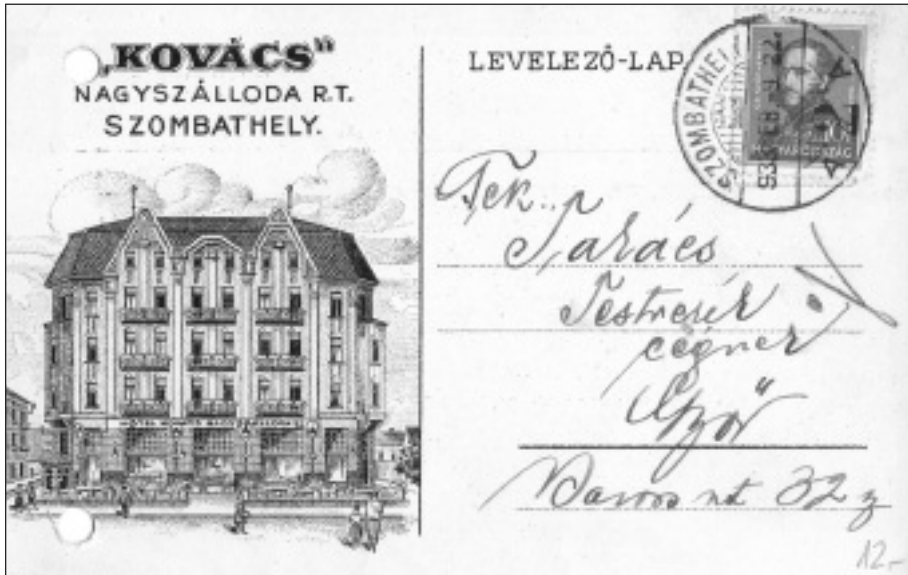
Nemcsak a város szükségletnek lényen ezáltal elég leve, hanem a köz-
óhaj megnyilvánulása, hogy fentiek létesítése által a közeli vidéken lakók-
nak a vígadó termek kulturális szórakoztatásra használtsanak fel u. n.:
hangversenyek, felolvasások, bálok rendezése, miáltal Szombathely városa
e célból központul szolgáljon.

Vasvármegye, 1915. szeptember 11., p. 3.

A Kovács szálló megnyitása

A modern Szombathely megérte a modern kávéházak fénykorát is. Kávésaink vetélkednek egymással mostanság, hogy minél fényesebb és kényelmesebb lokalitásban fogadhassák a szórakozni kívánó közönséget. – Ebből a versenyből azonban kétségkívül a nagyszálló viszi el a győzelmi pálmát, amely a modern kényelemnek minden rafinált eszközével pompázik a Március 15-iki téren. A nagyszálló építkezése ugyan még nem nyert befejezést, de a Kovács kávéház ma este már ragyogó pompával tárja ki ajtait a közönség előtt. Az új kávéház nemcsak impozáns méreteivel, de világvárosias pompájával is egyszerűen csodás. Leszámítva az oldalszárnyakat, szélességben 12 méter, hosszúságban 27 méter és 8 méter magasságú csillogó, színpompás terem, tele ragyogó, művészies csillárokkal, metszett modern tükrökkel, a falak és művésziesen kiképzett oszlopok köröskörül mokett kerevetekkel. Az oldalszárnyakban vannak elhelyezve a billiárdasztalok. A terem félmagasságában a földszinti helyiség beosztásának megfelelően művészi balkon húzódik végig, amely páholyrendszerre van beosztva. Ennek oldalszárnyai szolgálnak játékhelyiségül. A jobboldali szárnyon sorakozik továbbá négy elkülönített, mesésen tapétázott külön játszóterem. Nincs azonban terünk leírni a látványokat, amelyekben ma este már mindenkinek lehet része.

Hír, 1915. június 28., p. 2–3.

Séta a Nagyszálló körül

A „HÍR” SAJÁT TUDÓSÍTÓJÁTÓL

A Király-utca és Széll Kálmán-utca helyén még nem is olyan régen, úgy húsz esztendővel ezelőtt földek, kertek jelezték a város végét. Itt volt a 'kertek alja', itt ütött tanyát a vándorcirkuszok népe és itt játszott, hancúrozott a városi gyereksereg. Azóta azután kifordult a sarkaiból ez a jó öreg szombathelyi világtáj és a mélyretaposott dűlőutak helye, mint Új-Szombathely bekapcsolódott a régi purgerek kicsi, meghúzózó városkájába.

A kisváros, a kisformák, a kiskertek szűk köréből egyszerre kilendültünk és e nekilendülések idejét megértette a mi derék, ma már öreg Kovácsunk. Egyik pionírja lett a mi haladásunknak. A 'Kanászdomb' és a hasonló városi csúfságok eltüntetésének erősen akaró módján Kovács Jakab csinált Szombathelyen modern kávéházat, nagyméretűt, tizenöt esztendővel ezelőtt. És aki pionír volt az úttörő marad.

Négy esztendeje annak, hogy a mi nagykávésunk felvetette a nagyszálloda eszméjét. Mennyi kicsinyességgel, bajjal, gonddal kellett megküzdeni nehéz éveken keresztül, hogy a nagyszerű terv testté váljon, hogy Szombathely a nagyvárosiasság felé emelkedő úton egy lépcsőfokot haladjon.

Düledező deszkakerítésektől beszegett dudvák, gizgaz növényzet helyén ma már büszkén emelkedik felfelé a háromemeletes fehér palota, a Kovács Nagyszálló egyszerűségében is imponáló épülete. A Széll Kálmán utca nyílegyenes vonalába néz derűs büszkeséggel, messziről intve a feléje igyekvőnek.

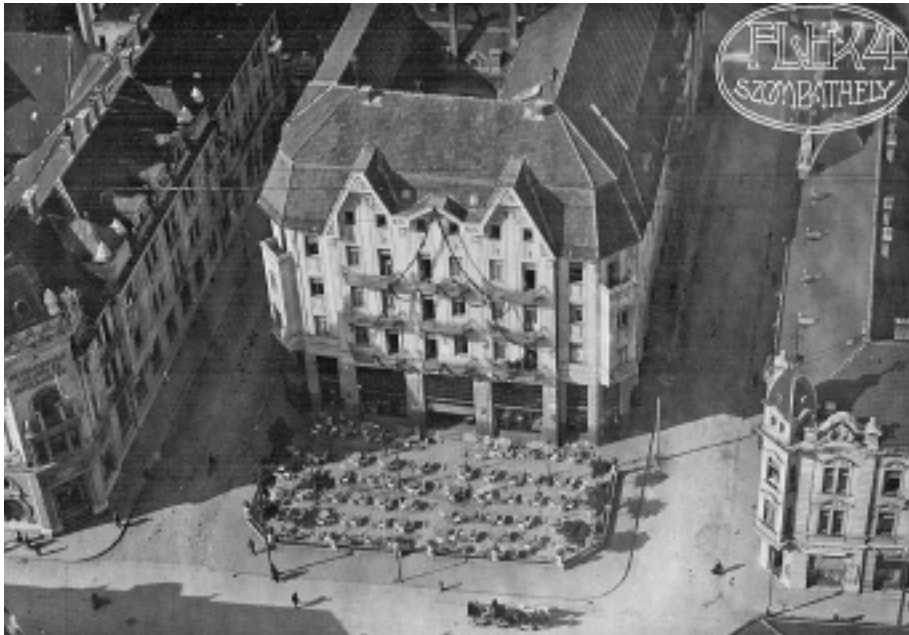
A Kovács-Nagyszálloda épületében nagyvároshoz illően sorakoznak: mulató és redouterrénben, kávéház, étterem a földszinten, maga a szálloda és a redout. Az épület déli oldalán bejáró vezet a fehér, diszkrét aranyozással díszített kávéházba. Hatalmas ablakok nyílnak a Széll Kálmán-utca felé és az ablakok modern rendszere folytán nyáron a kávéház helyisége egygyé olvad a szabad terasszal. 442 négyzetméter a kávéház területe. A beékelődő szárnyakon pompás billiárd asztalok helyezkednek el. A déli szárny végén kényelmes lépcső vezet fel a kávéház erkélyére, amelynek eleje páholyszerűen lesz kiképezve, az oldalára pedig játékasztalok és játékszobák kerülnek. A szálló bejárata az épület déli részén van, ahonnan az előcsarnokon keresztül a szállodába, az étterembe, a kávéházba és a redout nagytermébe is eljuthatunk. Kényelmes márványlépcsőkön és liften jut az érkező a szálloda modern komforttal berendezett emeleti szobáiba. A hatalmas épület 115 ilyen szobát foglal magába. Az épület nyugati, Kőszeg-utcai frontján van a Vigadó. Kocsifeljáró és a ruhatárakkal felszerelt nagy előcsarnokon keresztül itt is széles márványlépcsők vezetnek fel a nagyterembe, amely ezer ember befogadására alkalmas. A gyönyörűen kiképzett terem keleti oldalát széles erkély szegélyezi és a színvonalán a büffét és czukrászda-helyiségek kapcsolatosan folytatódnak. A szálloda, zseniálisan beosztott helyisége-

inek belső berendezése iparművészeti remek és minden tekintetben méltó az építészeti részhez. A teljesen kész Kovács nagyszállóda látványosság lesz és mi szombathelyiek büszkék lehetünk rá.

Az épület megtervezésével Vida Arthur budapesti építész kétségtelenül zseniális munkát végzett és a gyönyörű terveit a Pozsonyi Építő R. T. elsőrangú munkával valósította meg. A nagy munkából szombathelyi iparosok is kivették a részüket.

Az épület és a Pazar berendezés költsége körülbelül egy és egynegyed millió koronára rúg. A munkáshiány következtében folytatólagosan nyílik meg a Kovács Nagyszállóda. Julius folyamán a kávéház, augusztusban a szálloda, végül szeptemberben a Vigadó és így az egész intézmény a közönség rendelkezésére fog állni.

A Kovács Nagyszállóda ma még berendezetlen épülete büszkén magasodik a szombathelyi felhők felé. Kovács bácsi szeptemberben egy gyöngyöt illeszt bele a szombathelyi intézmények koszorújába.

HORVÁTH JÓZSEF - MAYER LÁSZLÓ

A Kovács család és a Szombathelyi „Kovács” Nagyszálloda Részvénytársaság

Szombathely legnagyobb befogadóképességű, igen sokrétű és modern, az idők során szimbólummá vált – sajnálatos módon napjainkra méltatlan állapotba került – vendéglátó–szórakoztató nagyüzemének megálmodója és életre hívója, Kohn Lebl Jakab, Kohn Lebl Mózes kereskedő és a rohonci (ma: Rechnitz, Ausztria) származású Stauber Sarolta fiaként Szentmártonban (ma: Szombathely) született, valószínűleg 1837-ben.¹ A bizonytalanság oka a későbbiekben kerül kifejtésre. Kohn L. Jakab és a németkeresztúri (ma: Deutschkreutz, Ausztria) születésű s lakosú S(z)eidler Anna (Nanette) 1866. február 4-én kötött házasságot Sopronban.² A férj az 1860-as években Jákon kocsmárosként tevékenykedett.³ Az 1870-es évek elején, az ortodox–neológ szakadás idején,⁴ a szombathelyi izraelita hitközség neológ tagjai között tartották nyilván.⁵ 1873-ban szombathelyi kereskedőként vásárolt belvárosi ingatlant.⁶

Kohn Jakab és családjának⁷ hat és fél évtizedet átfogó, magasra ívelt vendéglátós működése Szombathelyen 1877. decemberben, Buberl Mihály kávéházának átvételével vette kezdetét.⁸ Két testvére – Fülöp és Miksa – az 1880. április 10-én elhunyt apa,⁹ Kohn Lebl Mózeshez hasonlóan¹⁰ szintén gabonakereskedéssel foglalkozott, közös üzletüknek 1891. évi beszüntetéséig.¹¹ A család tevékenységi területeinél tartva, Kohn Jakab 1867. július 8-án született Sámuel fia¹² pénzügyi vonalon mozgott, mint a Magyar Leszámitoló- és Pénzváltó Bank tisztviselője.¹³ Visszatérve Kohn Jakab vendéglátós ténykedéséhez, a Gyöngyös u. (ma: Fő tér) 32. sz. (a mai 33-as épület helyén állt) Heimler-házban a felújított és újonnan berendezett, kényelmes kávéházat a Kohn házaspár 1881. szeptember 4-én Sabaria cégneven nyitotta meg újra.¹⁴ Az üzletet később kerthelyiséggel,¹⁵ majd szökőkutas hölgyiszalonnal bővítette.¹⁶ A kávéház üzemeltetésében Kohn Jakab testvére, a már említett Fülöp – nem ismert időben – segítő családtagként vett részt, aki később Bécsbe települt át s kereskedőként hunyt el a császárvárosban, 1909. december 28-án.¹⁷

Kohn Jakab az 1890-es évek elején kávéháza nagyléptékű fejlesztését tűzte maga elé. 1893-ban fogott hozzá dr. Szakács Manó építés alatt álló Gyöngyös u. 29. sz. – ma már nem létező – házában a nagyszabású, új Sabaria kávéház kialakításának előkészítéséhez.¹⁸ A Gyöngyös u. 32. sz. alatti Heimler József-házban a Sabaria kávéház 1894. december 3-án véglegesen bezárt s innét a Gyöngyös (ma: Fő tér) és Király u. sarkán újonnan átadott Szakács-házba költözött át.¹⁹ Az impozáns palota teljes földszintjén 1894. december 23-án nyílt meg a fényesen berendezett és korszerűen felszerelt új Sabaria kávéház.²⁰ A következő évben Kovácsék egy kioszk-küllemű kávézó

pavilon és előtte parkosított, villanyfényes kerthelyiséget létesítettek, amely 1895. július 20-án nyílt meg ünnepélyesen.²¹ Kohn Jakab ebben az évben elérkezettnek látta az időt, hogy családnevét Kovácsra magyarosítsa. Csakhogy az eljárás megindításakor kiderült, hogy szülei annak idején gyermeküket nem anyakönyveztették. A születési adat megállapítása kapcsán Kohn Jakab nővére, Katalin²² úgy nyilatkozott, hogy öccse 1837 telén született, de a hónapra és a napra vonatkozóan érdemi információval nem tudott szolgálni.²³ Így csak az 1837. év került 1895-ben utólagos anyakönyvezésre.²⁴ Ennek alapján a belügyminiszter április 3-ai kelettel engedélyezte Kohn Jakab és lányai családnevének Kovácsra magyarosítását.²⁵ Ha már névváltoztatásról lévén szó, itt közbevetőleg megemlíthető, hogy Kovács Jakab Bécsben élő Miksa testvére 1896 legelején a Kaposi vezetéknévét vette fel.²⁶ A Kovács familia kávésipari vállalkozását kiterjesztve, 1903-ban bekapcsolódott a szombathelyi szálláshely szolgáltatásba azáltal, hogy ez év november 1-jével²⁷ a Szakács-palota, tulajdonosváltás következtében ekkor már Gothard-ház²⁸ két emeletén már korábban kialakított hotelt bérbe vették. A létesítmény felújításának végeztével a 35 szobás Kovács szálloda 1903. december közepétől fogadhatta újra szállóvendégeit.²⁹ Mivel Kovácsék a Gothard-házban 1915. május 1-jével lejáró bérleti jogviszonyukat nem folytathatták³⁰, emiatt már 1911-ben hozzáfogtak saját nagyléptékű vállalkozásuk előkészítéséhez.

Kovács Jakab és neje, született Szeidler Anna, valamint veje és üzlettársa, Schönfeld Nándor 1911. június 17-én terjesztették be ajánlatukat a városi tanács elé, amelyben egy, Szombathelyen az idegenforgalom emelésére és biztosítására szolgáló modern nagyszálloda létesítését helyezték kilátásba azon feltétellel, ha a László Sándor szombathelyi építésszel megterveztetett 150 vendégszobát, továbbá koncert- és báltermet, dísztermet és nagykávéházat magában foglaló vendéglátó komplexumot a forgalmi szempontból lehető legkitűnőbb helyen fekvő Március 15-e (ma: Mártírok) terén építhetik fel, amennyiben a városi tulajdonú,³¹ eredetileg a felépítendő kőszínház helyül kijelölt, parkosított térséget³² a várostól kedvezményes áron megvásárolhatják. E kérelmük teljesítése esetén Kovácsék beadványukban kötelezték magukat a tervezett vigadó-nagyszállodát, amely ígéretük szerint „*Szombathely városának egyik monumentális épülete és látványossága leend*”,³³ a legrövidebb idő alatt felépíteni. Az ajánlattevők kiemelték, hogy a létesítendő szálloda–vigadó nívós üzemeltetésére kellő garancia egy emberöltőn át Szombathelyen közmegelegedésre folytatott üzleti tevékenységük.³⁴ (Az események elé vágva, nem a László Sándor-féle terv került megépítésre!) A Március 15-e tér eladásának kérdésében illetékes építő, színiügyi és pénzügyi bizottságok 1911. július 6-án egyöntetűen arra az álláspontra jutottak, hogy a városnak okvetlenül szüksége van egy, a kor igényeinek és Szombathely fejlődésének megfelelő modern, nagyszabású szállodára, amelynek létesítését lehetővé kell tenni akár olyan áldozat árán is, hogy a város egyik legértékesebb területét a szálló elhelyezésére átengedje.³⁵ A fenti állásfoglalás értelmében Szombathely város képviselőtestületének 1911. július 11-ei közgyűlése elvi határozatot hozott arról, hogy a Március 15-e térből 536,65 négyszögöl (1930,33 m²) – ebből beépíthető 431,65 négyszögöl (1552,64 m²) területet elad Kovácséknak vigadó–nagyszálloda

létesítése céljára 123.662 korona vételárért. A kivitelezés megkezdése 1912. május 1-jével, a befejezés határideje 1914. október 31-ben került meghatározásra.³⁶ A döntést a „Vas megyei Hírlap” másnapi száma így üdvözölte: „Mindenki igyekezett az öreg Kovács érdekében cselekedni, aki 40 év szombathelyi multja után ugyancsak rászolgált arra, hogy a város jó pénzért egy kis szíveséget is tegyen neki... Végre is az öreg Kovács vágya teljesülhet. Építhet!... Egész életében úgy sem tett mást, mint épített,... de másnak. Most végre... magának is építhet. Rászolgált alaposan. Dolgozott eleget életében, a városnak bizony-bizony kárára soha sem.”³⁷ Városi vagyon elidegenítéséről lévén szó, az 1886. évi 22. törvény idevonatkozó 110. §-ának rendelkezése értelmében 1 hónap várakozási idő letele után összehívandó közgyűlés hozhatott ilyen ügyben döntést,³⁸ de az 1911. augusztus 21-re kitűzött közgyűlés határozatképtelensége miatt a döntés újabb, legalább 1 hónappal elhalasztódott.³⁹

E köztos időszakban dr. Szabó László városi képviselő, szombathelyi ügyvédi kamarai alelnök mozgalmat indított Kovácsék tervének megakadályozására.⁴⁰ A Szabó dr. által összetoborzott és irányított szállóellenes tábornak azonban minden igyekezete ellenére sem sikerült a közvéleményt, de legfőképp a döntéshozókat a maga oldalára állítani.⁴¹ Ilyen előzmény után a városi közgyűlés 1911. október 5-én tartott ülése a Március 15-e térnek szálló céljára való eladása tárgyában július 11-én hozott elvi határozatot nagy szótöbbséggel, 57:20 szavazataránnyal jóváhagyta.⁴² Az ügyben hozott véghatározatot dr. Szabó László és 21 társa négy ellenérvet felsorakoztatva, megfellebbezte a vármegyénél. Kifogásul a következőket hozták fel: 1. Az ingatlan nem adható el, mert annak nagy részére nincs a város tulajdonjoga telekkönyvileg bejegyezve (Valójában a meglévő helyszínrajzon a térnek csak a közepe van Széll Kálmán utcaként megjelölve) 2. A szóban forgó területet a tulajdonosok csak színház elhelyezésének céljára adták el a városnak. (Ilyen kikötést az idevonatkozó vételi szerződések nem tartalmaznak, emiatt a fellebbezők később ejtették is ezt az ellenérvüket.) 3. A szálló felépítésének esetén az épülettömböt körülvevő utcák keskenysége közrendészeti problémákat okoz. 4. A telek vételára túl alacsony.⁴³ Vas vármegye törvényhatósági bizottsága 1911. november 27-én tartott gyűlésén a fellebbezés minden érvelését a következő indoklással utasította el: a tér telekkönyvezési eljárása bármikor megindítható, nem igazolható a szóban forgó terület színház céljára való hasznosításának kikötése, a leendő nagyszálló körüli úttest méreteiben megfelel a szombathelyi szokványos utcaszélességeknek, végül a méltányos összegű vételár lehetővé teszi a közszükségletet képező, idegenforgalmat emelni hivatott nagyszálló létesítését. Mindezek figyelembe vételével a vármegyei törvényhatósági bizottság 106:89 szavazataránnyal jóváhagyta a város képviselő-testületének 1911. október 5-én hozott véghatározatát.⁴⁴ Szabó dr. azonban makacs jellemnek bizonyulva, a vármegyei törvényhatóság döntése ellen 1912. január 31-én fellebbezést nyújtott be a belügyminiszterhez.⁴⁵ Ugyanekkor Kovácsék sem hagyták annyiban az ellenük folytatott hajszát. Szintén a belügyminiszterhez intézett beadványukban az ellenérdekű csoport érvelését tételenként megcáfolva, kérték a fellebbezés elutasítását.⁴⁶ Dr. Szabóék fellebbezését a belügyminiszter 1912. március 5-ei kelettel elutasította, és egyúttal a városi képviselőtestület, illetve a vármegyei törvényhatósági bizottság egybehangzó

határozatát jóváhagyta.⁴⁷ Ezzel az intézkedéssel véglegessé vált a szállodatelek megvétele s így haladéktalanul megindulhatott az építkezés előkészítése. Kovácsék az épület új, Vida Artúr budapesti építész által készített tervét 1912. április 24-én adták be engedélyezés végett a városi tanácshoz.⁴⁸ E tervet a „Vasvármegye” április 25-én megjelent számában közölt terjedelmes cikke mutatta be és méltatta. A vármegyei napilap a nagyszabású terv megvalósulásának jelentőségét így értékelte: „*Nemcsak hiánypótló intézményt kap ezzel a város, hanem egy olyan impozáns épületet, amely külső arányaiban és szépségében is méltó díszje lesz a Széll Kálmán utcát lezáró megboldogult Március 15. térnek.*”⁴⁹ Az építő bizottság véleményezése alapján a városi tanács május 25-én az építési engedélyt megadta.⁵⁰ Eközben megindult a beruházás lebonyolítására, majd az elkészült létesítmény üzemeltetését végző részvénytársaság szervezése. Az alapítók – Löwy Bertalan, az Újpestvidéki Takarékpénztár elnöke és a Kovács család öt tagja: Kovács Jakab, fia dr. Kovács Ármin és három veje: Schönfeld Nándor, Tolnai Gyula, Berger József – 1912. március 20-án bocsátották ki a „Kovács nagyszálloda r. t.” alapítási tervezetét.⁵¹ Az április 28-án lezárult részvényjegyzést⁵² követően, 1912. május 14-én nem ismert háttérű finanszírozási okokból Újpesten (ma: Budapest része), az Újpestvidéki Takarékpénztár égisse alatt 200.000 korona alaptőkével megalakult a Szombathelyi „Kovács” Nagyszálloda Részvénytársaság.⁵³ A kibocsátott 400 db részvény 80%-a a Kovács család birtokába jutott s a családból került ki a társaság főrészvényese, Schönfeld Nándor személyében.⁵⁴ Itt, előljáróban, szükséges megemlíteni, hogy a részvénytőke ilyen arányú tulajdonlása kifejezésre jutott a társaság igazgatóságának összetételében. Bár a vállalkozás formailag társas céggént működött, de valójában egészen megszűnéséig családi érdekeltiség maradt.

A balkáni háborús konfliktus keltette rendkívül kedvezőtlen pénzügyi környezetben a nagy költségigényű beruházás megvalósításához szükséges finansziális fedezet előteremtése hosszan tartó, kis híján a szálló-tervet meghíúsító folyamatnak bizonyult.⁵⁵ Az építési hitel biztosításának elhúzódása miatt a szállóépítés megkezdésének 1912. május 1-jére kitűzött határideje 1913. június 1-jére módosult.⁵⁶ Csakhogy az építkezés ekkor sem indult el. Erre a város türelmét veszítve, igazoló jelentést kért Kovács Jakabtól és a társépítető Schönfeld Nándortól arra vonatkozólag, mikor kezdik meg végre a kivitelezést. Az építetők válaszul a kezdést június 30-ikában, a befejezést pedig 1914 novemberében jelölték meg.⁵⁷ Július 7-én meg is kezdődött a földmunka, ami – a sajtó tudomása szerint – az építetők és az ekkori kivitelező közt felmerült megoldhatatlan konfliktus következtében leállt.⁵⁸ Az újabb halasztás komoly veszélybe sodorta a Kovács szálló tervét, amely fölött Éhen Gyula kongatta meg a halálharangot. Július 8-án a városi tanács elé terjesztett beadványában tett javaslatot az ügy radikális lezárására. Tekintettel arra, hogy a kivitelezés elhúzódása következményként az elhanyagolt állapotba került Március 15-e tér a város frekventált pontján kompromittálja Szombathely jó hírnevét, ezért Éhen azt indítványozta, hogy a beruházás finanszírozásának megoldatlansága miatt a város bontsa fel a tér eladására vonatkozó szerződést és a vételárat fizesse vissza Kovácséknak, mert a nagyhírű, egykori polgármester véleménye szerint nincs remény arra, hogy a szálló 1914. október

31-re felépüljön.⁵⁹ A „Vasvármegye” című napilap felhívta Éhen figyelmét arra, hogy a közhangulat a jó öreg Kovács diadalát szeretné látni.⁶⁰ Ami igen hamar be is következett.

Éppen Éhen Gyula előterjesztésének napján, július 8-án sikerült a szálloda megépítésének pénzügyi fedezetét előteremteni. E napon hitelezte meg a Szombathelyi Egyházmegyei Takarékpénztár a beruházás költségigényének kétharmadát, míg az épület bekerülési összegének fennmaradó harmadát három szervezet, a Pinkavölgyi Takarékpénztár, egy bécsi vállalat és a generálkivitelező Pozsonyi Építő Rt. kölcsöne biztosította.⁶¹ Az új finanszírozási helyzetnek megfelelően átalakított igazgatóság 1914. január 20-án hozott határozatot székhelyének Újpestről Szombathelyre való áthelyezéséről.⁶² A sok huzavona után végre 1914. április 8-án a földmunkákkal megkezdődhetett a kivitelezés.⁶³ Vida Artúr tervei alapján a Pozsonyi Építő Rt. kivitelezésében 1915 nyár derekára felhúzott 115 szobás nagyszállodát bemutató tudósításában a „Hír” című helyi lap így méltatta a nagy mű létrehozóját, Kovács Jakabot: *„A kisváros, a kiskormák, a kiskeretek szűk köréből egyszerre kilendültünk és e nekilendülések idejét megértette ma már öreg Kovácsunk. Egyik pionírja lett a mi haladásunknak... És aki pionír volt az úttörő marad. Négy esztendeje annak, hogy a mi nagykávésunk felvetette a nagyszálloda eszméjét. Mennyi kicsinyességgel... kellett megküzdenie..., hogy a nagyszerű terv testté váljon, hogy Szombathely a nagyvárosiasság felé emelkedő úton egy lépcsőfokot haladjon ... ma már büszkén emelkedik felfelé a háromemeletes palota, a Kovács-Nagyszálló egyszerűségében is imponáló épülete ...”*⁶⁴

A világháborús körülmények közepette szakaszonként átadásra került vendéglátó komplexum elsőként elkészült egysége az 1915. szeptember 11-én megnyílt⁶⁵ „világvárosias pompájával egyszerűen csodás”⁶⁵ kávéház volt. Az eseményt az alapító nagy hármastagja, Kovács Jakabné már nem érthette meg, 1915. április 24-én elhunyt.⁶⁷ Még ez év decemberében, bár még korlátozottan, de megindulhatott a szállodai üzem is.⁶⁸ A vendéglátó üzem harmadik főegysége, az 1916. áprilisban átadott⁶⁹ koncert- és bálterem hosszú éveken át nem működhetett rendeltetésszerűen. A rendezvényi nagytermet a soproni postaigazgatóság, a szombathelyi új főposta felépítéséig, a szombathelyi főposta postakezelési osztályainak ideiglenes elhelyezésére vette bérbe.⁷⁰ A nagyterembe 1916. június 24-én beköltözött postahivatal⁷¹ csak 1923. június 24-én hurcolkodott ki.⁷² A koncert- és bálterem eredeti rendeltetés szerinti helyre- és visszaállítását követően,⁷³ Szombathely impozáns és minden igényt kielégítő találkozó- és szórakozó helye november 3-án nyílt meg.⁷⁴

Ezt a nagy eseményt azonban az alapító elnök-vezérigazgató, az impozáns tervet megálmodó és azt sokszor megoldhatatlannak látszó akadályok legyőzésén át életre hívó Kovács Jakab már nem érthette meg, 1923. február 19-én távozott az élők sorából.⁷⁵ A szombathelyi vendéglátás kimagasló egyéniségét a „Vasvármegye” így búcsúztatta: *„Érdemes öregúr dőlt ki tegnap reggel a szombathelyi polgárok sorából. Meghalt Kovács Jakab, a szombathelyi nagy-szálloda r. t. megalapítója 85 éves korában ... Kovács Jakab, mint csendes jótermészetű, de kiváló üzletember úttörője volt a kávéházi élet megteremtésének Szombathelyen és a város az idegenforgalom emelése miatt sok kö-*

*szönettel tartozik neki.*⁷⁶ A „Hír” című helyi lap megemlékezésében úgy méltatta Kovács Jakabot, mint aki „... a helybeli szálló és kávésipar európai nivóra emelésében tekinélyes részt vett ki magának.”⁷⁷

A vigadó–szálloda a világháború és a forradalmak közepette csak erősen korlátozottan tudta betölteni eredeti rendeltetését. A vendégszobák mintegy fele katonai beszállásolás céljára volt lefoglalva,⁷⁸ a nagyétterem 1918-ban és 1919 elején a városi rendőrség egy részének elhelyezésére szolgált.⁷⁹ A Tanácsköztársaság idején a Forradalmi Kormányzótanács 33. sz. rendelete értelmében⁸⁰ a Kovács szállót is minden kárpótlás nélkül 1919. április 15-én a proletárállam kisajátította és üzemi biztos irányítása alá helyezte.⁸¹ Ez idő alatt az étterem egy ideig vörösörök szálláshelye lett, majd június 24-én a helyiségben proletár-étkező nyílt.⁸² A szállót pedig a városi munkástanács július 28-ai ülésén Szovjetház néven, hivatalos személyek szálláshelyének jelölte ki.⁸³ A munkásállam elleni jövőbeni cselekmények megtorlására kijelölt szombathelyi túsok közé besorolt Schönfeld Nándornak sikerült kijutnia Bécsbe s az osztrák fővárosban vésztele át a nehéz időket.⁸⁴

A Tanácsköztársaság bukása után folytatódhatott a vállalat fejlesztése. 1919. december 31-én került átadásra az épület szuterénjében kialakított műsoros mulatóhely, a két szezont megért „Intim Kabaré”,⁸⁵ A belsőleg átalakított helyiségben 1921. október 22-én nyílt meg Szombathely téli játszóhelye, a „Kamara Színpad”.⁸⁶

Az 1. világháború és a forradalmak lezárulását követően a szálloda továbbra sem tudta betölteni eredeti rendeltetését. 1920. februárban a Szombathely székhelyű, III. katonai körletparancsnokság elhelyezésére, a város határozott tiltakozását figyelmen kívül hagyva, a hadügyminiszter távirati rendelettel lefoglalta a szálloda teljes második és harmadik emeletét.⁸⁷ A városi képviselő-testület április elején a kormányzati döntéshozók elé terjesztett folyamodványában szorgalmazta a Kovács szálló katonai igénybevétel alóli mielőbbi mentesítését.⁸⁸ Csak nagy sokára, 1921. február végén–március elején sikerült a körletparancsnokságot a szállóból kivonulásra készíteni.⁸⁹ Bár a város ellenezte a hotelben bármilyen, nem rendeltetésszerű igénybevételt, de ennek ellenére, a katonaság kiköltözésével egy időben, a III. kerületi vámőrparancsnokság irodái elhelyezésére kiigényelte a szálloda harmadik emeletének egy részét.⁹⁰ (A vámőrök tartósan berendezkedtek, mert csak 1929. novemberben vonultak ki a szállóból.⁹¹) A leromlott állagú hotelrészleg renoválása⁹² mellett az igazgatóság hozzáfogott a szálloda–vigadó szolgáltatásainak, tevékenységi köreinek bővítéséhez. Az olvasni vágyó vendégeknek is rendelkezésre állt a szálló földszintjén 1921. március 15-én „Kultúra” néven megnyílt kölcsönkönyvtár és könyvesbolt.⁹³ 1921. szeptemberben a társaság a szálló éttermét működtetésre, első osztályú vendéglátó helyé váló kialakításának kikötésével, külső vállalkozásba adta.⁹⁴ A szállóvendégek kényelmének szolgálatára házon belül, 1921. december 31-én megnyílt Szombathely legmodernebb fodrász- és manikűr szalonja.⁹⁵ Az üzleti forgalom emelése céljából az igazgatóság 1925. május 9-én pazar berendezésű cukrászdát adott át a nagyközönségnek.⁹⁶

A folyamatosan veszteséges üzemelés – terjedelmi korlátokra tekintettel itt nem vázolt okok – következtében felhalmozott s végül már kezelhetetlenné vált óriási

adósságállomány 1941-re a vállalkozás összeomlását idézte elő. Az árverés elkerülése végett, 1941. február 2-án dr. Kovács Ármin és özv. Schönfeldné a szombathelyi törvényszéknél csődön kívüli kényszeregyezési eljárás megindítását kezdeményezte.⁹⁷ Az adós Kovács szálló és a hitelezői között az Országos Hitelvédő Egylet előtt március 17-én 50%-os kvótával létrejött megegyezést a törvényszék április 18-án jogerősen jóváhagyta.⁹⁸ E végzést követően, 1941. május 29-én dr. Kovács Ármin, özv. Schönfeld Nándorné, özv. Tolnai Gyuláné és a Berger házaspár alkotta családi érdekelttség kivonult a társaság kereteiből s a vállalattal minden kapcsolatukat megszüntették.⁹⁹ Az új részvénytársaság az esetleges későbbi jogosulatlan névhasználatból eredhető jogviták elkerülése végett, 1941. július 17-én a Szombathelyi Nagyszálloda Rt. cégnevet vette fel.¹⁰⁰ Ezzel az intézkedéssel végképp lekerült a nagyszálló főhomlokzatáról az alapító Kovács név.

Amint arról már említés történt, a szállodai részvénytársaság irányítását 1941-ig a Kovács família tartotta kezében. A megalakulástól kezdődően Kovács Jakab mellett fia, három veje, két lánya és végül unokája működött közre a cégvezetésben.

Dr. Kovács (Kohn) Ármin (Hermann) Kovács Jakab fiaként 1869. december 25-én született, középiskolai tanulmányait a szombathelyi premontrei gimnáziumban végezte, ahol 1888-ban tett érettségi vizsgát.¹⁰¹ Még ebben az évben családnevét Kovácsra magyarosította.¹⁰² A Bécsi Egyetemen 1900. július 25-én szerzett orvosi diplomát.¹⁰³ A Trenčénteplíc (ma: Trenčianske Teplice, Szlovákia) gyógyfürdőben praktizáló dr. Kovács eredeti hivatását feladva, 1914-től az igazgatóság tagja,¹⁰⁴ majd apja 1923-ban bekövetkezett halála után átvette a társaság vezetését.¹⁰⁵ Dr. Kovács Ármin Szombathelyen, a Kovács szálló egy bérelt szobájában hunyt el, 1942. július 31-én.¹⁰⁶

Schönfeld Nándor (Ferdinánd), a társaság főrészvényese, társtulajdonosa és alelnöke nekrológja szerint 1863-ban a Zala vármegyei Muraviden (ma: Donji Vidovec, Horvátország) született, iskoláit Nagykanizsán végezte s az érettségi után tisztviselő volt a Déli Vasút alkalmazásában, Nagykanizsán.¹⁰⁷ 1893. szeptember 9-én kötött házasságot Kovács Jakab legidősebb,¹⁰⁸ 1872. december 3-án született Jenny (Eugénia) lányával.¹⁰⁹ A Kovács családba benősülve, belépett apósa kávéház- és szálló vállalkozásába. Kovács Jakab üzlettársaként kiemelkedő szerepet vitt a nagyszálloda felépítésében.¹¹⁰ 1933. november 26-án bekövetkezett haláláig¹¹¹ igazgatóként a vendéglátó kombinát kávéházát irányította.¹¹² Schönfeld öt testvére – Károly, Milán, Antal, Erzsébet és Róbert¹¹³ – közül ketten, a Pápán ecetgyáros Károly és a Bécsben lakó Milán is részvényesei voltak megalakuláskor a társaságnak.¹¹⁴ Schönfeld Milán és bécsi születésű felesége, Schönfeld Alice utóbb Szombathelyre költözött.¹¹⁵

Tolnai (Klein) Gyula, aki Tolnán született 1868. október 26-án, a Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank fiókvezetőjeként 1898. május 30-án vette nőül Kovács Jakab középső, 1874. március 14-én született Róza lányát.¹¹⁶ Tolnai Gyula tartósan 1917-ben kapcsolódott be a cégvezetés munkájába.¹¹⁷ Súlyos betegségére való tekintettel 1929 elején kiválni kényszerült az igazgatóságból¹¹⁸ s hamarosan, 1929. május 5-én el is hunyt.¹¹⁹

Berger József 1868. december 25-én, Pápán született s mint pápai bornagykereskedő 1901. május 7-én vette feleségül Kohn Jakab legkisebb, 1876. április 23-án született Frida (Friderika) lányát.¹²⁰ Berger József a szállórészleget vezette igazgatói minőségben.¹²¹

1934 tavaszán lett az igazgatóság tagja a második generációt képviselő két Kovács lány: Jenny (Eugénia), özv. Schönfeld Nándorné és Róza, özv. Tolnai Gyuláné.¹²²

1937-ben kapcsolódott be a cég vezetésébe a Kovács dinasztia harmadik generációja, Berger (Bercsenyi) Zoltán személyében.¹²³ Kovács Jakab unokája Pápán született 1902. április 15-én.¹²⁴ 1928-ban a Neuchateli Egyetemen szerzett jogi diplomát.¹²⁵ Munkaszolgálatosként a szerbiai Borba hurcolták s az ottani tábor elűntjei között szerepel, 1944. szeptember 17-ei halálozási dátummal.¹²⁶

A család többi tagját: a Berger házaspárt,¹²⁷ özv. Schönfeld Nándornét¹²⁸ és özv. Tolnai Gyulánét¹²⁹ 1944. május 13-án költöztették ki a Vak Bottyán u. 12. sz.¹³⁰ alatti lakásukból a szombathelyi gettóba, a Thököly u. 49. számú házban kijelölt kényszerlakhelyükre.¹³¹ Schönfeld Milán és felesége¹³² az Erzsébet királyné u. 30. sz. alatti otthonukból a Brenner János (ma: Aréna) u. 8. sz. épületbe kerültek.¹³³ A korábban velük élő sógornőjük – özv. Schönfeld Antalné született Steiner Mária¹³⁴ – 1944. június 16-án, 88 éves korában, végelgyengülés következtében, a Thököly Imre u. 46/b. sz. házban halt meg.¹³⁵

A gettóba zárt családtagokat, egyre nyomorúságosabb körülmények között eltöltött hetek után, 1944. június 29-én, az egykori Mayer-féle gyár területére hajtották át. Innen indították a „végső állomás” felé július 3–4-én azt a két transzportot,¹³⁶ ahonnan egyikük sem tért vissza.¹³⁷

Emléküket a Szombathelyi Zsidó Temető sírkövei, az egykor jobb napokat látott Kovács szálló üresen kongó szobái és a málladozó homlokzati díszítések őrzik...

JEGYZETEK

- 1 Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára (továbbiakban: MNL VaML) Szombathely város polgármestere iratai (továbbiakban: SZV Pg.) Közigazgatási iratok (továbbiakban: Közig. ir.) I. 397/1895.
- 2 MNL VaML SZV Pg. Közig. ir. III. 426/1893.
- 3 MNL VaML Vas vármegye alispánjának iratai (továbbiakban: Alisp. ir.) Közig. ir. 1481/1869. Szombathelyi kerület (továbbiakban: Szombathelyi ker.) Iparosok 285. sz.
- 4 Mayer László: „Rend a községi ügyekben, míveltség és felvilágosodás.” A szombathelyi zsidóság neológ és ortodox irányzatának elkülönülése 1867 és 1871. között. In: Előadások Vas megye történetéről. 3. Szerk. Tilcsik György. Szombathely, 2000. 183-211. p. (Vas megyei levéltári füzetek; 9.)
- 5 Az 1871. július 17-én kelt kimutatásban Kohn Jakab feleségével és két gyermekével a 217., míg feltételezhetően édesapja – „Kohn M. L.” – két gyerekkel a 216. folyószám alatt szerepel. MNL VaML Alisp. ir. Közig. ir. 5115/1871.
- 6 MNL VaML Szombathely város tanácsának iratai (továbbiakban: SZVT) Iratok 496/1874.
- 7 A Fehér Károly-féle kötet a familiát az 1840 előtt letelepedési engedéllyel bíró családok közé sorolta. Szombathely, 1777–1927. Jubiláris emlékalbum. Szerk. Fehér Károly Szombathely, 1927.

- (továbbiakban: Fehér, 1927.) 233. p. A hivatkozás nélküli állítást – az egyértelmű anyakönyvi adatok hiányában – a szerzők sem megerősíteni, sem cáfolni nem tudják. A kérdéskörre vonatkozóan lásd még Tilcsik György: Mint cseppben a tenger. Adatok a szombathelyi Khon család történetéhez a 19. század első felében. In: Előadások Vas megye történetéről. 5. Szerk. Mayer László, Tilcsik György. Szombathely, 2010. 39-54. p. (Archivum Comitatus Castriferrei; 4.)
- 8 MNL VaML SZVT Tanácsülési jegyzőkönyvek (továbbiakban: Tjkv.) 893/1877.
 - 9 MNL VaML Vas vármegye felekezeti anyakönyvi másodpéldányainak levéltári gyűjteménye (továbbiakban: Vv. fel. akv.) Szombathely, neológ izraelita (továbbiakban: neológ izr.) halotti anyakönyv (továbbiakban: hal. akv.) 12/1880.
 - 10 Kohn Löbl Mózes szatócs és gabonakereskedő Szombathelyen. MNL VaML Alisp ir. Közig ir. 1481/1869. Szombathelyi ker. Kereskedők 75. sz.
 - 11 MNL VaML SZVT Tjkv. 389/1880.; SZV Pg. Közig. ir. III. 472/1891.
 - 12 MNL VaML Vv. fel. akv. Szombathely, izraelita születési anyakönyv (továbbiakban: szül. akv.) 22/1867.
 - 13 Eljegyzés. = Dunántúl, 1894. febr. 4. 4. p.
 - 14 Kávéház megnyitás. = Vas megyei Lapok (továbbiakban: VL), 1881. szept. 1. 4. p.; A Kohn-féle kávéházat ... = VL, 1881. szept. 4. 2. p.
 - 15 Értesítés. = Dunántúl, 1882. máj. 25. 3. p.
 - 16 Kávéház berendezése. = Dunántúl, 1883. júl. 8. 3. p.; Kávéház megnyitás. = VL, 1883. júl. 8. 4. p.; Kávéház megnyitás. = VL, 1883. júl. 12. 2. p.
 - 17 Halálkozás. = Vas megyei Hírlap (továbbiakban: VmH), 1909. dec. 30. 5. p.
 - 18 MNL VaML SZV Pg. Közig. ir. III. 426/1893.
 - 19 A „Sabaria kávéházunk” ... = VL, 1894. dec. 2. 4. p.; Értesítés. = VL, 1894. dec. 2. 6. p.; Üzletelenség változtatás. = VL, 1894. dec. 8. 8. p.
 - 20 Kávéház megnyitás. = VL, 1894. dec. 23. 4. p.
 - 21 Nyári kávéház megnyitása. = Vasvármegye (továbbiakban: Vvm.), 1895. júl. 18. 4. p.
 - 22 Férje, Günsberger Lipót az 1860-as években Jákon szatócs üzletet vitt. MNL VaML Alisp ir. Közig ir. 1481/1869. Szombathelyi ker. Kereskedők 123. sz.; Günsberger Lipótné 1911. január 23-án, Szombathelyen hunyt el. MNL VaML Vas vármegye állami anyakönyvi másodpéldányainak levéltári gyűjteménye (továbbiakban: Vv. áll. akv.) Szombathely, hal. akv. 39/1911.; [Gyászjelentés]. = Vvm., 1911. jan. 25. 8. p.
 - 23 MNL VaML SZV Pg. ir. Közig. ir. I. 397/1895.
 - 24 MNL VaML Vv. fel. akv. Szombathely, neológ izr. szül. akv. 7/1895.
 - 25 MNL VaML Alisp. ir. Közig. ir. II. 180/1895.
 - 26 Névváltoztatás. = Vvm., 1896. jan. 16. 5. p.
 - 27 MNL VaML SZV Pg. Közig. ir. III. 999/1904.; Kovács-szálló. = Szombathelyi Friss Újság (továbbiakban: SZFÚ), 1903. aug. 7. 5. p.
 - 28 Ingatlan árverés. = SZFÚ, 1903. márc. 20. 5. p.; Szakács-féle árverés. = Vvm., 1903. márc. 22. 5. p.
 - 29 Megnyílt a Kovács-szálló. = SZFÚ, 1903. dec. 16. 5. p.
 - 30 Szállodavétel = Szombathelyi Újság, 1915. jan. 12. 3. p.
 - 31 MNL VaML SZV Pg. Közig. ir. III. 3239/1943.; A szombathelyi nagy szálló. = Vvm., 1911. jún. 18. 4. p.; Új szálló a Március 15. téren. Monumentális építkezés. = Vvm., 1911. jún. 29. 5. p.
 - 32 MNL VaML Szombathely város képviselő-testületének iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek (továbbiakban: SZV Kjkv.) 79/1899.
 - 33 MNL VaML SZV Pg. Közig. ir. III. 3239/1943.
 - 34 A szombathelyi nagy szálló. = Vvm., 1911. jún. 18. 4. p.
 - 35 Megépül a szombathelyi nagyszálló. = Vvm., 1911. júl. 7. 2. p.
 - 36 MNL VaML SZV Kjkv. 69/1911.
 - 37 Városi ügyek. Közgyűlés a városnál. = VmH, 1911. júl. 13. 2-3. p.
 - 38 Magyar törvénytar. 1884–1886. évi törvénycikkek. Szerk. Márkus Dezső. Bp., 1897. 411. p.
 - 39 MNL VaML SZV Kjkv. 132/1911.

- 40 Fehér, 1927. 126-127. p.
- 41 Mozgalom az új szálló ellen. = Vvm., 1911. szept. 10. 9. p.; Szabó László: Nagyszálló és kőszínház. = Vvm., 1911. szept. 17. 1-2. p.; Értekezlet az újszálló ellen. = Vvm., 1911. okt. 3. 1-2. p.
- 42 MNL VaML SZV Kjkv. 146/1911.; A nagy útközet a Márciusi-térért. = Vvm., 1911. okt. 6. 3-4. p.
- 43 MNL VaML SZV Pg. Közig. ir. III. 3239/1943.; Beadták a szálloda felebbezést. = Vvm.; 1911. okt. 14. 2. p.
- 44 MNL VaML SZV Pg. Közig. ir. III. 3239/1943.
- 45 Uo.
- 46 Uo.
- 47 MNL VaML SZV Pg. Közig. ir. III. 154/1916.; Megépül az új szálloda. = Vvm., 1912. márc. 3. 7. p.
- 48 Városi ügyek. A nagyszálló ügye. = VmH, 1912. ápr. 25. 3. p.
- 49 Az új szálló tervei. Megépül a Kovács-nagyszálló. = Vvm., 1912. ápr. 25. 1-2. p.
- 50 MNL VaML Szombathely Város Mérnöki Hivatalának iratai. Műszaki iratok (továbbiakban: SZVMH Műsz. ir.) 169/1916.
- 51 MNL VaML Szombathelyi Törvényszék iratai. Cégbírószági iratok (továbbiakban: SZT Cb. ir.) Társas cégek (továbbiakban: Tc.) 556. Kovács Nagyszálló Rt. iratai (továbbiakban: Kovács ir.) Alapítási tervezet, 1912. március 20.
- 52 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Részvényjegyzési ív.
- 53 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Közgyűlési jegyzőkönyv (továbbiakban: Kgy. jkv.), 1912. május 14.
- 54 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Részvényjegyzési ív.
- 55 Pénzpiac és a nagyszálló. = Vvm., 1913. aug. 9. 1. p.
- 56 Megépül a nagyszálló. = Vvm., 1913. máj. 15. 5. p.
- 57 Megépül az új szálló. = Vvm., 1913. jún. 19. 2. p.
- 58 Épül a nagyszálló? = Vvm., 1913. júl. 8. 1. p.; Beszüntették a Kovács szálló építését. = VmH, 1913. júl. 10. 4. p.
- 59 MNL VaML SZV Pg. Közig. ir. III. 188/1919.
- 60 A nagyszálló halálharangja. = Vvm., 1913. júl. 9. 4. p.
- 61 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir.; SZV Pg. Közig. ir. III. 3239/1943.
- 62 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Igazgatóság jelentése (továbbiakban: Ig. jel.), 1914. január. 20.
- 63 Megépül az új szálló. = Vvm., 1914. ápr. 8. 6. p.
- 64 Séta a nagyszálló körül. = Hír, 1915. jún. 28. 2-3. p.
- 65 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Ig. jel., 1915. december 31.; SZV Kjkv. 90/1915.; SZVMH. Műsz. ir. 169/1916.
- 66 A Kovács szálló megnyitása. = Vvm., 1915. szept. 11. 3. p.
- 67 MNL VaML Vv. áll. akv. Szombathely, hal. akv. 245/1915.; Halálozás. = Vvm., 1915. ápr. 25. 4. p.
- 68 MNL VaML SZT Cb. ir. T. 556. Kovács ir. Ig. jel., 1915. december 31.
- 69 MNL VaML SZVMH ir. Műsz. ir. 169/1916.
- 70 MNL VaML Szombathelyi Építési Vállalkozók Műszaki iratai (továbbiakban: SZÉVM) 134. doboz; A posta új elhelyezése. = Vvm., 1916. jún. 1. 2. p.; A postahivatal áthelyezése. = Vvm., 1916. jún. 4. 5. p.; Az új postahivatal. = Vvm., 1916. jún. 18. 4. p.
- 71 Költözik a posta. = Vvm., 1916. jún. 24. 2. p.
- 72 Megkezdték az átköltözést az új postapalotába. = Vvm. 1923. máj. 3. 3. p.; Főposta az új postapalotában. = Vvm., 1923. jún. 12. 2. p.
- 73 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Ig. jel., 1924. március 30.; Renoválják a Kovács-szálló nagytermét. = Hír, 1923. jún. 29. 2. p.
- 74 Megnyílt a Kovács-szálló nagyterme. = Vvm., 1923. nov. 4. 3. p.; A legelőkelőbb szórakozóhelyünk. = Nyugati Újság (továbbiakban: NYÚ), 1923. nov. 12. 2. p.
- 75 MNL VaML Vv. áll. akv. Szombathely, hal. akv. 226/1923.

- 76 Kovács Jakab meghalt. = Vvm. 1923. febr. 20. 4. p.
- 77 Kovács Jakab meghalt. = Hír, 1923. febr. 20. 3. p.
- 78 Bonyodalmak a szállodafűtés körül. = Vvm., 1919. febr. 13. 2. p.
- 79 A posta és a rendőrlaktanya fűtése. = Vvm., 1919. febr. 12. 3. p.
- 80 A Vasvármegyei Forradalmi Kormányzótanács Hivatalos Közlönye, 1919. ápr. 10. 1. p.
- 81 MNL VaML Vas vármegye Direktóriumai iratai (továbbiakban: Dir. ir.) 1262/1919.; SZV Pg. Közig. ir. III. 911/1919.; Szocializálják a szombathelyi szállodákat ... = Vvm., 1919. ápr. 3. 3. p.
- 82 Munkásasztal. = Vasi Vörös Hírlap (továbbiakban: VVH), 1919. jún. 21. 3. p.;
- 83 A városi munkástanács ülése. = VVH, 1919. júl. 30. 2. p.
- 84 MNL VaML Dir. ir. 4623/1919.
- 85 Állandó kabaré a Kovácsban. = Vvm., 1919. dec. 19. 3. p.; Télikert a Kovácsban. = Vvm., 1919. dec. 31. 4. p.
- 86 MNL VaML SZÉVM. 134. doboz; Kamara-színpad. = Vvm., 1921. okt. 23. 3. p.; A „Kamara-Színpad” megnyitója. = NYÚ, 1923. okt. 24. 2. p.
- 87 MNL VaML SZÉVM 134. doboz. Átadás-átvételi jegyzőkönyv, 1920. február 24.
- 88 MNL VaML SZV Kjkv. 32/1920.; 111/1920.; 165/1920.; A szállodahiány. = Hír, 1920. márc. 19. 3. p.
- 89 A Kovács-szálló felszabadul. = NYÚ, 1921. febr. 21. 4. p.; A körletparancsnokság költözködik. = Vvm., 1921. febr. 25. 3. p.
- 90 Felszabadult a Kovács-szálló. Vigyázat: Új igénylők jönnek. = NYÚ, 1921. febr. 28. 2. p.; A körletparancsnokság új otthonában. = Vvm., 1921. márc. 3. 3. p.
- 91 Költözködik a Nemzeti Bank, Egyházmegyei Takarékszövetkezet és a vámőrkerület. = Vvm., 1929. okt. 27. 7. p.; Az Egyházmegyei Takarékszövetkezet és a vámőrkerület új helyiségében. = Vvm., 1929. nov. 16. 4. p.
- 92 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Ig. jel., 1921. május 25.
- 93 MNL VaML SZV Pg. Iparhatósági iratok (továbbiakban: Iparhat. ir.) Iparlajstrom D 58/1921.; [Hirdetés]. = NYÚ, 1921. márc. 21. 4. p.
- 94 MNL VaML SZV Pg. Közig. ir. III. 1530/1921.
- 95 MNL VaML SZV Pg. Iparhat. ir. Iparlajstrom A 115/1921.; Ma nyílik meg a Kovács-szállóban Szombathely legmodernebb borbély, fodrász- és manikűr üzlete. = Vvm., 1921. dec. 31. 2. p.
- 96 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Ig. jel., 1926. március 25.; Cukrászda a Kovácsban. = Vvm., 1925. máj. 9. 4. p.
- 97 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Ig. jel., 1941. február 3., 1941. február 18.
- 98 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Végzés, 1941. április 18.
- 99 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Kgy. jkv., 1941. május 29.
- 100 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Kgy. jkv., 1941. július 17.
- 101 MNL VaML Szombathelyi premontrei gimnázium iratai. Névkönyv, 1880/1881.; Érettségi ki-mutatás 11/1888.
- 102 Névmagyarosítás. = VL, 1888. júl. 29. 3. p.
- 103 Új orvostudor. = Vvm. 1900. júl. 26. 3. p.
- 104 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Kgy. jkv., 1914. április 27.
- 105 MNL VaML SZV Pg. Iparhat. ir. Iparlajstrom B 7-9/1915.; SZV Pg. Közig. ir. Mutatókönyv, 1923. Kovács-szálló bejelentése dr. Kovács Ármin üzletvezetői belépéséről.
- 106 MNL VaML Vv. áll. akv. Szombathely, hal. akv. 584/1942.
- 107 Schönfeld Nándor. = Hír, 1933. nov. 28. 2. p.
- 108 MNL VaML Vv. fel. akv. Szombathely, neológ izr. ház. akv. 10/1893.
- 109 Szombathelyi Zsidó Hitközség Levéltára. Lakásbejelentő lapok (továbbiakban: SZSSH Lakás-bej.)
- 110 Vas vármegye és Szombathely megyei város általános ismertetője és címtára az 1931–32. évre. 1-2. köt. Főszerk. F. Szabó Géza; szerk. Gyulay Sándor, Rexa Dezső. Bp., 1931. 631. p.
- 111 MNL VaML Vv. áll. akv. Szombathely, hal. akv. 655/1933.
- 112 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Kgy. jkv., 1920. április 30.

- 113 MNL VaML SZV Pg. Anyakönyvi ügyek. Halásetfelvételi jegyzőkönyvek 542/1933.
- 114 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Kgy. jkv., 1915. augusztus 22.
- 115 MNL VaML SZV Pg. Népmozgalmi nyilvántartó iratai.
- 116 MNL VaML Vv. áll. akv. Szombathely, ház. akv. 73/1898.
- 117 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Kgy. jkv., 1918. május 19.
- 118 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Kgy. jkv., 1929. április 21.
- 119 MNL VaML Vv. áll. akv. Szombathely, hal. akv. 312/1929.; Halálozás. = Nyugatmagyarország, 1929. máj. 6. 3. p.
- 120 MNL VaML Vv. áll. akv. Szombathely, ház. akv. 48/1901.
- 121 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Kgy. jkv., 1920. április 30.
- 122 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Kgy. jkv., 1934. április 22.
- 123 MNL VaML SZT Cb. ir. Tc. 556. Kovács ir. Kgy. jkv., 1937. április 25.
- 124 MNL VaML SZV Pg. Népmozgalmi nyilvántartó iratai.
- 125 Új doktor. = Vvm., 1928. jún. 9. 5. p.
- 126 <http://db.yadvashem.org/names/nameDetails.html?itemId=5834720&language=en> (Megtekintve: 2015. május 2.)
- 127 Források a szombathelyi gettó történetéhez, 1944. április 15–1944. július 30. Összeáll. Mayer László. Szombathely, 1994. (továbbiakban: Mayer, 1994.) 72. p. Jaross-lista 146-147. sz. (Vas megyei levéltári füzetek; 7.)
- 128 Mayer, 1994. 256. p. Jaross-lista 2396. sz.
- 129 Mayer, 1994. 288. p. Jaross-lista 2789. sz.
- 130 A házat Popper Jenő építtette. MNL VaML SZV Pg. Közig. ir.1264/1936., 2685/1941., 4126/1943.
- 131 SZZSH Lakásbej.
- 132 Mayer, 1994. 256. p. Jaross-lista 2394-2395. sz.
- 133 SZZSH Lakásbej.
- 134 Mayer, 1994. 255. p. Jaross-lista 2385. sz.
- 135 VaML Vv. áll. akv. Szombathely, hal. akv. 478/1944.
- 136 A gettósításra és a transzportálásra vonatkozóan, a teljesség igénye nélkül, lásd Mayer, 1994. 352 p.; Hacker Iván: Auschwitz előtti napok. In: Baljós a menny felettem. Vallomások a szombathelyi zsidóságról és a soáról. S. a. r.; szerk. Balázs Edit, Katona Attila. Szombathely, 2001. (továbbiakban: Balázs – Katona, 2001. 19-131. p.; Katona Attila: A zsidókérdés közigazgatási megoldása Szombathelyen. In: Balázs – Katona, 2001. 241-275. p.; Bajzik Zsolt – Mayer László – Végső István: Vas vármegye. In: A magyarországi holokauszt földrajzi enciklopédiája. Szerk. Randolph L. Braham; közrem. Tibori Szabó Zoltán. Bp., 2007. 2. köt. 1278-1286. p.
- 137 A vasi zsidók. Emlékére a mártírhalált szenvedett vasmegyei zsidóságnak. Szerk. Löwinger Avraham Albert. Tél-Aviv–Jaffa, 1974. 130., 144., 146. p.

*Kohn L. Mózes sírkövének elő- és hátlapja a Szombathelyi Zsidó Temetőben
(Fotó: Mayer László, 2015)*

*Günsberger Lipótné született Kohn Katalin
sírköve a Szombathelyi Zsidó Temetőben
(Fotó: Mayer László, 2015)*

*Schönfeld Nándor sírköve a Szombathelyi
Zsidó Temetőben
(Fotó: Mayer László, 2015)*

*A Kovács szálló homlokzata és terasza, 1925
(Horváth József képeslapgyűjteménye)*

*Kovács Jakab portréja
(Fehér, 1927, 233. p.)*

*Schönfeld Milán fényképe, 1942
(Dús Ágnes magángyűjteménye)*

*A Vak Bottyán u. 12. sz. ház
(Fotó: Mayer László, 2015)*

Szombathelyi Újság, 1916. november 13., p. 5.

A hadnagy úr

A SZÁLLODA ELTŰNT CIPŐI -
A HADNAGY ÚR ÉS A KATONASÁG.
A HADNAGY ÚR KALANDOS MÚLTJA

SZOMBATHELY, NOVEMBER 11.

A hadnagy úr snájdig legény volt. Az uniformis kifogástalanul simult nyúlánk termetére, s ha végigcsörtetett az Erzsébet királyné utcai korzón, bizonyára szálltak feléje sóhajok és titkos pillantások a leánytömegből, amely estenden előnti a lámpafényes utcát. A hadnagy úr elegáns lakást tartott a Kovács-szállóban, a pincérnek nagy boraválót adott, a kardját hanyag eleganciával dugta a hóna alá, s ugyan így fogadta el az alantasabb rangúak tisztelgését. És – milyen különös – a hadnagy úr már a rendőrségen ül, és amikor így titulálják, mosolyognak rajt a rendőrök, ő pedig lesüti a szemét, vagy zavartan eltáncoltatja a tekintetét az emberek feje fölött. Mert van az úgy néha a mai világban, hogy akadnak hurokra ilyen hadnagy urak.

A dolog ott kezdődött, hogy ma korán reggel jelentették a rendőrségen, hogy a Kovács-szálló második emeleti folyosójáról az összes vendégek cipői eltűntek. Az éj folyamán valaki összeszedte a folyosóra tisztítás végett kirakott tizenkét pár cipőt s 1 pár csizmát, ez a valaki azonban nem az arra illetékes szolga volt.

Mivel ilyenformán a rendőrségnek vált kötelességévé a cipők ismeretlen pártfogóját kipuhatolni, Sántavy Ágoston rendőrfelügyelő megindította a nyomozást a szállóban. Csakhamar előkerültek a cipők összegyűjtve és halomra rakva a második emeleti illemhelyről. A tolvajnak tehát még nem volt ideje elszállítani a zsákmányt.

Mivel a személyzet megbízható, a szállodai lakók közt kellett keresni a cipők ismeretlen pártfogóját. A bejelentő lapok közt feltűnt egy jó hangzású név: Szilágyi Dezső, hadnagy. Csütörtök óta lakik a szállóban.

A rendőrfelügyelő gondolt egyet és vizitelt a hadnagy úrnál. A hadnagy úr egy kissé meg volt lepve a nem várt vizittől, de nem jött zavarba. Különösképpen az ő cipője nem tűnt el, érdekes, mintha csak tudta volna, ki se tette a lábbelijét.

Különös. Különös, a hadnagy úrnak igazán szerencséje van, de nem méltóztatnék megmutatni az írásait? Csak a forma kedvéért. A hadnagy úr most már zavarba jön, hebeg, hogy – neki – nincsenek írásai. Az bizony baj. Mert ma az írás a fontos. A beszéd nem számít. No, majd ott benn, a rendőrségen.

De nem árt egy kicsit körülnézni a szobában. Hátha akad valami. Semmi. Végre a pamlag alól előkerül egy cipősámfa s egy tégely sárga cipőkrém, amiről kisül, hogy az eltűnt holmik közé tartozik. De a hadnagy úr minderről nem tud semmit, hogyan – csodálkozik –, ő és a cipők eltűnése – pusztán véletlen, igazán különös, furcsa véletlen.

A rendőrségen se mondott egy darabig mást a hadnagy úr, akinél írást nem találtak, pénzt is csak mindössze négy koronát. Egyszer aztán megunta a sok kérdezőgetést a hadnagy úr és egész kedélyesen megvallotta, hogy nem is Szilágyi, hanem Deák a neve, nem is hadnagy, csak közlegény, a 32. gyalogezred elbocsájtott rokkant közlegénye, s Budapestről rándult le Szombathelyre. Budapestre való, ahol az apja hivatalnok. De a cipőket nem ő... Szólt a hadnagy úr s ennél többet nem akart mondani, csak elhozatta a civil ruháját, és az uniformist, amit most már szégyellt, levetette. A rendőrség pedig megtette a lépéseket, hogy a hadnagy úr viselt dolgaira fényt vessen.

* *

Dél volt, amikor benn jártunk a rendőrségen. A hadnagy urat előhozták. Mindenki így szólította. De mosolygott hozzá. Csak a hadnagy úr nem. Már civilben volt. A vállára esőköpeny terítve, alatta legújabb divatú, elegáns ruha. A hadnagy úr egészen kedélyes, nem veszi nagyon tragikusan a dolgot.

Beszélggettünk vele: arra a kérdésre, hogy miért jött Szombathelyre, habozva, bizonytalanul azt mondja, hogy egy nőismerőse után. Erre persze már a rendőrség is kíváncsi volt, s faggatni kezdte, ki az a nő. De a hadnagy úr az úri diszkrécióra hivatkozva ez irányban is megtagadott minden felvilágosítást. A meggyőződésünk azonban az volt, hogy a hadnagy úr utazási céljától a nőismerős olyan messze van – mint tesszük Bikigybürgözd a nyugati kultúrától. Ennél a faggatási jelenetnél mindjárt a színészi tehetségét is bemutatta.

Mikor már igen sokat érdeklődtek nála a nőismerős neve iránt, mély hallgatásba merült, az arca elváltozott, levegő után kapkodott, megrántorodott, a falnak dőlt s eme jól megjátszott drámai jelenet után mohón és nagy kortyokban kiivott vagy fél liter vizet, majd egy székre rogyott.

Pár perc múlva aztán, hogy elcsendesedett feje felett a vihar, egyszeribe visszatért a derűs kedve. Kérdéseinkre ezután kedélyesen, sőt itt-ott élcel fűszerezve elmondta kalandos életét a hadnagy úr, aki egyébként intelligens ember benyomását keltette.

A most 25 éves fiatalember mögött kalandokban gazdag élet fekszik. Mint elmondta, az iparművészeti szakiskolán a műbútortervezést tanulta, majd építész-rajzoló lett. Külföldre ment, s hosszabb ideig élt Milánóban, Párisban. 1912-ben sorsjegyen háromezer koronát nyert. Elhatározta, hogy kihajózik Amerikába. Mielőtt azonban elhagyta volna az óvilágot, eszébe jutott, hogy lerándul Monte Carlóba, s szerencsét próbál a rulettben, hátha megsokszorozhatja vagyonát.

Úgy járt, mint ahogy igen sokan a játékbarlang városában: leégett az utolsó fillérig. Akkor nem tudta, mihez kezdjen, elkeseredésében beállt a francia idegenlégióba. (A katonakönyvét erről felmutatta.) Mint a légió katonája Marokkóban harcolt a kabilok és arabok ellen. Tíz hónap múlva azonban megunta a katonaeletet, s mikor századja visszakerült Algírba, az úton megszökött a légiótól, s pár hónap múlva hazahajózott. Ez 1913-ban volt, amikor itthon jelentkezett a katonáéknál, bevették,

s a háború kitörésekor az elsővel vitték a szerb frontra. Megsebesült, kórházba került, majd nagyfokú idegessége miatt az elmeállapotát is vizsgálat alá vették.

Mint mondja, Törökbálintra küldték, s ott kellett volna megvárnia a rokkantsági elbocsájtását. Három hónapig ott maradt, de aztán, mert igen egyhangú volt az élet, megugrott. Budapesten élt pár hónapig, s most lerándult Szombathelyre. Itt aztán kisdéd játékai mögé egyelőre feltette a pontot a rendőrség, amely most kutat a viselt dolgai után.

Szombathelyi Újság, 1916. november 14., p. 3.

Az álhadnagy

Mint megírtuk, a rendőrség elcsípte Deák Dezső budapesti születésű műszaki rajzoló, aki mint hadnagy szerepelt Szombathelyen s a Kovács-szállóban a vendégek cipőit ellopta. A kalandos múltú ifjúról kisült, hogy több betörést követett el s katonaszökevény. Sántavy Ágoston rendőrfelügyelő ma a déli vonattal Törökbálintra kísérte a katonaszökevényt, ahol átadja a katonai hatóságnak.

Vasvármegye, 1917. június 26., p. 2.

Cherchez la femme!

ASSZONYCSATA A KOVÁCS-KÁVÉHÁZ TERASZÁN

SZOMBATHELY, JÚNIUS 25.

Vasárnap este, mint rendesen, zsúfolt volt a Kovács-kávéház terasza. Színház után pedig már szinte túlsúfolt. Az egyik asztalnál kettesben egy rutén tartalékos hadnagy és egy elegánsan öltözött hölgy diskuráltak a legnagyobb csöndességben. Úgy tizenegy óra tájban egy feldúlt úriasszony telepedett le melléjük. Néhány pillanatnyi csendes szóváltás folyt, majd a később érkezett úriasszony hirtelenül felugrott, a mellette ülő hölgyet tetteleg inzultálta, majd letépte a kalapját és azt az arcába vágta.

Mindez néhány pillanat alatt történt, és mire a közönség felocsúdott, a csatázó amazonok és a hadnagy eltűntek. Az inzultált nő Kovács szállóbeli lakására sietett, a hadnagy szállására sietett, az éjjeli ütközet hőse pedig az eset színhelyén megjelent egy polgárőr és Pintér József rendőrbiztos társaságában a rendőrségre sietett, ahol a következő följelentést tette: a neve Sridensky Viktorné, lembergi mérnök felesége. A férje, Sridensky Viktor a háború kitörésekor vonult be az 55. gyalogezredhez mint tartalékos hadnagy. Egy évig rendszeresen írt és segítette őt és hároméves kis gyermekét, de az elmúlt két év alatt egyetlen sor írást nem kapott férjétől, egy árva hírt nem hallott sorsáról. Összeköttetései révén két év alatt bejárta az összes harctereket, de férjének hollétről, és hogy mi történt vele, a legkevesebbet sem tudott megállapítani. Már-már lemondott minden reményről, hogy eltűnt férjét fölhalálja, amikor egy héttel ezelőtt értesítést kapott, hogy férje egyik szombathelyi tartalékkórházban van ápolás alatt. Noha a háború alatt minden vagyontárgyát fölemészttette az élet és gyermekének nevelése, szerdán vonatra ült, és szombaton este megérkezett Szombathelyre. Itt a pályaudvaron legnagyobb meglepetésére és boldogságára férje – várta.

A viszontlátás örömei nem sokáig tartottak. A férje kocsiba ültette, a Sabária szállóba hajtottak, ott a férj szobát bérelt és azt mondta hitvesének, várja meg nyugodtan, őneki dolga van, ha azt elvégezte, vissza fog térni.

Sridenskyné, akit az elmúlt évek izgalmai és a hosszú utazás teljesen kimerített, pihenésre tért. Nem gondolt semmi rosszra, csak reggel fogta el az aggodalom és izgalom, amikor még mindig nem tért vissza férje. Keresésére indult, de, noha az egész várost összejárta, nem akadt nyomára. Estére azonban egy nagyon szomorú tapasztalattal lett gazdagabb. Hogy férje idillikus életet él, és barátnője a Kovács Szállóban lakik. Erre a lesújtott lembergi úriasszony a Kovács előtt lesben állt, miután a szállóban férje hollétéről nem tudtak felvilágosítást adni. Az esti órákban azután a férj és barátnője megjelentek a kávéház teraszán. A továbbiakat így mondotta el Sridenskyné a rendőrségen, ma délelőtt megtartott kihágási tárgyaláson:

– Amikor férjem megpillantottam a legnagyobb indulat fogott el. Mégis kerülni akartam a botránnyt, minden feltűnés nélkül foglaltam helyet asztaluknál, férjem kérdőre vontam, hogy miért hagyott el és mit keres oldalán a mellette ülő nő. Közben ők németül beszéltek, amiből csak annyit értettem meg, hogy tegeződnek. Erre gesztikulációval fejezem ki, hogy Sridensky a férjem, mire az idegen nő gúnyosan nevetni kezdett. Ez annyira kihozott sodromból, hogy elvesztettem minden gondolkodásom és inzultáltam boldogságom megrontóját.

A rendőrség ezután a másik nőt hallgatta ki. Előadta, hogy Petron Bozsának, bécsi hajadon, egy augerstrassei vaskerekedő üzletvezetője. Gazdája orosz hadifogságban van, és őt bízta meg üzletének vezetésével. Sridenszkyvel Bécsben ismerkedett meg mint legényemberrel, aki neki házasságot ígért. Hogy nő ember, azt csak szombaton tudta meg, amikor ugyanazon vonattal Szombathelyre érkezett, amellyel a feleség, ő táviratozott, és Sridenszky nem is feleségét, de őt várta. Amikor később a mérnök-hadnaggyal találkozott, az beismerte, hogy házas, de feleségétől válóban van. Az inzultus részleteit különben úgy adja elő, amint azt a feleség.

A rendőrség közbotrány okozása miatt indította meg az eljárást mindkét hölgy ellen, Sridenszynét azonban fölmentette azzal az indoklással, hogy feldúlt lelki állapotában nem volt ura szabad elhatározásának, a bécsi nő ellen pedig az eljárást megszüntette, mert ő passzív részese volt a botránynak, hanem igazolása után visszakísértette Bécsbe.

A rendőrség beidézte a tárgyalásra az ötös tartalékkórházba betegállományban kezelt Sridensky hadnagyot is, aki azonban nem jelent meg.

Vasi Vörös Hírlap, 1919. június 28.

Proletár étterem a Kovács-szállóban

EBÉD, VACSORA 20 KORONA

A város szívében, a Király utca közepén áll a Kovács-szálló hatalmas palotája, amelynek termeiben a pénzvilág helyi kapacitásai kötötték üzleteiket. Eladtak, vettek és újra eladtak és zsebből szebbe vándoroltak a hadimilliók.

Megszokott kép volt a Kovácsban ez a provinciális börze, mígnem a forradalom szele végig söpört a pénzszagú palotán. Azután a kép megváltozott. Elkövetkezett az idő, amely meghozta a dolgozó emberiség, a proletáriátus diktatúráját.

A Kovács kiürült, a helyi pénzarisztokraták szakszervezeti igazolvány hiányában, kiszorultak a tükrös termekből. Van a palotának egy oldalterme. Másfél évvel ezelőtt, mikor a proletármilliók a lövészárkok sarát tiporták, mikor a proletárkatonák életüket dobták áldozatul, mikor az itthon megrokkant proletáranyák siratták fiaikat, ebben a teremben muzsikaszó és tánc járta. Vasárnap délutánonként a burzsua fiatalság itt tombolt a tánc tűzében. Közben odakünn a frontokon hullott a vér, meleg, piros proletár vér.

Ez másfél évvel ezelőtt volt. Azóta nagyot fordult a világ. A terembe katonaságok kerültek, kemény, fegyelmezett vörösök szállása lett. Néhány nappal ezelőtt azután serény munkáskezek nyomán a hajdani táncterembe hosszú asztalok sorakoztak fel, fehér terítők kerültek s az ablakokon megjelent a vörös felirat: proletár étterem.

Hétfőn este cigányzene hangjai áradtak ki a virágdíszes, ünnepi hangulatú teremből és megnyílt az első szombathelyi proletárétterem. Lelkes, becsületes munkás szívekben született meg az eszme, amelyet nyomon követett a gyakorlati kivitel. És azóta a proletáriátus nem kénytelen a drágán szerzett béréből lebujokban, rossz szagú párás helyiségekben enni a silány ebédet, vacsorát. Ott várják meleg szeretettel terített, fehér asztalok a proletár étterem helyiségében, ahol kitűnő ebédet és vacsorát kapnak a napi munkában kifáradt dolgozók. Délben háromfogásos ebéd, este kétfogásos vacsora áll a rendelkezésre napi 20 koronáért, és az összeg a mai árak mellett feltűnően mérsékelt. Sehol másutt ilyen potom áron a napi táplálékot megszerezni nem lehet.

A proletár éttermet nem nyereszkesedésre rendezték be, a cél a dolgozók tisztességes és olcsó ellátása s így valóságos áldás, különösen a proletáriátus nőtlen részének, amely kényszerítve volt, hogy vendéglőkben, éttermekben, amelyek az egyéni nyereszkesedésre voltak berendezve, fizessen a mindennapi kenyérért.

Azt hisszük felesleges hangsúlyozni, hogy a proletáriátusnak saját érdekében legelsőbbrangú kötelessége, hogy a proletáréttermet látogassa. Ugyanis ezeket az árakat csak úgy lehet fenntartani, ha a résztvevők nagyobb számban jelentkeznek, vagyis ha a tetemes üzemköltség több résztvevő között oszlik meg. A szakszervezetek vezetőinek kötelessége, hogy tagjaik sorában fejtsenek ki lelkes agitációt, mert ha a tagok száma 200-at ki nem tesz, úgy a jelenlegi árakat emelni lesz kénytelen az étterem vezetősége.

Vasvármegye, 1923. február 20., p. 4.

Kovács Jakab meghalt. Érdemes öregúr dőlt ki tegnap reggel a szombathelyi polgárok sorából. Meghalt Kovács Jakab, a szombathelyi Kovács-nagyszálló megalapítója 85 éves korában. Az elhunyt régi derék zsidócsaládból származott. Az első volt ez a zsidócsalád, amely Szombathelyen annak idején letelepedett. Kovács Jakab 1838-ban született Szombathelyen. Asztalosmester volt, majd gabonakereskedő és 50 évvel ezelőtt vette át a Heimler-házban levő kávéházat. 1894-ben bérletbe vette a Szabáriaszállót és kávéházat, 1915 végére pedig felépült a Kovács, amely a legmodernebb és legkiválóbb helyiség ma is Szombathelyen. Ez volt az öregúr működésének koronája. Kovács Jakab, mint csendes jó természetű, de kiváló üzletember úttörője volt a kávéházi élet megteremtésének Szombathelyen és a város az idegenforgalom emelése miatt sok köszönettel tartozik neki. Három héttel ezelőtt tüdőgyulladást kapott, kiheverte, de annyira meggyöngült, hogy tegnap reggel öt órakor fia karjai között szenvedés nélkül elhunyt. Temetése ma délután fél 4 órakor lesz. Ma a kávéház délután 3–5-ig zárva lesz, este pedig nem játszik a helyiségben zenekar.

Vasvármegye, 1921. február 26., p. 2.

Bar vagy kabaré Joódy beszünteti a bart

A múlt hetekben a Kovács-szálló Téli kertjében egy „művészi vállalkozás” ütötte fel tanyáját, amely a művésztől ugyan nagyon távol áll, de valami más-hoz annál nagyobb közelsége mutat.

A rendőrség annak idején jóhiszeműleg megadta hozzá az engedélyt, de meglepetéssel eszmélt arra, hogy ez a művészet a barnál is barabb és Szombat-helyen akkor sem kívánatos, ha Pesten minden sarkon is virágzanak hasonló lokálok. – Joódy rendőrtanácsos tehát úgy intézkedett, hogy ez a barszerű valami még e hónap folyamán megszűnjön s helyét elsejével vagy tisztességes kabaré váltsa fel, vagy pedig záruljanak be a Télkert kapui.

Az intézkedésből kifolyólag a „műintézet” igazgatója az előbbit választotta. Kíváncsian várjuk, hogy az ígéretnak mennyiben tesz eleget.

Vasvármegye, 1921. február 25., p. 3.

Egy kis kacagni való. A Kovács-kávéház szuterénjében művészkedő kabarét élvező publikum az egyik legutóbbi estén egy kis incidens miatt sokat mérge-lődött. Az történt, hogy előadásközben az egyik páholyban murizó társaság maga mellé rendelte a cigányt, meg a művésznőket s műsor ide – műsor oda, a maga szakállára önálló kabarét rendezett. Ezen persze a hoppon maradt többi publikum részint felhá-, részint pedig felhéberedett. Pedig igazán nem volt nagy okuk rá. Inkább kacagni kellett volna a dolgon, mert hisz a murizó társaság hangadó tagja egy detektív volt a kerülettől s ráadásul ép az a detektív, aki a mások által rendezett murikat szokta ellenőrizni. – Hát nem inkább ka-cagni kellene az ilyesmin, mint mérge-lődni?

HÁRY JÁNOS VAS MEGYÉBEN

2. A Nagyszállóban

— Ott hagytuk el múltkor — hogy el ne felejtsem —
Élmésem, hogyan élek a hotelben.

Mert itt Szombathelyen szálló az otthonom,
Ez itt, a Nagyszálló, ahol mégis csend honol —

A „csend” szóra nyomban a diák lecsapott,
Nem állta meg, hogy ne tüsszentés egy nagyot.
Amde a tüsszentés Hártyt nem zavarja,
Folytatja ő nyomban, ahol abbahagyta.

— Az tetszik legjobban — figyeljék, emberek —,
Egyenletes mindig a fűtés, a meleg.

Kíváncsiék ilyenkor, téli az idejében
Becszes kincs a meleg nappal is, meg éjjel —

Tüsszentett a diák, s gyorsan ráduplázott,
Mert a nagy melegben ő bizony megfázott.

Csendes, meleg otthon, ilyen nem is látom,
Fedig az országot már többször bejártam.

Mindenki figyelmes, itt nincs soha vadrás,
Lesik kérdéskörmű, gyors a kiválpórá. —

A csontalan diák rá tüsszentve megint,
Mert mit tudott, nem volt Hárty szava szerint.

— Reggelente keletén, amikor még kőbe
Az ember, beszél a fürdőszobába.

Ott tüsszt a fürdőszóá és meleg víz vörje...
Mondom, e szállónak sehol sincsen párja. —

Vendég és személyzet közt nécesnek viták... —

Itt kőbe tüsszentett a csontalan diák,

— Hát a kozt! Az finom! Jelel sincs rá, prima,
Itt még a beteg is mázsásra felhívta.

Minden étel fűrdik a hő szobán, szobán,
Ebben a szállóban így volt, így lesz, így van. —

Diákunk meg kőbe tüsszentett nagy-gyökron,
De Hárty folytatá, csoppat sem zavarán.

A kozt izzó, meleg, és úgy meg van mérve.

Hogy még pincér hozza, lesznek a sörre.

Az árak meg olcsók, néhány forint, példom...
Egész családomat nyáron ide hozom! —

A diák meg folytatá tüsszentett nagy tüsszt,

És sorra lehajtott öt nagy pohár vizet.

— Van itt a szállóban még egy nagy csomaga,

Amilyen sehol nincs; a hegynek dús leve.

Abban csopp víz sincsen, eredeti pálcák,

Egyetlen pohárról, tudom, élve maradnak.

Hogyha pálmától kérez, az meg olyan adag;

A vonat jeltett van, emiatt nincs harag. —

Érthető, hogy ismét tüsszentett diákunk,

Mert megint má, mit hall és má, amit látunk.

— Mit beszéljek tovább? Szobámban tisztaság,

Nem lakott kőből kőből kőből vagy uradag.

Az égyruha Eszta, frissen vasalt, mosott.

Aldom a sorozat, hogy engem ide hozott. —

Mondani sem kell, hogy a diák tüsszentett.

Közben néhány vendég még körének seragított.

— Ilyenkor esténként — hallgatásik csak hallgat —

Gyöngyörű zene! Ki ide nem jó, halga!

Ném hallani ilyen soha hamis hangot,

E zenekar megér még magasabb rangot!

Ne csodálják, hogyha zúfolt minden este

Az étterem, hiszen párja sincsen Pesten. —

Néhány tüsszentés még, s vége a mesének.

Hallgatásik a zene, felszendül az ének.

— Irigylem magukat, szombathelyiakat,

Igy szórakozni má udorban nem lehet. —

Szót Hárty és erről néhány szót ejtett.

Erről fog majd szólni a harmadik jegyzet.

LŐCSEI PÉTER

Cseppekben a tenger

IRODALMI, MŰVÉSZETI RENDEZVÉNYEK A
KULTÚRPALOTÁBAN ÉS A KOVÁCS SZÁLLÓBAN
A SZÁZADELŐN

A múlt értékeinek ápolása, az irodalmi és zenei élet támogatásának céljából polgári kezdeményezések sora született a tizenkilencedik század végén és a huszadik század első évtizedeiben. Többnyire valamilyen intézményhez kapcsolódtak; rendre egy-egy helyi kötődésű író, költő nevét vették fel, de nem csupán a névadó literátor emlékét tartották fontosnak. Sopronban megalakult a Frankenburg Irodalmi Kör, Szegeden a Dugonics Társaság, Debrecenben az Ady Társaság. A Lévay József Közművelődési Egyesület Miskolcon, a Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság Marosvásárhelyen, a Janus Pannonius Társaság Pécsen működött. Olvasótalálkozókat, matinékat szerveztek, bemutatták a helyi szerzőket. Rendszeresen hívtak meg országosan ismert alkotókat. Felolvasásaikon hivatásos vagy műkedvelő zenészek, versmondók léptek fel. Némelyik társaság folyóirat-kiadással, évkönyv megjelentetésével próbálkozott. Sikerük összefüggött anyagi erejükkel, vezetőik ügybuzgalmával, kapcsolati tőkéjével. Működésüket nem kerülték el a viták, olykor a nemzedéki, világnézeti vetélkedések sem. Az éves elszámolások és a tisztújítások idején személyeskedő torzsalkodások is előfordultak.

Szombathelyen a sajtóhírek, a fennmaradt plakátok, a levélhagyatékok és a visszaemlékezések alapján több társaság alapításáról tudunk. Átfogó képünk máig sincs ezekről a kezdeményezésekről, a torzóban maradt vállalkozásokról és eredményeikről.¹ A Kultúrpalotában (Múzeum) és a Kovács Szállóban megnyitásuk első éveitől rangos művészek, tudósok léptek fel. Mellettük a helyi alkotók, műkedvelők is bemutatkoztak. A közgyűjteményekben előfordulnak ugyan velük kapcsolatos fényképek, plakátok, meghívók, de sajnos hiányos az anyag. A tárgyhoz tartozó hivatalos vagy baráti levelekből, alkalmi dedikációkból kevés maradt fenn. Jelentős iratok pusztultak el a háború és a politikai traumák során. A magánkézben lévő dokumentumokat a nemzedékváltások és a lomtalanítások is megtizedelhettek. Szerencsére a korabeli újságok beszámoltak a programok többségéről. Néha még a tervezett, de elmaradt műsorokról is. Nagy kár, hogy a lapok bekötött évfolyamai töredékesen állnak rendelkezésünkre. A szóvirágokkal, közhellyel élő tudósítások egy-egy rövid beszélgetéssel egészültek ki. A szombathelyi újságírók néhány mondat,

1 A kérdés néhány összefüggéséről Pável Ágoston, Bárdosi Németh János, Illyés Gyula, Németh László, Szabó Lőrinc, a VMBE, az *Írott Kő* és a *Vasi Szemle* kapcsán több írásomban szóltam. (Lőcsei Péter: *A múltnak kútja*. Szombathely, 2011. 182-230. Illetve: Lőcsei Péter: *Szombathelyi emlékpohár*. Szombathely, 2007. 116-129.)

esetleg egy-két hasáb erejéig megszólaltatták Kosztolányi Dezsőt, Mécs Lászlót, Móra Ferencet, Mórlicz Zsigmondot, Nyíró Józsefet és Féja Gézát. A beszámolóik jellemezték a közönséget is. Ezek alapján tájékozódhatunk a matinék, felolvasások, koncertek társadalmi elfogadottságáról, más esetekben az arcpirító közönről. A rendezvények egy részét Bárdosi Németh János gazdag adatolású kötetéből ismerhetjük. Ő szervezőként, később a Faludi Ferenc Irodalmi Társaság vezetőjeként, folyóirat-szerkesztőként írók, költők leveleinek sokaságát őrizte meg. Válaszainak egy része az MTA Kéziratárába került. Az *Utak és útitársak*ban egy-egy terv megvalósulásának vagy zátonyra futásának története is olvasható.² Székely László pap-költő dr. Domonkos János kérésére jegyezte fel a Faludi Ferenc Irodalmi Társasággal kapcsolatos emlékeit. A szereplők egy részéről anekdotikus arcképet vázolt.³ Munkájukra bőszegesen támaszkodhattam. Úgy tudom, hogy Várady Imrétől, Finta Sándortól, Krisztin Ernőtől, Mészáros Hugótól, Pável Ágostontól, illetve a gyakran szereplő Bárdos Alice-től, Pék Károlytól és Tóth Lászlótól nem maradtak fenn hasonló feljegyzések.⁴

Ezúton köszönöm meg S. Pável Judit, dr. Domonkos János és Dékány Júlia segítségét. A dokumentumok helyesírását némileg egységesítettem. Elsősorban a központozást javítottam. A stilisztikai, ortográfiai jellemzők egy részét meghagytam; így érzékeltettem a korabeli szóhasználat és írásmód következetlenségeit. Emiatt fordul elő az idézetekben a *Faludi* név *Faludy*, a *Kovács Szálló* *Kovács-szálló*, a *Társaság* pedig *Kör* alakban is.

Terjedelmi korlátok miatt szigorúan válogatnom kellett a több száz program közül. A század első harmadában a szűkös anyagi viszonyok ellenére sok műkedvelő rendezvényre és hivatásos művészi fellépésre került sor. A cseppekben próbáltam megmutatni valamit a tengerből. A sűrűn használt idézetekkel a korhangulatot és a beszédmodot kívántam érzékeltetni. A helyi sajtótermékekben érzékelhetően a jobboldali tartalmú fordulatok kerültek többségbe. Ez főleg a *Szombathelyi Újság* cikkeire, Trianon után pedig a kisebbségi irodalommal és a revízióval összefüggő rendezvények híradásaira igaz. Beszédés helytörténeti, kortörténeti antológiát lehetne (és kellene!) összeállítani a századelő helyi lapjainak előzeteseiből, tudósításaiból. A Kultúrpalotán és a Kovács Szállón kívül több vallási és világi közösség, szervezet hívott vendégeket, rendezett művészeti esteket, ismeretterjesztő sorozatokat. Egy átfogóbb dolgozatban érdemes lenne róluk is szólni. Tanulságos eredményt hozhatna a Kovács Szálló és a Sabaria programjainak összevetése is.

2 Bárdosi Németh János: *Utak és útitársak*. Szombathely, 1975. A továbbiakban: *Bárdosi*, 1975.

3 Székely László: *Visszaemlékezések a Faludi Ferenc Irodalmi Társaságra, 1989. február 20-21.* (Három részletből álló 15 oldalas gépirat, autográfjavításokkal, kiegészítésekkel, az utolsó oldalon autográf aláírással.) A dokumentumot dr. Domonkos János bocsátotta rendelkezésemre. A továbbiakban: *Székely*, 1989.

4 Közülük Bárdos Alice művésznő életéről és a vasi megyeszékhely zenei eseményeiről dr. Gál József írt adatokban gazdag kötetet. Gál József: *Bárdos Alice és a szombathelyi Collegium Musicum*. Szombathely, 2003.

Fodor Árpád 1905 őszén reményt látott egy Vas vármegyére kiterjedő irodalmi társaság alapítására. Felhívásában értelmi és érzelmi érvek egyaránt megjelentek; a hívásra, a vetélkedésre is épített. Követendő vállalkozásokra hívta fel a figyelmet: „*ha Eperjesen lehet Széchenyi-kör, Kassán Kazinczy-kör, Nagyváradon Szigligeti-társaság, Oraviczán Arany-kör, Pozsonyban Toldy-kör, Sopronban Kis János kör, Nagykanizsán Irodalmi és művészeti kör, Debreczenben Csokonai-kör, Kecskeméten Katonai-kör [így! LP] stb. Mi se legyünk hátrább!*”⁵

A kör Bezerédy István alispán elnökletével 1905 novemberében alakult meg a vármegyei házában. Somogyi József árvaszéki ülnök ismertette céljukat, alapszabályukat. Emlékeztetett a tiszavirág-életű Berzsenyi-körre, és kifejezte reményét, hogy kezdeményezésük eredményesebb lesz. A „*vallás-erkölcsös irodalmi művelődést*” jelölte meg feladatként. Az erők egyesítését tartotta fontosnak, ezért azt javasolta, hogy egyelőre ne vegyék át a közművelődés egyéb feladatait.⁶ Az újság decemberi számában *A Faludi-kör* címmel aggódó írás jelent meg. A „*b.*” szignójú szerző szerint indulásukat támadó hangok kísérik. Egyeseknek nem tetszik, hogy Faludi Ferenc jezsuita pap volt. A bírálókat nem nevezte meg, csupán az általuk használt minősítéseket („*felekezeti-eskedő*”; „*gyűlölt papi talár*”; „*csuha*”) említette. Cikkét indulatkeltésre alkalmas mondatokkal fejezte be: „*Hála Isten, ebben a vármegyében a keresztények dominálnak. Nem a zsidók. Nem a szabadkőművesek. Mutassák meg tehát a keresztény társadalom és azok az ideális gondolkodású jó magyar urak, hogy lelkük vágyának érvényt is tudnak szerezni.*”⁷ A Faludi-kör elleni megjegyzéseknek írott nyomát nem találtam. Elképzelhető, hogy „csupán” élıszóban hangzottak el.

A *Szombathelyi Újság* rendszeresen foglalkozott a költő életével, tevékenységével; egy anonim szerző pedig az említetthez hasonló szólamban foglalta össze a rájuk váró munkát: „*A társaság főcélja: a hazafias és vallás-erkölcsös magyar irodalom ápolása és terjesztése. Soha nem volt nagyobb szükség arra, hogy az irodalom tisztaságát alatta működő kalóznak és zsebmetszőknek szemérmetlen támadásai ellen olvasó közönségünket megvédjük, mint most, mikor a léha, sőt gonosz tendenciájú irodalmi termékek – még komolyabb igényűnek látszó könyvekben is – legió számmal látnak napvilágot, obscurus kezek által összeférelve, hogy népünk tiszta szívét és becsületes gondolkodását megmértelyezzék, s a haza, vallás és erkölcs eszméinek gúny tárgyává tétele által keresztény társadalmunk alapköveit szétrombolják.*”⁸ A sorokból képet kapunk arról, hogy az új irodalomnak – például a rövidesen meginduló *Nyugat*nak – milyen ellenállással kellett megbirkóznia egyes véleményformálók jóvoltából.

A kört erő bírálatokról és a lassan induló munkáról Fodor Árpád szólt 1906. március 25-én. A következő tudósítás a vármegyei házában tartott (immár második) alapító rendezvényt idézte fel. Az elnöki széket Kárpáti Kelemen gimnáziumi tanár foglalta el. Éhen Gyula és Balogh Gyula az alelnöki posztot kapta; a főtítkárt Somogyi József,

5 *Szombathelyi Újság*, 1905. november 12. 6.

6 *Szombathelyi Újság*, 1905. november 19. 7.

7 *Szombathelyi Újság*, 1905. december 24. 4.

8 *Szombathelyi Újság*, 1906. január 21. 3-4.

a titkár Vadász Norbert lett. Az elnöki programbeszédben elhangzott: „*Faludi szellemének aegise alatt a nemzeti irodalom művelésével, a tisztas irodalmi törekvések is-tápolásával nagyjaink kegyeletes kultuszával és a művelt társasélet fejlesztésére irányuló törekvéseinkkel akarunk szolgálni.*”⁹ A kör németújvári kirándulásán Vadász Norbert foglalta össze céljaikat. Szorgalmazta egy Faludi-emlékszoba kialakítását; rendezvé-nyeket, pályázatokat előlegezett.

A költő kultusza mellett kiemelte a vármegye irodalmi, történelmi, néprajzi vi-szonyainak megismertetését. Lehetségesnek tartotta évkönyv, sőt folyóirat kiadását.¹⁰ Némelyikük csak évtizedek múlva valósulhatott meg. Az anyagi gondok mindig kor-látokat jelentettek. Ezt bizonyítja az a felhívás, amelyben a tagtoborzásról és az ado-mányokról is szó esett.¹¹

1907 februárjában a társaság II. Rákóczi Ferenc kassai újratemetésének emlékére állított össze műsort. Bemutatták Várady Antalnak a száműzött fejedelemtől szóló melodramáját. Kocsis János, az Operaház művésze kuruc dalokat játszott tárogaton.¹² Júniusban Rohoncra kirándultak. Az esemény tudósítója felsorolta a jelesebb részt-vevőket; kiemelte Kárpáti Kelemen elnök megnyitó beszédét, Éhen Gyulának Falu-diról írt ódáját és Fodor Árpád előadását.¹³ A következő hírek a szaporodó gondokról szóltak. Október végén egy *Hetes* aláírású glossza szerint a törekvések megtörttek a nagyközönség részvétlenségén.¹⁴ A tagok egy része kilépett. Az újságíró ezt az induló vállalkozások gyermekbetegségének tartotta. Ugyanez a szám közölte Vadász Nor-bert titkár lemondását. Néhány új tag neve és a következő felolvasás is szóba került. Utána azonban hosszú hallgatás következett. Írtak a szabadkőművesség veszélyeiről, a feminizmusról, a király születésnapjáról, a miniszteri látogatásról. A Faludi-kör csendes kimúlásáról nem találtam sorokat.

*

Az 1899. október 29-én megalakított Vasvármegyei Kultúregyesület szakosztályai évtizedeken át anyagi gondokkal küzdöttek. A közgyűléseken visszatérő téma volt a deficit mértéke; a megbeszélések egy része érdektelenségbe fulladt. Az újságok az eredmények mellett többször írtak lemondásokról, vádakról, kiújuló vitákról. A me-gyesékhely az első világháború után elveszítette vonzaskörzetének, gazdasági kap-csolatainak egy részét. Dr. Gránitz Géza, a Szombathelyi Kereskedők Társulatának főtitkára ekképp jellemezte a várost: „*a súlyos gazdasági válság alatt roskadozó Szom-*

9 *Szombathelyi Újság*, 1906. május 27. 7.

10 *Szombathelyi Újság*, 1906. júl. 15. 1. A Faludi emlékére szervezett kirándulásról az újság ugyanebben a számban részletesen beszámolt (3-4.).

11 *Szombathelyi Újság*, 1906. szeptember 8. 6.

12 *Szombathelyi Újság*, 1907. február 17. 5.

13 *Szombathelyi Újság*, 1907. június 2. 1-3.; 4-5.

14 *Szombathelyi Újság*, 1907. október 27. 7.

bathely a nyugati végek lerongyolódott királynője lett”.¹⁵ Csoda-e, ha a kultúrára mindig kevesebb pénz maradt az igényelnél?

1926. február 21-én ülést tartott a Kultúregyesület közgyűlése. Dr. Várady Béla főtitkár méltatta a távozó dr. Kapi Béla evangélikus püspök hatéves tevékenységét.¹⁶ A Kultúregyesület vezetőségében, tagságában, látogatói körében és természetesen programjában is hosszú időn keresztül meghatározók voltak az egyházak. Szombathely 1777-től püspöki székhely volt. Tanárai révén az itt működő papi szeminárium is komoly tekintéllyel rendelkezett. A korabeli dokumentumok szerint az evangélikus, a református és az izraelita hitélet vezető szereplői is erősen hatottak a kulturális életre. Ez programjaikra, vezetőik szereplésére, kiadványaikra, meghívott vendégeikre egyaránt vonatkozik.

1926-ban jelent meg „*Vasvármegye és Szombathely város Kultúregyesületének*” és a „*Vasvármegyei Múzeumnak*” első közös évkönyve. A benne közölt áttekintésből kiderül, hogy 1919 decemberétől 1925 szeptemberéig 13 hazafias ünnepséget, 28 kultúrestélyt, 32 zenei rendezvényt és 88 liceális előadást tartottak. Leggyakrabban dr. Várady Imre, dr. Kapi Béla és Finta Sándor lépett dobogóra. A koncerteken többek között Dohnányi Ernő, Kartner Gitta, Koncz János, Bárdos Alice, Pethes Imre és Palló Imre szerepelt. A *Hír* a kötetből idézte, hogy az utolsó hat évben a Kultúregyesület tagjainak száma 1311-ről 1102-re apadt.¹⁷ 1926. március 1-jén újválasztották az elnöki tanácsot. A választmányba a felekezeti megbékélés és az egyenjogúság jegyében négy hölgyet vettek fel. Bizalmat kapott: „*özv. Sarlay Ferencné, a kath. nőegylet elnöknője, Radó Gyuláné, a prot. nőegylet elnöknője, Wolf Sándorné, az izr. nőegylet elnöknője és Reiszig Antónia, a sajtó hölgybizottság elnöknője.*”¹⁸

*

A rendezvényekről szóló tudósításokból az derül ki, hogy sok újságíró (és nyilvánvalóan a közönség egy része) a költőktől nem csupán esztétikumot, hanem valamilyen útmutatást, erkölcsi, közösségi irányjelzést várt. Hasonlót, mint amit Petőfi váteszként, Arany a nemzeti lélek ismerőjeként és gondozójaként annyi példázatában megfogalmazott. Ezt a fajta „*alkalmazott költészetet*” éppen ebben az időben utasította el Kosztolányi (például az *Ady*-pamfletben).

Az igehirdetői szándékot és fogadtatását jól példázza a következő két beszámoló részlete. A *Hír* tudósítója átszellemült, képzavarokban bővelkedő bekezdésekben írt Mécs László szombathelyi fellépéséről: „*A papköltőt szeplőtelen eszmék ihlették, a világgégés nem perzselte meg szárnyait. Nyelve a hegyi patak kristályvizének csengése, melybe haragos vízeseések zúgnak bele, míg nem egy kósza vihar hatalmas árrá, tomboló tengerre dagasztja az áhítatos csendben útnak indult szelíd vizet. [...] Mécs László szíve*

15 *Nyugatmagyarország*, 1928. március 19. 1-2.

16 *Hír*, 1926. február 23. 2.

17 *Hír*, 1926. február 24. 2.

18 *Hír*, 1926. március 3. 2.

VASVÁRMEGYE ÉS SZOMBATHELY VÁROS KULTÚREGYESÜLETE.

MÉCS LÁSZLÓ

1930. január 29-én, szerdán este 1/2 9 órai kezdettel

rendezett

SZERZŐI ESTJÉNEK

Műsora:

1.

Grieg : Suite (Aus Holbergs Zeit) :

a) Sarabande,

b) Gavotte,

c) Rigaudon.

Előadja a Kultúregyesület zenekara.

2.

MÉCS LÁSZLÓ előad verseiből.

Szünet.

3.

Schumann : 1. Abendlied.

2. Träumerei.

Előadja a Kultúregyesület zenekara.

Hegedűszóló : **WIENER LILLY** hegedűművész.

4.

MÉCS LÁSZLÓ előad verseiből.

A zeneszámokat **Statzenberg Vencel** karnagy vezényli.

Műsor ára:
20 fillér.

*piros harangját nem veri félre vést jóslóan, erélyesen bár, de hajnalra harangoz. Mind-azok, akik tegnap este ott voltunk a Kultúrházban, meggyőződhattünk róla, hogy az elveszett részeken élő testvéreink jobban hisznek a feltámadásban, mint magunk.*¹⁹

Sík Sándort 1927 tavaszán telt ház fogadta, és rajongó ünneplésben részesítette. Finta Sándor méltatása után a gimnázium diákjai énekelték a *Hunyadi-cserkészek indulóját*. A reprezentatív versösszeállítást a költő és Pék Károly adta elő. A *Dalosegyesület* bemutatta Sík Sándor *Zsoltárát*. Ezután a szerző értelmezésében hangzott el a *Megyeri hitvallás*. A tudósító szerint ebben „*van lefektetve Sík Sándor életének egyik legszebb programja: neveljünk tisztalelkű, jövőben bízó vidám, életerős fiatal nemzedéket. Csak ettől várhatjuk a mi feltámadásunkat.*”²⁰

Kosztolányi Dezső szerzői estjére 1927. április 10-én került sor. Fellépésére kisebb közönség volt kíváncsi. Ezt szóvá is tette a *Vasvármegye* újságírója.²¹ A költőt Mikes János megyéspüspök „*kitüntető szívelességgel*” fogadta. A Kultúrház nagytermében a régen várt vendéget „*csak jó félház*” tisztelte meg. Bárdosi Németh János bevezető szavai után Kosztolányi a líra természetéről, a mű születéséről tartott „*kifinomult esztétikai*” előadást. Paukovits Rózsi, Pék Károly és Tóth Kálmán népszerű verseiből szavalt. A költő a megjelenés előtti *Zászlót*, a *Szegényt* és a *Nőket* adta elő. A nagy sikerű előadást a Sabáriában folytatódott, ahova a vendéget a szépirodalmi szakosztály vezetősége és dr. Ujváry Ede polgármester-helyettes kísérte el. Ez a későbbi beszámolóik ismétlődő fordulata volt. Székely László és Bárdosi Németh János visszaemlékezésében is találkozunk vele. A több napra érkező fellépőknek megmutatták a papi szemináriumot, az Egyházmegyei Könyvtár ritkaságait, továbbá Szombathely két igazi nevezetességét: Köszeget és Jákot.

1927 őszén lemondott az irodalmi szakosztály vezetője, Finta Sándor (a püspöki elemi iskola tanára). Utódjaként azt a dr. Székely Lászlót költőt, teológiai tanárt választották meg, aki korábban több előadással és írással szerepelt. Magánkiadású kötetei is rendkívül népszerűek voltak. A *Nyugatmagyarország* újságírója meglepetésnek tartotta a szakosztály döntését, és reményét fejezte ki, hogy a hagyományörző vonalat fiatalos, liberális elképzelés váltja fel. Feltett kérdéseire Székely László találoán válaszolt: „*A liberalizmus szavai köpönyeg, amely alá homlokegyenest ellenkező világnézeteket, irányzatokat, embereket szoktak elhelyezni. Ha a liberalizmus kacérkodást jelent a radikalizmussal és destrukcióval, nem vagyok liberális. [...] Ha ellenben a liberalizmus megértést jelent, semleges területen együttműködést olyanokkal, akiktől nemcsak szétválasztó gondolataink vannak, hanem akikkel van közös eszménk is, amelyben találkozhatunk, és amelyben egymást szerethetjük, akkor szívesen vállalom ezt a különben gyanús elnevezést, amely régi, népszerű csengését rohamosan kezdi elveszteni.*” Ady megítéléséről ezt mondta: „*Az igazság oldalán akarok lenni, s nem tudom megérteni azokat, akik nem akarják Ady költői értékeit elismerni. A hú katolikus gondolkodás nem követeli meg az embertől, hogy az igazság rovására szeresse a katolicizmust. Erre szükség*

19 *Hír*, 1926. március 18. 3.

20 *Hír*, 1927. március 15. 2.

21 *Vasvármegye*, 1927. április 12. 3.

sincsen. Aki azt hiszi, hogy a vallása érdekében köteles nem objektív lenni, az nem szereti, és nem érti eléggé a vallását. – De Adyt érdekes emberi dokumentumnak is tartom. Engem pszichológiai szempontból mindig érdekelt és izgatott.” A Faludi Ferenc Irodalmi Társasággal összefüggő terveiről visszafogottan ennyit mondott: *„Végyes érzelmeim között is tudok örülni azon ténynek, hogy Isten gondolatát nemcsak a szószéken, hanem profán pódiumon is hirdethetem...”*²²

„*Mi lesz a Faludy Ferenc Irodalmi Társaság programja?*” – ezzel a címmel jelent meg dr. Székely László nyilatkozata a *Nyugatmagyarországban*.²³ A bevezetőből kiderül, hogy az irodalmi szakosztály társasággá alakult, és felvette a Vas megyei származású költő, műfordító nevét. Az elnök jobb kapcsolatot szeretett volna teremteni a környék városaival, köreivel. Támogatni kívánta a tagok publikációit. Egy olyan szépirodalmi folyóiratról is szólt, amelyet a közeljövőben Sopron, Győr és Szombathely irodalmi társaságai közösen adnak ki. A vágyak csak részben teljesülhettek. A megyék városok összefogásával csak a hatvanas évek elején jelent meg az *Életünk* antológia és a belőle kinövő folyóirat. A Bárdosi Németh János által indított *Írott Kő* más alapon jött létre, és rövid ideig működhetett a harmincas évek második felében, illetve a negyvenes évek elején.

Székely László 5 évig látta el vezetői szerepét. Halála előtt több tételben emlékezett vissza a rendezvényekre, a meghívott vendégekre és a helyi közreműködőkre. A kiadatlan dokumentum fontosabb részleteit betűhíven közlöm: *„A Vas megyei Kulturregyletnek többek között volt egy irodalmi szakosztálya is, amely az én indítványomra később a Kulturregylet vezetőségének hozzájárulásával fölvette a Faludi Ferenc Irodalmi Társaság nevet, de megmaradt a Kulturregylet szakosztályának. [...] Az irodalmi szakosztálynak csak a neve változott. A társaságnak elfelejtettünk szabályzatot adni. [...] Tulajdonképpen két fórum intézkedett az irodalmi rendezvényekről: a Kulturregylet titkársága és a F. F. szakosztály. Utóbbi rendszeren vasárnap délutánokon havonta kb. egyszer délután 5 óra tájban rendezte irodalmi estjeit, belépti díj nélkül. A titkárság inkább este vacsora után tartotta rendezvényeit, amelyek általában előkelőbbek voltak az előbbinél. A titkár esetleg a társaság elnökével beszélt meg, milyen országos nagyságokat szerepeltessenek. Kapásból ezekre emlékszem: Móra Ferenc (kétszer), Harsányi Kálmán, Sik Sándor, Kós Károly, Dsida Jenő, Nyíró József, Bajcsy Zs., Kosztolányi, Németh László, Szabó Lőrinc, Herczeg Ferenc, Móricz Zsigmond, Gulácsy Irén, Ignác Rózsa stb.*

A délutáni rendezvényekre eleinte tódult a közönség, a későbbi években a száma megcsappant. Ennek fő oka a tiszta konkurrencia volt. [A domonkosok és a ferencesek is tartottak délutáni rendezvényeket. Ez megosztotta a lehetséges látogatókat.]

A közönség érdeklődése kiszámíthatatlan volt, úgyannyira, hogy kínos bizonytalanságban várták a rendezők, nem lesz-e botrány egy-egy nagy írónak szerepeltetéséből. Olykor kirendelték a Közgazdasági Tanfolyam növendékeit (a leendő körjegyzőket),

22 *Nyugatmagyarország*, 1927. október 3. 2.

23 *Nyugatmagyarország*, 1928. november 5. 3.

hogy megtöltsék az üres sorokat, és takarják a szombathelyi közönség szégyenét. (Tehették, mert Ősz Iván volt a gondnokuk.) [...]

Kosztolányi Dezsőnek, aki akkor is országos nevű költő volt, szerzői estjén kínosan kongott a Kultúrház nagyterme (nem tudom biztosan már, 27 vagy 32 tagból állt-e a közönség, de többlől biztosan nem. Ugyanigy kellett szégyenkeznie (már az én időm után) a rendezőségnek a város közönsége helyett is, amikor olyan nagy írók iránt, mit Németh László és Szabó Lőrinc, teljes közönyt tanúsított. Viszont Móra Ferenc estjei mindig sikerültek, az erdélyi írók is (Nyíró, Koós, Szemlér)²⁴ nagy közönséget vonzottak. Mécs László jövetele mindig legbiztosabb és legteljesebb sikert biztosított. A közönség fagyos közönyt vagy szeszélyét meg kellett éreznie a színtársulatoknak is, amelyek sok szellemi és anyagi kárt szenvedtek az érdeklődés hiánya miatt.²⁵

A visszaemlékezésből jó néhány rendezvény és fellépő vendég kimaradt. Ezen nem csodálkozhatunk. Két mentésig kínálkozik: a rengeteg szereplő és az eltel fél évszázad. A kifejtettek közül teljesség igénye nélkül nevezek meg néhányat. Szóba hozok olyanokat is, akiket nem a Faludi Ferenc Társaság hívott meg. Egy-egy esetben kiegészítem a Székely László által leírtakat. 1928. március 20-án a Kultúrpalotában köszöntötték a Szombathelyre látogató Kozma Andort. A népnemzeti irányzat klasszikusát szerzői estjén Pável Ágoston méltatta. A sikeres rendezvényen Paukovits Rózsi, Bárdos Alice, Kartner Gitta és Hajós Endre közreműködött.²⁶

Az 1928. év őszi szezonnyitóján dr. Géfin Gyula, a szombathelyi szeminárium aligazgatója tartott nagy hatású előadást Faludi Ferencről. Nem csupán életéről és sokoldalú tevékenységéről szólt, hanem az utókorra háruló feladatokról is. Megemlítette, hogy a költő kéziratait és a rá vonatkozó dokumentumokat még mindig nem sikerült megnyugtató módon összegyűjteni. Ezen a rendezvényen hangzott el a bejelentés: „a Kultúregyesület szépirodalmi szakosztálya a közeljövőben a Faludi Ferenc irodalmi társaság nevet veszi fel.”²⁷

Weöres Sándor egyik legkorábbi bemutatkozása az irodalmi szakosztály délutánján történt. A rendezvényen Uy Károly verseit követően dr. Kardeván Károly realiskolai tanár, Weöres Sándor osztályfőnöke tartott előadást *Az ős Kaján* című Ady-versről. A folytatást így írta le a *Vasvármegye* tudósítója: „Székely László dr. a legújabb tehetségekről mondott ismertetést. Felolvasott egy 18 éves béresfiú és több diákpoeéta verseiből, akik közül különösen a VI. realista budakeszi Weöress Sándor [így! LP] tehetségét méltatta. Székely László dr. szerint nem mindennapos a meglátóképessége, dús fantáziája és majdnem tökéleteset nyújt formaművészete is.”²⁸

Az *Esperantista Munkások Egyesülete* 1929. április 21-én nagy sikerű irodalmi estet rendezett a Kultúrházban. Révész Béla tartott előadást „*Ady viadala a halha-*

24 1934. február 24-én Bánffy Miklós, Kós Károly, Dsida Jenő, Nyíró József és Kemény János szerepelt Szombathelyen. Szemlér Ferenc fellépéséről nincs tudomásom.

25 *Székely*, 1989.

26 *Vasvármegye*, 1928. március 20. 5.

27 *Vasvármegye*, 1928. október 30. 2.

28 *Vasvármegye*, 1929. március 12. 5.

tatlansággal” címmel. A költő verseiből Farkas Klári és Bata Gábor szavalt; Pulay Imre Ady-dalokat adott elő. Révész az est második felében a legújabb irodalomról értekezett.²⁹

1931 telén nyelvrokonainkat köszöntötték Szombathelyen. A rendezvényről „*Finn-észt est a Kulturházban*” címmel számolt be a *Vasvármegye*.³⁰ Csekey István, a Tartui Egyetem tanára és Bán Aladár költő, műfordító, folklorista tartott előadást. A *Szombathelyi Dalosegyesület* Heintz Fülöp vezetésével finn és észt dalokat adott elő. Összeállítás hangzott el nyelvrokonaink költészetéből. Havas Annus és Kartner Gitta északi zeneszerzők (Toivo Kuula, Jean Sibelius) műveit mutatta be. Néhány héttel később Komáromi János, a kor népszerű szerzője, a Kisfaludy Társaság és a Petőfi Társaság tagja érkezett Szombathelyre. Szerzői estjén több alkalommal kapott nyílt színi taptot.³¹

A szakosztály 1932. januári rendezvényét h. f. (Hegedüs Ferenc) értékelte. Két-hasábos cikkének már címe is szenzációhajhászó volt: „*Jánossy Gábor a közkörház idegosztályára küldi a modern költőket*.”³² Az igazsághoz tartozik, hogy a celldömölki kerület országgyűlési képviselője nem minden modern költőről mondott ilyen sommás véleményt. A politikus előadása után Szomoru Árpád verseiből hangzott el válogatás. Weöres Sándor egykori matematikatanára és a szavaló Hacker Magda is nagy taptot kapott. Lomoschitz Pál és Rosenberger Magda Beethoven *F-dúr románcát* adta elő. Ezután Gálos Rezső irodalomtörténész a magyar rokokóról értekezett.

1932. február 14-én a Protestáns Irodalmi Társaság estjét tartották a megyeszékhelyen. A lelkes beszámoló szerint a Kultúrpalota dísztermét vallási különbség nélkül zsúfolásig megtöltötte „*Szombathely kulturarisztokráciája*”.³³ Kutas Kálmán köszöntötte Ravasz László püspököt, aki időszerű politikai és erkölcsi kérdésekről szólt. Az esten fellépett a MÁV Haladás Dalárda Jarisch János karnaggal. Nagy sikerrel mutatkozott be Jurnup Ada észt énekesnő és Kernács István gordonkaművész. A lírát rangos személyiség képviselte: „*Áprily Lajos, az erdélyiek neves költője verseiből olvasott fel*.” A minősítés némi tájékoztatlanságot árult el. A *Pásztortűz* egykori szerkesztője 1929 őszén áttelepült Magyarországra. Sokadik kötete után nem csupán az erdélyiek költője volt.

1932. febr. 18-án Mécs László tartott újabb sikeres estet a Kultúrpalotában. Az újságíró szerint a felvidéki pap-költő olyan átéléssel mondta verseit, hogy többször visszatapsolták. Nem akarták leengedni a dobogóról.³⁴

*

29 *Nyugatmagyarország*, 1929. április 22. 3.

30 *Vasvármegye*, 1931. január 16. 2.

31 *Vasvármegye*, 1931. március 3. 3.

32 *Vasvármegye*, 1932. január 19. 3.

33 *Vasvármegye*, 1932. február 16. 2.

34 *Vasvármegye*, 1932. február 19. 3.

Székely László működését élénk figyelem kísérte. Egy névtelen szerző 1928. február 6-án a *Nyugatmagyarország*ban kérte számon az irodalmi szakosztály rendezvényeinek színvonalát. Dicsérte az elnök „*lúktető atmoszférát teremtő*” tevékenységét, de arra szólította fel, hogy bátrabban rostálja meg a szereplő tagokat. Az előválogatás nélküli fellépés a középszert szolgálja csupán: „*higgye el, ez nem fog jó vért szülni. Amit elmulasztottak az elődök, azt még jóvá lehet tenni.*”³⁵ Egy újabb név nélküli cikk felvetette, vajon miért nem *fejlődött ki* Szombathelyen élénkebb kulturális élet. A szerző elsősorban az irodalmi viszonyokat bírálta. Megjegyzéseinek, javaslatainak többsége jogos, megfogalmazása logikus, nem személyeskedő: „*Amikor a Kultúregylet irodalmi szakosztálya felvette a Faludi-kör nevét, az volt a reményünk, hogy ezzel kilép a szakosztály zártabb világából, nagyobb mozgékonyaságra tesz szert, és ennek révén a nagyközönséget is jobban magához tudja vonzani.*”³⁶

Kedvező példaként a győriek szombathelyi szereplését említette. Hosszan sorolta a sürgető feladatokat. A kör megfeledezett azokról, akik korábban eredményes munkát végeztek. Össze kellene gyűjteni az itt élő és az elszármazott írók, költők, tudósok munkáit, könyvészeti adatait. Következő mondataiban alighanem a felekezeti előítéletekre hívta fel a figyelmet: „*De még a helyi kapcsolatokat sem építette ki eléggé a kör. Ezt, mint a legkényesebb pontot nem akarom tovább részletezni, mert itt valószínűleg belejátszanak még olyan szempontok is, melyek a háború előtti szombathelyi s általában vas megyei társadalomban ismeretlenek voltak, de amelyeknek eltüntetése nézetünk szerint éppen egy irodalmi körnek feladatai közé tartoznának.*” Nehezményezte, hogy a társaság következetesen Budapest felé tekint. Szerencsésebb lenne, ha a burgenlandi magyarsággal építene ki erősebb kapcsolatot.

1932. május 23-án Hegedüs Ferenc adott interjút a *Nyugatmagyarország* újságírójának a Kultúregyesületben zajló vitákról. Fábíán Gyula művésztanár, író vádjaira válaszolt, és a fiatalok kivonulását helyezte kilátásba.³⁷

Hangzatos című hír tájékoztatta az érdeklődőket: „*Újabb elnökválasztási küzdelmek a szombathelyi Faludy irodalmi társaságban.*” Szerzője úgy vélte: Székely László lemondása után kecssegető lehetőség adódik, hogy új korszak kezdődjön. A hagyományörző vonal mindent a régiben hagyja, pedig ideje túllépni az önképzőkör föllelt nyugodtságán: „*A közönség érzi a mai, sürgető idők szavát, amelynek az irodalomban való megnyilvánulását, ha nem kapja meg a hivatalos irodalmi fórumtól, megkapja majd egy független művészi asztaltársaságtól.*”³⁸

Az elnökváltás megtörtént; 1932. november 21-én a *Nyugatmagyarország* számolt be a szakosztály szezonnyitó délutánjáról. Ezen elhangzott *Az irodalmi élet problémái* című Bárdosi Németh János-előadás. Az akkor 30 éves tisztviselő és költő friss hangját az újságíró reménytelinek tartotta. Benyomásait így összegezte: „*Egy generáció keserű szkepticizmusa, előítélettel telt kiábrándultsága, válságok, problémák út-*

35 *Nyugatmagyarország*, 1928. február 6. 2.

36 *Nyugatmagyarország*, 1931. március 23. 1.

37 *Nyugatmagyarország*, 1932. május 23. 1-2.

38 *Nyugatmagyarország*, 1932. május 17. 3.

vesztője után – a művészet az igazság és az etikai magaslatok felé vezető útjának kikövelése volt.³⁹

*

Bárdosi vezetése idején további rangos hazai és határon túli vendégek érkeztek Szombathelyre. Tekintélyes azoknak a névsora is, akiket szerettek volna meghívni. Egy beharangozó szerint remény van arra, hogy a Faludi Ferenc Irodalmi Társaság dobogóján fellép Zilahy Lajos, Szabó Dezső, Márai Sándor.⁴⁰ Az 1934. őszi ülésen többek között Kodolányi János, Szabó Pál, Szabó Lőrinc, Ignóus Pál, Németh László, Juhász Géza, Gulyás Pál szereplése is szóba került.⁴¹ Az emlékezők másokat is soroltak, ám nem mindenkivel sikerült az egyeztetés.⁴² Krúdy Gyula már súlyos beteg volt. Zsolt Bélát és Márait közösen hívta Bárdosi Németh János. Utólag tudta meg, hogy éppen együtt nem akartak jönni. Zilahy Lajosra a *Tükör* szerkesztése rótt nagy terhet. Szabó Dezső nehezen teljesíthető feltételeket szabott. 1933. szeptember 7-én kelt levelében azt írta, hogy csak akkor megy, ha 3 estét biztosítanak számára. Lehet, hogy ebből az első bizonytalan sikerű, de a második és harmadik – két és fél, háromórás – előadása garantáltan telt házas lesz. Ezért együttesen 1000 pengőt kért, 500-at előlegként. A rendezvény elmaradt.

Ignóus Pál nem a Faludi Ferenc Irodalmi Társaság dobogóján lépett fel. A polgárságról és az irodalomról szóló előadását a Kereskedők Társulatának nagytermében az izraelita nőegylet felkérésére tartotta meg szép számú közönség előtt.⁴³

1933-tól egymást követték a nagyszabású programok. Jelentős részük nem tisztán irodalmi rendezvény, hanem politikai nagygyűlés (is) volt. „*Zsufolt ház előtt folyt le a Revíziós Liga helyi csoportjának demonstratív ünnepe*”- írta L. G., a Vasvármegye tudósítója.⁴⁴ Az erdélyi esten fellépő vendégeket megérkezésük után Mikes János megyéspüspök fogadta. Az újságíró hosszan sorolta az első sorokban helyet foglaló világi és egyházi előkelőségeket. A *Hiszkegy* és Pék Károly szaválata után dr. Csupor Sándor tartott előadást. Kitért a kolozsvári atrocitásokra, és részletes nemzetiségi, történelmi adatokkal bizonyította, hogy „*Erdély földje mindig a magyaroké volt, s hogy az oláh csak beszívárgott a Moldva lejtőiről.*” A zúgó tapsot követően Palló Imre, az Operaház művésze énekelt Laub Vilma zongorakíséretével. Gyula diák, azaz Somogyváry Gyula következett: „*A remekveretű, nemzeti sorsunk minden keserűségét gyöngyszemekbe készült költemények felejthetetlen élményként hatottak a közönségre...*” Ezután jött a tárogató, az erdélyi kép és a székely góbé humor. Nem maradhatott el a záró szám: a Dalosegyesület által előadott „*Nem, nem soba*”. A városi, megyei elő-

39 *Nyugatmagyarország*, 1932. november 21. 4.

40 *Vasvármegye*, 1934. január 27. 2.

41 *Vasvármegye* 1934. szeptember 22. 4.

42 *Bárdosi*, 1975. 324. kk.

43 *Nyugatmagyarország*, 1932. december 5. 1.

44 *Vasvármegye*, 1933. január 5. 2.

kelőségek a budapesti vendégekkel és a szombathelyi székelyekkel együtt a Grastyán-féle étteremben fejezték be az estet.

Baranya és Vas megye szellemi élete sok szálon kapcsolódott össze a huszadik század első felében. Elég, ha Weöres Sándor, Palkó István, Fodor Henrik egyetemi tanulmányaira és szerepléseire, Kocsis László és Bárdosi Németh János pécsi letelepedésére emlékeztetek. De említhetem Várkonyi Nándor és Pável Ágoston barátságát, levelezését, antológiatervét, a vasiak írásait a *Sorsunk*ban, továbbá néhány pécsi szerző feltűnését a *Vasi Szemle* és az *Írott Kő* oldalain.

1933. január 6-án pécsi írók szerepeltek a Kultúrházban. Hegedüs Ferenc tudósításból tudjuk, hogy a rendezvényen megjelent dr. Ujváry Ede polgármester, dr. Mészáros Hugó tanácsnok, a szeminárium tanári kara, Finta Sándor igazgató is. Bárdosi Németh János köszöntötte a megjelenteket.⁴⁵ Gábrriel Pál, a pécsi Tanítóképző Intézet igazgatója Kocsis László költészetéről tartott előadást. A szintén vasi származású Ijjas Jankovits Antal *Éhség* című novelláját Bezzegh Gyula olvasta fel. Baranyai Gyula gondonkaművész Kodály *Adagióját* adta elő Heintz Fülöp zongorakíséretével.

Dékány Júlia jóvoltából ismerhettem meg az irodalmi rendezvények néhány plakátját. Közülük idézem a következőket.⁴⁶

A Faludi Ferenc Irodalmi Társaság, mint Vasvármegye és Szombathely Város Kultúregyesületének Szépirodalmi Szakosztálya 1933. április 8-án, szombaton este fél 9 órai kezdettel a Kultúrház nagytermében Irodalmi estet rendez Féja Géza író közreműködésével.

Műsor: Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország. Énekli a M. Á. V. Haladás Dalköre. Megnyitó. Mondja: Bárdosi Németh János. „A magyar költő útja Balassától – Ady-ig.” Szabadelőadás. Tartja: Féja Géza író (Budapest). Kuruc dalok. Tárogatón előadja: Rácz József. Versek. Irta és felolvassa: Bódás János. Darútollas induló. Énekli a M. Á. V. Haladás Dalköre. Zongorán kísér: Kiss Lászlóné. Szólót énekel: Blazsek Elemér. Az énekszámokat Jarisch János országos karnagy vezényli.⁴⁷

*

A Faludi Ferenc Irodalmi Társaság, mint Vasvármegye és Szombathely Város Kultúregyesületének szépirodalmi szakosztálya 1934. március 11-én délután 1/2 6 órai kezdettel a Kultúrházban Madách emlékünnepet rendez. – Emlékbeszédet mond: Dr. Sebestyén Károly a Magyar Színművészeti Akad. igazgatója. – Verseket olvas fel: Illyés Gyula költő. Bevezető beszédet tart: Bárdosi Németh János a Faludi Társaság elnöke.⁴⁸

45 *Vasvármegye*, 1933. január 8. 2.

46 Terjedelmi okok miatt nem szólok ezúttal Móricz Zsigmond, Simonyi Mária, Bajcsy Zsilinszky Endre és az Erdélyi Szépművés Céh szombathelyi fellépéséről.

47 A műsor előzetese: *Vasvármegye*, 1933. április 8. 3. Az estről is beszámolt a lap: *Vasvármegye*, 1933. április 9. 6.

48 *Vasvármegye*, 1934. március 13. 3.; Nyugatmagyarország, 1934. március 12. 3.

A Faludi Ferenc Irodalmi Társaság, mint Vasvármegye és Szombathely Város Kultúr-egyesületének irodalmi szakosztálya f. hó 24-én, szombaton este 1/2 9-kor a Kultúrpa-lota nagytermében Székely irodalmi estet tart. – Megnyitó: „Az új magyar irodalom szelleme.” Mondja: Bárdosi Németh János a Faludi Társaság elnöke. Tamási Áron: no-vellát olvas fel. Fėja Géza: „A székely néplélek az irodalomban” címmel előadást tart. Kodály: Székely nóta, Székely keserves. Zongorán előadja: Csikor Elemér zeneiskolai igazgató. – Székely költők versei: Előadja Pék Károly. Tamási Áron: Részlet „Ábel Ame-rikában” című regényéből. Felolvassa a Szerző.⁴⁹

A Faludi Ferenc Irodalmi Társaság, mint Vasvármegye és Szombathely Város Kul-túregyesületének irodalmi szakosztálya 1935. március 10-én este 1/2 9 órai kezdettel a Kultúrház nagytermében irodalmi estet rendez. Németh László és Szabó Lőrinc fővárosi írók közreműködésével. Műsor: Üdvözlő beszéd. Mondja: Bárdosi Németh János, a Fa-ludi Társaság elnöke. Németh László a „Tanu” c. folyóirat szerkesztőjének „Reform” c. előadása. Szabó Lőrinc költő, a „Magyarország” szerkesztője, verseiből olvas fel. Németh László „Ember és szerep” c. könyvéből mutat be szemelvényeket.⁵⁰

A rendezvény a mérsékelt érdeklődés miatt kínos módon zajlott. Ezt nem csupán a sajtóban megjelent tudósítások bizonyítják, hanem az a levél is, amelyet Bárdosi Né-meth János Szabó Lőrincnek küldött. Az 1935. március 21-én keltezett sorok jól ér-zékeltetik a Faludi Társaság vezetőjének szélmalomharcát a korizlés és a közöny ellen:

„Kedves jó Barátom! Bocssás meg, hogy csak ilyen későn köszönöm meg, hogy elfá-radtatok Szombathelyre. De eddig szinte magammal vitáztam, hogy ki is a hibás ezért a kudarcért? Még most is szégyenkezem miatta, hogy ilyen rossz benyomást vittetek ma-gatokkal haza a fővárosba. Valóban sok minden összejött arra a napra, de ez még mindig nem menthető azzal, ami itt történt. Természetes, hogy ezek után otthagytam az egész Társaságot, és rábírom szeretett szülővárosom irodalmi kultúráját a hivatalos táblabí-rákra, akik a maguk hatalmi szavával talán több közönséget verbuválnak össze. [...] Ez a gondolat már ott él a világ áramában, és akkor is eléri célját, ha Szombathely bedugja füleit, és irodalmi ábrándjaival Pekár Gyuláék seregét tiszteli meg.

E pár sor kapcsán csak arra kérek, hogy ne vess egészen kockát erre a földre, és gon-dold el, hogy milyen nehéz lehet itt valamit csinálni, mikor még Ti is ilyen csapdába szaladtatok bele.

Itt valóban más az emberek életszemlélete és értékítélete. Valahogy nem kell itt az irodalom. (Ahogy Tóth Árpád írta: Másra kell itt az ideg és velő.)⁵¹

49 *Vasvármegye*, 1934. november 25. 3.

50 A rendezvényről a *Fényszóró* című lap *Kultúrest a „kulturvárosban”* címmel számolt be. (1935. már-cius 3.) A többi újság is sajnálatosnak nevezte a közönyt.

51 Géppel írt levél, autográf aláírással; lelőhelye: MTAKK Ms 4679/156.

MÓRICZ ZSIGMOND
ROKONOK

REGÉNY

*Pável Ágoston
Bardtomnara
Römpbaradság!*

1933

iv. 24.

s kreszt

Móricz

ATHENAEUM

IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA, BUDAPEST

1932.

Egy közepes nagyságú városban – a többnyire pénzügyi hiánnyal küszködő múzeum és kultúregyesület mellett – a kávéházak és a szállodák fontos művelődési szerepet játszottak. A huszadik század első felében így volt ez a vasi megyeszékhelyen is.

A korabeli lapok rendszeresen közöltek előzeteseket, beszámolókat a város irodalmi és zenei eseményeiről, tudományos előadásairól. Szóltak az ide látogató színházi társulatok mérsékelt sikereiről is. A helyi szállodák a vendégéjszakák biztosításán kívül nagytermükkel, kávéházukkal a polgári életforma megannyi igényét szolgálták. Rendszeresek voltak a bálók, a zenés rendezvények, a jótékonyossági estek. Nem hiányoztak a kínálatból az irodalmi műsorok, a tudományos és ismeretterjesztő előadások sem. A teljesség igénye nélkül említek példákat. Az újságcikkekéből nem mindig derült ki, hogy ki volt a meghívó vagy a rendező. A szálloda olykor csupán helyet biztosított, más esetekben vállalkozóként játszott szerepet.

A *Nyugatmagyarország* újságírója így kezdte beszámolóját a Kovács Szállóban rendezett koncertről: „Szombathelyen nincs kőszínház, és ezért az úgynevezett nagy-szezónban, vagyis az őszi és téli hónapokban nincs színházi élet, amikor a premiérek előkelő közönsége csinálhat egy-egy estélyből társadalmi eseményt, a hölgyek pedig káprázatos divatbemutatókra jöhetnek össze. Nálunk, Szombathelyen mindezt a hangversenyek pótolják.” [A Zsidó Leányegylet hangversenyén megjelent a város „krémje.”] Anday Piroska, a bécsi Staatsoper magyar koloratúr-énekesnője adott hangversenyt. Zongorán Fazekas Klára művésznő játszott. Műsorukon Gluck, Mozart, Beethoven, Schubert, Liszt, Verdi, Bizet, Kacsóh Pongrác, Hubay Jenő művei szólaltak meg.⁵²

A szálloda rendszeresen adott otthon jótékonyossági rendezvényeknek. Ezeket egyaránt szerepeltek diákok, műkedvelő felnőttek, helyi művészek és tanárok, olykor pedig fővárosi meghívottak. 1928. február 13-án *Egykor és most a Kovácsban* címmel jelent meg tudósítás a „szombathelyi izr. jótékony nőegylet” énekes-táncos revüjéről. Schöntag Baby és Schwartz Márti köszöntője után egy példásan megrendezett és előadott biedermeier egyfelvonásost mutattak be Csokonai balvégzetű szerelméről. Az értékelés szóvirágai nem csupán az előadásról, hanem a kor zsurnalizmusáról is képet adnak: „Az egész darab egy finoman cizellált ötvösmunka, vagy talán inkább egy finomművű váza, amelyet gondosan elzárunk emlékeink vitrinjébe. [...] Weiner Imréné Lillája eseményszámba menő alakítás volt. Légies finomsággal adta vissza a költő örökké élő eszményképét, játéka több volt, mint játék. Valahogyan az volt az érzésünk: maga Lilla lépett ki a múlt század ködéből és hozta el fájón lüktető, vergődő szívét nekünk, a romantikát már-már alig megértő embereknek. [...] Grósz Albert erőteljes, precíz művészettel megjátszott Csokonayja és Szöllősy Pál kemény, impozáns nemzetesura komoly figyelmet érdemeltek.” A szerelmi témájú darabot vidám jelenetek, chansonok, slágerek és táncok követték. „A felejthetetlenül szép előadásért a nőegylet és agilis elnöknője, Wolf Sándorné minden elismerést megérdemelnek.”⁵³

52 *Nyugatmagyarország*, 1927. október 24. 3.

53 *Nyugatmagyarország*, 1928. február 13. 3.

1928. március 31-én a zsidó leányegylet a Kovács Szálló nagytermében rendezte meg jótékony célú estélyét. A megjelenteket dr. Glück Gyula köszöntötte. Péchy Blanka Ady és Kiss József verseiből adott elő. Bárdos Alice hegedűn, Kartner Gitta zongorán játszott. Kóbor Tamás humoros előadását nagy tapsal köszönte meg a közönség. Az est zárásaként Péchy Blanka Ady, Babits, Kosztolányi, Heltai Jenő verseit szavalta.⁵⁴

1928 decemberében Pusztay Sándor szerepelt Szombathelyen. Egy H. L. (Horváth László) szignójú cikk adta hírül, hogy az anya- és csecsemővédelmi egyesület rendezvényt tartott a Kovács Szálló nagytermében. Tarányi Ferenc főispán és Kiskos István polgármester jelenlétében koncert és műkedvelő előadás volt. Benkéné Pataky Anna zongoraművésznő Chopin Balladáját adta elő. Pusztay Sándor, az Operaház tagja énekelt, felesége kísérte zongorán. Végül három műkedvelő (Kiskos Márta, Süt-heő Aci és Kirchknopf István) mutatta be a *Mester* című tréfás jelenetet.⁵⁵

*

A *Nyugatmagyarország* számolt be arról, hogy nagy sikerrel rendezték meg a zsidó leányegylet gyermekelőadását: „*Színültig megtelt vasárnap délután 5 órakeretében oly ügyesen beállított és a legnagyobb precizitással megrendezett előadás tanúi voltak a megjelentek...*” Az ifjúsági zenekar Wiener Lilly és Bárdos Alice növendékeiből állt. A tudósító részletesen beszámolt a szereplőkről. Többek között Feigelstock Anny, Freiberger Annie, Philipp György, Hoffmann Edith, Brandl Károly rátermettségét, tehetségét emelte ki. Utóbbi a *Szombathely* című költeményt szavalta. „*Nagyon hatásos volt az irredenta jelenet, amelyet Vályi Péter (Kárpát) és Antal Gyuszi (Erdély) adtak elő drámai erővel. Ungár Ilus az anya szerepében volt nagyon jó. A rendezés hatalmas munkáját Pintér Klári, Günsberger Frida és Wiener Edith végezték, akik hosszú hetek óta fáradhatatlan kitartással dolgoztak a megérdemelten nagy sikerért. A táncokat Günsberger Frida és Feigelstockné Fodor Margit tanította be igaz művészettel.*” A zeneszámok hangszerelését Grosz Albert végezte. Ő írta a hatásos prózai részleteket is. Az előadást a sikerre való tekintettel június 16-án megismételték. A bevételt a zsidó népkönyhájára ajánlották fel.⁵⁶

*

1928. április 15-én a *Vasvármegye* két hasábon dicsőítette azt a Kovács Szállóban bemutatott élőkép-előadást, amelyet már a bevezetőben páratlan, nagyszabású társadalmi eseményként értékelt. A műsort a *Magyar Nők Szentkorona Szövetsége* kezdeményezte és rendezte. A tudósító átszellemülten sorolta a vendégeket. Ebből

54 *Vasvármegye*, 1928. április 1. 2.

55 *Nyugatmagyarország*, 1928. dec. 10. 4.

56 *Nyugatmagyarország*, 1929. június 10. 2.

tökéletesen kirajzolódott a társadalmi hierarchia: „*A tegnapi bemutatón ott láttuk Vas megye egész vezető társadalmát: az arisztokráciát csak úgy, mint az egyházi, hivatali társadalmi és közéleti előkelőségeket. Régen volt esemény, amelyen ennyi kiválóság, előkelőség adott volna egymásnak találkozózt. Az estély publikumának kaleidoszkópszerűen színpompás forgatagában ott láttuk Mikes János gróf megyéspüspököt, az Esterházy hercegi, a Széchen, Széchenyi, Erdődy, Mailáth, Zichy és Szapáry grófi családokat, Tarányi Ferenc dr. főispánt, Horváth Kálmán dr. alispánt, szentmártoni Radó Lajos és Bezerédy István felsőházi tagokat, Vargha Gábor dr. Lingauer Albin és Maróthy László dr. országgyűlési képviselőket, Hirsch József dr. üzletigazgató kormányfőtanácsost, Ferenczy Tibor kerületi főkapitányt, Tóth József és Tauber Sándor dr. praelátus kanonokokat, Császár József dr. szeminárium rektort, Ujváry Ede dr. helyettes polgármestert, Geist Jenő kormányfőtanácsost és újszólván Szombathely egész intelligenciáját a tisztikar igen sok tagjával egyetemben.*”⁵⁷ (És ez nem paródia, nem egy Jókai-regény, nem egy Mikszáth-karcolat részlete!)

A népes úri közönség azért látogatott a Kovács Szállóba, hogy megnézze azt a tizenkilenc színpompás képet, amelyben végigkövethették a női divat változását. A Gracchusok korától Cleopatrára keresztül a középkoron át vezetett az út. Azt sem bízták a véletlenre, hogy az egyes korok kiemelt szereplőit kik alakítsák. Szemléltesse ezt néhány jellemző példa! „*Beatrice d’Este alakját Esterházy Bernadette hercegnő személyesítette meg. Az Esterházy hercegek családi ruhatárából származó pompás, nehéz vörös selyem-uszályos korhű ruha, uszályos palást, aranydíszes fejkötővel. [...] Jeanne d’Arcot Széchenyi Irma grófnő ábrázolta. [...] Ninon de Lenclous fehér parókás alakjában Tarányi Mariette jelent meg.*” Mellettük feltűnt Zrínyi Ilona (Széchen Janka grófnő), Mária Terézia (dr. Varasdyné Zichy Henriette grófnő), forradalmárnő (Braun Bözsi), Déryné (Wolff Magda) is. A tudósító kiemelte özv. Vaikó Istvánné és Posch Antalné szervezői munkáját. Szólt arról, hogy képek beállítása, a rendezés és a szcenírozás „*Széchenyi Jenő gróf rendezői talentumát*” dicséri.

*

A szállodában számos tudományos, ismeretterjesztő előadás is elhangzott. A meghívottak közül elsőként Vámbéry Rusztemet, a nagy tekintélyű polgári radikális jogászt, folyóirat-szerkesztőt említem. „*Okosak-e az emberek?*” című előadásának tartalmáról és kedvező fogadtatásáról Grósz Zsigmond írt.⁵⁸ 1933 tavaszán a KAOSZ irodalmi sorozatának előadójaként szerepelt újra a Kovács-szállóban. Az irodalom és az erkölcs kapcsolatáról értekezett. A tudósító így foglalta össze a professzor hitvallását: „*mindent el kell követni a gondolat szabad, művészi megnyilvánulásáért, de alkalmazni kell az irodalmi cenzúrát a művészetnek azokra a prostituáltjaira, akik uralkodó hatalmi érdekeknek szolgálnak ki képességeiket.*”⁵⁹

57 *Vasvármegye*, 1928. április 15. 4-5.

58 *Nyugatmagyarország*, 1928. február 27. 3.

59 *Nyugatmagyarország*, 1933. március 13. 1.

1928 decemberében Forbáth László az elektroncső történetét vázolta. Fodor Miklós „Az európa-amerikai rádiótelefon” jelentőségét méltatta.⁶⁰ Almássy László saját utazásairól számolt be („Repülőgépen Londontól Antiochiáig”), és soron következő terveiről is beszélt.⁶¹

A korabeli sajtóban politikai eseményre is találtam példát: 1928 októberében a szálloda nagytermében szociáldemokrata népgyűlést tartottak. Egyhangúlag Szaka-sits Árpádot választották meg a rendezvény elnökévé. A megnyitó után Popper Sándor másfél órás szónoklatban fejtette ki véleményét Bethlen István miniszterelnök nagycenki nyilatkozatáról és Vass József népjóléti miniszter elképzeléseiről.⁶²

Természetes módon politikai színezete is volt annak a kulturális estnek, amelyet a Magyar Cionista Szövetség szombathelyi csoportja rendezett a Kovács Szállóban. A vendégeket és a szereplőket Horovitz főrabbi „értékes és lendületes megnyitója” köszöntötte. Ezután dr. Patai József, a *Múlt és Jövő* szerkesztője tartott előadást. A tudósító (R. E.) dicsérte Kelen Hugóné zongorajátékát. Elismerően szólt Tordai Judith versmondásáról. Külön kiemelte, hogy a művész nő részletet adott elő a héberre fordított Madách-tragédiából. A beszámoló szerzője szerint a „Magyar Cionista Szövetség szombathelyi csoportja ezen kultúrest megrendezésével kinyilatkoztatta, hogy aktív részt kíván venni Szombathely kulturális munkájában.”⁶³

A Kovács Szálló nagytermében különösen a báli szezonban volt nagy a forgalom. Jól szemlélteti ezt a *Nyugatmagyarország* 1928. novemberi előzetese: „December 7-én az Anya-és csecsemővédő tart jótékony célú előadást, amit tánc követ, 8-án Mikulás-est lesz, 9-én pedig a zsidó diákszövetség rendezi meg Chanuka-estjét. December 26-án a Zsidó nőegyletnek lesz műsoros teadélutánja, amit tánc követ. Végül december 31-én, Szilveszterkor a Kereskedelmi Alkalmazottak bálja zárja be az 1928-as és nyitja meg az 1929-es báli esztendő. – Január 5-én a Zsidó Leányegylet >Fehér-rózsa< bálja eszedékes, mely ma már fogalom Szombathelyen. 12-én a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének szombathelyi csoportja rendezi meg a bálját, 19-én pedig az Aggharcosok. Február 1-jén lesz a hagyományos Agglegény-bál, 2-án pedig a nagyszabású és esemény-

60 *Nyugatmagyarország*, 1928. december 10. 5.

61 *Nyugatmagyarország*, 1932. március 7. 6.

62 *Nyugatmagyarország*, 1928. október 15. 2.

63 *Nyugatmagyarország*, 1932. december 12. 4.

számba menő Mottóbálgát rendezi meg a Zsidó Nőegylet. Végül február 9-én a Kereskedelmi Kör bálja zárja be a béli szesztont nálunk.”⁶⁴

„A régi Karneválok minden pompája elevenedik meg január 26-án a Kovácsban. A bécsi Opern Redout-zenekara Szombathelyen” – ekképp nyilatkozott Spitzer Jenőné 1930-ban a Zsidó Nőegylet karneváljának előkészületeiről. Az átalakított nagyteremben egy nizzai utcarészlet tűnik majd fel. Természetesen játszik Purcsi Pepi és zenekara, és megválasztják a karnevál királynőjét és udvarhölgyeit.⁶⁵

A Doni Kozák Kórus a szálloda visszatérő vendége volt. 1930 tavaszán szláv egyházi műveket és világi dalokat adtak elő. Újra sikert aratott a *Te Deum* és *A volgai hajóvontatók éneke*. Ráadásként Serge Jaroff szólója hangzott el. A beszámoló bevezetőjében ismét hangsúlyt kapott a közönség: „Szombathely társadalmi és közéletének majd minden előkelősége megjelent az estén a környék arisztokráciájával együtt. Az első sorokban gróf Mikes János megyéspüspök is ott ült...”⁶⁶

Nagy Margit és Székelyhidu Ferenc operaénekesek telt ház előtti hangversenyéről lelkes tudósítás számolt be. Többek között Wagner (*Lohengrin*), Puccini (*Turandot*), Erkel (*Bánk bán*), Goldmark Károly (*A házi tücsök*) és Bizet (*Carmen*) híres áriái hangzottak el.⁶⁷

A könnyű műfaj rendezvényeiről a lapok rendszeresen adtak reklámmal felérő előzeteseket. A vendégek között ott találjuk Fedák Sárít és a vele együtt fellépő Szilágyi Imrét. Az újságírói lelkesedés karikatúraszerű példája a következő néhány mondat: „Van-e hát Magyarországon a magyar dalnak is közönsége? Erre a keserű kérdésre felelt Fedák Sári, amikor tegnap este a Kovács nagytermében összegyűlt hatalmas közönsége előtt bemutatta ötszáz esztendő magyar dalait. Fedák Sári érezte, tudta, hogy a magyar dalnak teremteni kell a barátokat, megismertetni a magyar közönséggel az ősi magyar muzsikát.”⁶⁸ Salamon Béla több fellépése és „Faludi Kálmán kacagóestje”⁶⁹ is telt házat és nagy sikert hozott.

Az irodalmi (vagy a szépirodalommal is összefüggő) estek közül mindössze néhányat emelek ki. Móra Ferenc 1931 februárjában mutatkozott be a Kovács Szállóban. Korábban már szerepelt a Kultúrpalotában. A beszámoló szerint a siker szembetűnő jele volt, hogy „Előadó és közönség intim közelségbe kerül egymáshoz. [...] Hogy szorongásig nem telt meg a Kovács nagyterme, az ma nem meglepő, inkább talán az a csodálatos, hogy még a mai viszonyok között is nagy közönség gyűlt össze. Nagy és lelkes közönség, amely Móra Ferencet igaz lélekkel tapsolta és ünnepelte.”⁷⁰ A tudósító – (uy), azaz Uy Károly költő, újságíró – lebilincselő egyéniségként, közvetlen modorú, jó humorú emberként mutatta be Móra Ferencet. Olyan művészt tisztelhetünk

64 *Nyugatmagyarország*, 1928. november 19. 3.

65 *Nyugatmagyarország*, 1929. január 21. 4.

66 *Vasvármegye*, 1930. március 13. 2.

67 *Vasvármegye*, 1930. június 8. 4.

68 *Vasvármegye*, 1928. október 30. 2.

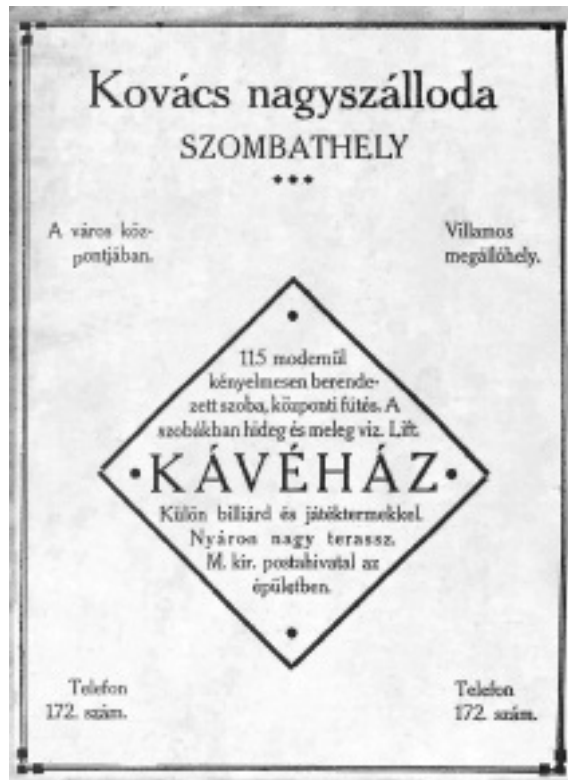
69 *Vasvármegye*, 1928. január 20. 3.

70 *Hír*, 1931. február 24. 3.

benne, akit nemcsak megtapsoltak, hanem sokan meg is könnyeztek a műsor végén. Kritikus éllel jegyezte meg: „A Kulturegyesület nem képviselte magát az előadáson. Senkivel. Pedig illetett volna megjelenni a tiszaparti metropolis Kulturegyesületének egyik vezetőjének szombathelyi fogadtatásán.”⁷¹ A tapintatlanságot az menti, hogy a Faludi Ferenc Irodalmi Társaság ekkor tartott sikeres bemutatkozó estet Győrben. Ezen fellépett dr. Ujváry Ede polgármester, dr. Székely László, dr. Krisztin Ernő, Fábíán Gyula, Kartner Gitta, Bárdos Alice és Wiener Lilly is.

Bethlen Margit grófnőt nem szépíróként hívták meg a Kovács Szállóba. Gróf Bethlen István miniszterelnök felesége politikai szerepet vállalt, amikor féléves egyesült államokbeli körútjának tapasztalatait megosztotta „fényes és disztíngvált” közönségével: „A megyéspüspökkel és a megyei arisztokráciával az élén mindenki ott volt, aki egy fölényes éleslátású, européer műveltségű színes szavú coseur előadásából akarta megismerni Amerika igazi arcát.”⁷²

A mindennapi élet apróságairól és a nagypolitika szereplőiről egyaránt szót ejtett. A soknációjú New Yorkról éppúgy, ahogy az est második részében Musoliniról, Hindenburgról, MacDonaldról. Beszámolt az út küldetéséről, a neki szegezett amerikai kérdésekről is. „Ha csak egyetlen ember is akadna otthon – volt a grófnő válasza – aki nem hinne a holtbizonyossággal újra feltámadó integer Magyarországon, akkor én nem volnék itt. Nem volna értelme, hogy felvilágosítsam önöket. Hogy tehát itt vagyok, az annak a bizonyosága, hogy otthon sincs, és soha nem is lesz senki, aki csonkaságunkba belenyugodjék...” Az újságíró szerint az utolsó szavak után „percekig zúgott a taps: a szombathelyi közönség elismerése és hálája a ritka szellemi gourmandériát jelentő két és fél órás előadás sok élvezetért és tanulságáért.”

71 Vasvármegye, 1931. február 24. 5.

72 Vasvármegye, 1932. április 26. 3.

1935 februárjában a munkanélküli tisztviselők javára szerveztek műsoros estet a szállodában. A meghívott vendégekről és a programról több előzetes is megjelent. Ezekben a századelő tekintélyes folyóiratát is méltatták: „*Huszonnyolc év óta ami új és kitűnő indulás volt literatúránkban, jórészt a Nyugat hasábjairól indult. A Magántisztviselők Szövetsége Nyugat java írói és művészgardáját hozza Szombathelyre s ezzel tradicionális estélye köré olyan eseményt teremt, amiben hosszú évek óta nem volt része Szombathely közönségének. A műsor résztvevői: Kosztolányi Dezső író és költő, Nagy Endre író, Gellért Oszkár költő és Ascher Oszkár előadóművész, mind jól ismert nevek, beérkezett egyéniséggel és briliáns előadók. A javarészt humoros és satirikus tendenciájú műsort Nagy Endre konferansza foglalja kerek formába.*”⁷³

A rendezvényről „*A magántisztviselők műsoros-estje*”⁷⁴ címmel számolt be a *Vasvármegye*: „*Elegáns publikum töltötte meg zsúfolásig a Kovács nagytermének széksorait, és kétórás lendületes és nívós előadás emlékével kezdhette meg a műsor után a táncot. [Lövensohn Géza köszöntője és Nagy Endre konferansza után Ascher Oszkár előadóművész Ady Endre, Babits Mihály, Tóth Árpád és Kosztolányi Dezső verseiből válogatott.] Jól temperált, leegyszerűsített stílusban interpretálta a négy legpregnánssabbban nyugatos-poéta verseit. A programnak ez a része domborította ki igazán, hogy mit jelentett a Nyugat a magyar literatúra számára a századforduló idején, amikor lapjain szárnyakat és nyilvánosságot adott az új magyar irodalom akkori elindítóinak. [...] – Kosztolányi Dezső két prózai írását olvasta fel: A karácsonyi körkérdés és A gyanakvó barátom című rajzok finomra dolgozott színeit, apró érdekességeit hatásosan fokozta az az élményszerűség, amelyet az ötvenéves költő előadása nyújtott. – Gellért Oszkár személyesen adta elő három versét, amelyek a nyugatos irodalmi iskola tipikus példái voltak.*” A szünet után Nagy Endre adta elő Sárkány című groteszk írását. Ascher Kosztolányi és Karinthy egy-egy novelláját olvasta fel. Kosztolányi szavaltai zárták az estet. Az utána következő zene és tánc hajnalig szórakoztatta a közönséget.

Az estről Bárdosi Németh János is írt a már idézett *Utak és útítársakban*. Emlékei szerint a betegséggel küszködő Kosztolányi a *Hajnali részegséget* szavalta el.

73 *Vasvármegye*, 1935. február 2. 7.

74 *Vasvármegye*, 1935. február 10. 4.

Hír, 1922. augusztus 31., p. 3.

Pick György rohama a Kovács-kávéház ellen

A HARCÍAS TORONYI KÉNYÚR HETVEN
FEGYVERES CSŐSZE - VEREKEDÉS A KOVÁCS
KÁVÉHÁZBAN - NORMÁLIS VAGY NEM
NORMÁLIS?

SZOMBATHELY, AUGUSZTUS 30.

Pick Györgyöt fölösleges Szombathely közönsége előtt ismertetni. Viselt dolgaiért már régebben gondnokság alá helyezték, de csak most néhány hete szabadult meg alóla. Pick György azóta ezen a vidéken tartózkodik, és állandó botrányokkal igyekszik nevét még hírhedtebbé tenni. Még haza sem érkezett, már jó előre egy úrnak távirati provokálásával jelezte, hogy nemsokára ismét szerencsétlenni Szombathelyt.

Újabb időben, ha a Kovács-kávéházban egy hangosan zsidózó, hadonászó és ordító emberről hallottunk valamit, mindjárt tudtuk, hogy ez csak Pick György lehetett. Azok, akik már régebről ismerték elméleti állapotát, a lehetőség szerint kitértek előle s csak ennek köszönhető, hogy ezek az apróbb botrányok szélesebbre nem dagadtak. Súlyosabb botrány csak akkor fenyegetett, amikor közbe-közbe olyan emberekkel került szembe, akik nem ismerték régebbi időkből és bizonyos mértékben komolyan vették zagyva beszédét.

Mióta a bíróság hivatalosan felszabadította a gondnokság alól, azóta Pick György fellépése mindig agresszívebb lett. Ha bement valahová, felzavarta a helyiség békéjét és nyugalomát. Ilyen állapotban hozta össze a sors Babay hírlapíróval, aki nem ismerte Pick György előéletét s nem tűrte a hivatalosan nemrég normálisnak nyilvánított ember folyton ismétlődő goromba sértéseit. Az affér fejlődött tovább. Pick György úton útfélen állandóan sértegette Babay hírlapírót és általában az egész újságírói kart. Babay hírlapíró értesült Pick György sértő nyilatkozatairól, és mint tart. hadnagy azonnal provokáltatta. Pick György a provokáció elől kitért közismert gyávasága miatt. Babay Józsefet pedig közben igen sokan felvilágosították, hogy Pick György, ha hivatalosan beszámítható is, a közvélemény előtt teljességgel beszámíthatatlan és hogy Pick György szavait Szombathelyen mindenki egy megzavarodott agy rőt szüleményeinek tekinti. Babay József erre a provokációt visszavonta és ezt nyilatkozatban tette közzé.

Az affért ezzel Babay József a maga részéről befejezettnek tekintette. Pick György azonban nem maradt nyugton. Tegnap fél három óra tájban ebéd után, amikor Babay József még néhány úrral a Kovács-kávéházban ült, egyszer csak Pick György felin-

dulva tajtékozó szájjal, ordítóva, felemelt bottal rohant oda ahhoz az asztalhoz, amely-nél Babay József ült. Pick György rá akart ütni Babay Józsefre, azonban az asztalnál ülő egyik őr felfogta az ütést. Mikor Babay József látta, hogy Pick György botot emelt rá, ő is megragadta a botját. Asztaltársai azonban visszatartották. Pick György közben kifele hátrált a kávéházból. Az ajtóból reprodukálhatatlanul sértő kifejezéseket ordított vissza. Babay József erre kitört a csillapítók gyűrűjéből, a kijáráthoz szaladt és három üvegpoharat dobott a menekülő Pick György után. A poharak közül kettő eltalálta Pick Györgyöt, a harmadik célt tévesztett és egy szilánk egy másik úrnak a fejét érte.

Pick György ezután orvoshoz ment, bekötöztette megsérült kezét, azután pedig Dániel ügyvéddel a rendőrségre szaladt, hol sírva könyörgött védelemért, mert őt egy ember agyon akarja löni. Innen újra visszatért a kávéházhoz, de mikor kívülről látta, hogy Babay József még mindig ott van, eltávozott. Elment a Vasvármegye szerkesztőségébe és többek között kijelentette, hogy neki van 70 erdőőre, majd ellátják ezek a Babay baját. Hogy szavainak nagyobb nyomatékot adjon, és kellőképpen féltelmetessé tegye magát, nem sokkal később újból visszatért a Kovács-kávéház elé a háta mögött egy fegyveres vadással. Néhány percig tüntető felvonulást csinált, a vadásznak megmutatta Babay Józsefet, azután eltűnt. A vadász azonban hét óra tájban is ott cirkált a kávéház körül. A rendőrség közben leigazoltatta és kiderült, hogy jámbor mezőpásztor az illető, aki mordályának kijavítása végett jött be Szombathelyre. Véteni sem akart senkinek, még patronjai sem voltak. 12 gyerekes családapa, akinek éppen családjára való tekintettel alkalmazkodnia kell zavarteszű kenyéradójának széleyeihez.

Pick György a Duna-biztosító irodájában ütötte fel 6 óra tájt szállását és onnan a sötétség beálltaig nem is mert eltávozni. A vendégek a kávéházban sokáig izgatottan tárgyalták az eseményeket. Szombathely nyugalomra vágó közönségének egyértelműleg az a véleménye, hogy vagy normális ez az ember s akkor a rendőrségnek kell erélyes kézzel megakadályozni azt, hogy a jövőben is fölzavarja a közönség nyugalját, vagy pedig nem normális, s akkor haladéktalanul el kell szállítani. Mert sok száz millió koronára és 70 vadászukra támaszkodó és a rendőrséget semmibe sem vevő pökhendi kényurak és félbolondok vagy egész bolondok nem járhatnak szabadon az utcán.

dy –

Vasvármegye, 1922. október 21., p. 3.

Pick György rohama a Kovács-kávéház ellen. Ez alatt a cím alatt a múlt év augusztus 22-én egy riport jelent meg a »Hír«-ben, amely a Pick–Babay ismeretes Kovács-kávéházi botrányról foglalkozott és különféle sértő kifejezésekkel illette az affér egyik szereplőjét, Pick György toronyi földbirtokost. Pick György a riport miatt sajtópörtöt indított és a nyomozás adatai alapján Szendi János egyetemi hallgató ellen nyújtott be vádiratot. A sajtópört tegnap tárgyalta a szombathelyi törvényszék büntető tanácsa, Mályusz táblabíró elnöklése alatt. A vádlott azzal védekezett, hogy a cikket nem ő, hanem Babay József hírlapíró írta és ő csak a felelős szerkesztő utasítására lemásolta és megfésülte a rosszul olvasható kéziratot. A törvényszék a bizonyítás kiégszítése céljából visszaadta az iratokat a vizsgálóbírónak.

Vasvármegye, 1923. június 19., p. 4.

Éjjeli csata a Kovács-szállóban

Szombat este röpcédulákkal árasztották el Szombathely utcáit és nyilvános helyiségeit. A röpcédulák a Vas megyei Általános Takarékpénztár részvényeseit vasárnap dél előttre gyűlésre hívták, hogy ott megbeszéljenek egyet-mást tekintettel a takarékbán történt személycserére. A röpcédulák nagy feltűnést keltettek, de később kitudódott, hogy Pick György földbirtokos műve az egész és így az érdekeltek kedélye lecsillapodtak. – Este a Millecker-féle étteremben megjelent Pick György, a röpcédulák gyártója és meglegedetten tapasztalta, hogy a röpcédulák minden asztalon el vannak helyezve. Később hangosan is kifejezést adott meglegedésének, sőt mint mondják – sértő szavakat is intézett egy ott időző társasághoz. A sértegetés vége az lett, hogy a röpcédulák gyártóját alaposan helybenhagyták és csak a rendőrség közbelépése tudta megmenteni attól, hogy jobban el ne verjék.

Nyugati Újság, 1925. június 15., p. 2.

Ügyvéd és bankigazgató súlyos afférja a Kovács-kávéházban

Sajnálatos és kínos incidens színhelye volt szombaton délután a szombathelyi Kovács-kávéház. A társadalmi életben is élénk szerepet vivő urak szólalkoztak össze és pedig olyan hevesen, hogy a súlyosabb tettegességet csak a közbelépő kávéházi vendégek, illetve a két fél barátjai háríthatták el.

Egy tekintélyes bank igazgatója és egy közismert, jó nevű ügyvéd között történt az incidens. Naponként együtt szoktak megjelenni a kávéházban, egy közös törzsasztalnál foglaltak mindig helyet s egymással szívélyes baráti viszonyban voltak.

Szombaton az ügyvéd és a bankigazgató ugyancsak együtt ült a közös asztalnál, amelyet az ügynevezett Sanilas egyesület foglalt le magának. Ennek az egyesületnek ők is mindketten tagjai. Miután a megjelentek megitták feketéjüköt, elbeszélgettek és elolvasták újságaikat, felkelt a bankigazgató, eltávozott az asztaltól és hogyan, hogyan sem – elfelejtett köszönni.

Az ügyvéd ezt úgy magyarázta, hogy barátja neheztel rá s ezért megbízta egyik ügyvéd-kollégáját, kérdezze meg a bankdirektort, mi baja van vele. A kolléga eleget is tett a megbízatásnak, mire a bankigazgató kijelentette, hogy neki abszolúte semmi kifogása sincs barátja ellen s csak feledékenységből nem köszönt.

Később ő maga is odament az ügyvédhez és neki is kijelentette, hogy semmiféle sértődöttséget nem érez az irányában.

– Engedje meg – mondta erre az ügyvéd – mégis csak furcsa az, hogy itt hagyod az asztalt és azt sem mondd: befelhősült!

– Hát kinek az asztala ez tulajdonképpen? – replikázott a bankigazgató, az asztalra ülve.

– Ez az én asztalom is! – kiáltotta most már ugyancsak ingerült hangon az ügyvéd. Ha pedig valaki az én asztalomnál ezután köszönés nélkül jönni-menni fog, azt én pofon ütöm!

A végsőig feszült hangulatban most már csak kemény hangok foszlányai hallatszottak s azt lehetett látni, hogy a felek összecsapnak. A bankigazgató kezében esernyő volt, az ügyvédében pedig a Világ újság rámája, az összetépett lappal. Sokan közbevetették magukat s a barátoknak sikerült megakadályozniok azt, hogy súlyosabb tettegességre sor kerüljön.

Az afférnak természetesen folytatása lesz. E pillanatban a segédek tárgyalnak s valószínűnek látszik, hogy egy súlyosabb feltételű párbaj fogja egyelőre befejezni az izgalmas kávéházi incidenst.

Meghívó.

Szombathelyi
F. é. november hó tizen (Szombathely, *Horvát-utca*
6. sz. házában) tartandó egyházközségi ünnepélyünkre tisztelettel
(Ez a rész a polg. 4. osztály
meghívjuk.) A meghívó a szombathelyi róm. kath. székesegyház-
ban d. u. 4 órához veszi kezdetét.

Szombathely, 1923. október

Dr Dombai Alajos és Gabriél Erzsébet.

MEGHÍVÓ

*A Szombathelyi Községi
Közigazgatási Tanfolyam hallgatói*

*1925. évi február hó 23-án, szombaton este 9 órai kezdettel,
a Kovács-szálló összes termeiben szigorúan zártkörű*

JEGYZŐBÁLT

rendeznek, melyre

urat kedves családjával együtt tisztelettel meghívjuk: a tanfolyam hallgatói

Belépődíj személyenként 1 P, családjegy 3 személyre 2.50 P

*A tiszta jövedelem fele részét a Jugoszláviából kiüldözött
magyarok segélyezésére, fele részben pedig a szombathelyi inasgesek
segélyezésére fordítjuk*

A számozott és névreszóló meghívót a belépésnél kérjük felmutatni

MEGHIVÓ

a szombathelyi m. kir. állami reáliskola ének- és zenekarának a Kovácsszálló nagytermében f. hó 18-án (vasárnap) d. e. 11 órakor tartandó

BEMUTATÓ ELŐADÁSÁRA.

PROGRAMM.

1. Egressy Béni: Szózat. Előadja az énekkar Jarisch János karnagy vezetésével.
2. Szent Imre-himnusz. Szövegét írta Radványi Kálmán, zenéjét szerzette König Péter. *(A VIII. országos középiskolai dalosünnep előtt versenydarabja.)* Előadja az énekkar.
3. Grieg E.: a) Bölcsődal, b) Népdal. Előadja a zenekar Radványi László reáliskolai tanár vezetésével.
4. A savoyardok. Elbeszélés „A kis Mozart” c. ciklusból. Írta és felolvassa Fábián Gyula reáliskolai tanár.
5. a) Beethoven: Larghetto a II. szimfóniából. — b) Schubert: Moment musical. Előadják: Fekete Zoltán V., Fábián Gyula V., Perepatits László V., Kövári János VII., Katona László V. o. tanulók és Csatkai József reáliskolai tanár.
6. Rab magyarok. Szövegét írta Kovács Imre VIII. o. t., zenéjét szerzette Kárpáti Sándor. — Előadja az énekkar Jarisch János karnagy vezetésével. *(A dalosünnep szabadon választott darabja.)*
7. Erkel F.: Himnusz. — Előadja az énekkar.

Belépődíjak: középső oszlop I—VIII. sor 1 pengő, oldalsorok 50 fillér, állóhely a földszinten és a karzaton 30 fillér. — Felülfizetéseket köszönettel fogadjunk. A jövedelmet a dalosünnepre utazó tanulók költségeire fordítjuk. A helyek az érkezés sorrendjében foglalhatók el.

SABARIA SZÁLLODA

SZOMBATHELY

HERCZEG FERENC

Szoba-szám 12

Szombathely, 1919 11/13 özi

Nagyszevas

Stetney Walter úrnak

Esztleges panaszot az íródnak tudomására hozni kérem.
 Eventuelle Klagen bitte ich dem Comptoir zur Kenntnis zu bringen.
 On est prêt de vous-étre bien communiqué les plaintes au bureau.

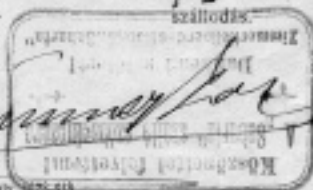
Lakás villanyvilágítás és szolgálattal
 Logis mit electr. Beleuchtung und Service
 Logis y compris le lumiere électrique et service

1919 11 14 14 15
 tól vom 14 15
 dn au 15 15
 ig bis 1
 nap 1
 Tage

Világítás Beleuchtung	420
Szolgálat Service	40
Társaskocsi Omnibus	
Fűtés Heizung	60
Külön ágy Extra-Bett — Lit supplémentaire	
Kávéházi italok Kaffehaus Getränke — Café, thé, etc.	
Ételek Spesen — Consommation	424
Kiadások Auslagen	
Összeg Summe	K 9,094
	350
	544

Számlák hetenkint fizetendők.
 Rechnungen sind wöchentlich zu begleichen.

Herczeg Ferenc

BOZZAY MARGIT

A tizenötéves feleség*

(RÉSZLET)

AZ UTOLSÓ OTTHON

A per, minden lótás-futás, bizonyítgatás, okoskodás, érvelés ellenére elveszett. Egy hét alatt át kellett adni a lakást.

Kellett... De hova, merre? Még szűk udvari szoba-konyhás lakást sem lehetett kapni. Kommün volt. Nem maradt más hátra, mint a szálloda.

Inkey kivett egy kétágyas szobát.

A berendezés, az egész szép, kedves, meleg otthon, a rengeteg kézimunka, csipke, szőnyeg, kép, porcelán, könyv, minden – raktárba került. Mária, mikor elcsomagolta, sírva búcsúzott tőlük. Mintha érzett volna valamit. Mintha valami azt mondta volna neki: nézz meg mindent, ezeket a szívedhez nőtt kedves dolgokat, mert most látod őket utoljára. A kézimunkáidat: amelyekre hosszú évek végtelen estéin és délutánjain a gondolataidat, álmaidat varrtad, a könyveidet: amelyekhez, ha fájt valami, úgy menekültél, mint az orvoshoz, a porcelánjaidat, amelyeket szerető gondossággal gyűjtögtél, az ezüstjeidet: amelyeken olyan sokszor futott át szarvasbőrrel a kezed, a szőnyegeidet: amelyekben annyit gyönyörködtél, a zongorádat: amely mellett olyan jó volt magasra emelkedni s az egész mindenséget: amely... akárhogy vesszük is... része lett az életednek...

Csomagolt... csomagolt... és közben hullottak a könnyei.

A raktárban minden ládát sorszám szerint maga helyezett el, a szőnyeget, ruhákat, ágyneműt közel az ajtóhoz, hogy gondozni, szellőztetni, takarítani lehessen.

Azután átment a szállodába.

A két gyerek már ott volt. Örültek, tetszett nekik az új lehetőség. De csak az első percben. Mert mikor rájöttek: hogy a két szekrényben a ruhákon kívül nem férnek el az összes játékok is: s ha itthon vannak s apjuk is itthon van, mindig együtt kell lenni vele az egyetlen szobában, hogy nincs kert és udvar, ahol szaladgálni lehetne, hamarosan elment a kedvük a szállodától.

A szállodai szoba különben kedves és tágas volt s Mária rögtön átrendezte. A virágok, amelyeket magával hozott, derűt, üdeséget adtak, a néhány párna és terítő melegséget, a szekrény tetejére sorba rakott könyvek s a kis asztalkára helyezett tükör és toalettszerek otthoniasságot.

S mégis, Mária elszorult szívvel feküdt le első éjszaka, mert arra gondolt, vajon ez lesz-e az utolsó stáció? Mert ha ez lesz, akkor ezek a falak sok és keserves jelenetnek

* Bozzay Margit Kemenesszentpéteren született 1893-ban. Írásai a 30-as évektől népszerűek voltak. 1939-ig a Pesti Napló asszonyrovatát vezette, aztán a Reggeli Magyarország belső munkatársa és a Kincses Újság főmunkatársa volt. 1942-ben hunyt el. Tizenötéves feleség című, 1936-ban megjelent regényének idézett részletei a Kovács Szállóban játszódnak.

lesznek a tanúi. Azt ugyanis tudta, hogy elmenése s legfőként a közös szerzemény fe-
lének biztosítása nem lesz könnyű dolog. De tudta azt is, hogy bármilyen nehéz lesz,
azt a harcot is meg kell harcolni, mert az az összeg lesz az, amellyel hármuk élete el-
indul majd, hogy egyszer, sok munka, küzdés, akarat után talán... talán... révbe
érjen... [...]

A LAVINA GYORSABBAN GURUL

A szállodai élet, lévén földszintjén a város legnagyobb kávéháza, egészen új lehetőségeket hozott Inkeynek. Kellemeseket. Sok új barátot, jókedvű, szolgálatkész cimborát, akik mindig gomba módra megeremnek ott, ahol potyaszórakozás kínálkozik. S itt kínálkozott. Inkey egyedül is nagyon szívesen eliszogatott, mennyivel szívesebben tette azonban ezt társaságban, jókedvű, léhűtő emberek között.

Még egy hete sem laktak a szállodában és Mária bámulva vette észre, hogy a szálló minden lakója s a kávéház minden vendége jóban van férjével. Hogy esténként hosszú asztalnál ülnek, éjfél felé már a cigány is nekik muzsikál, s hogy a mulatozások bele-nyúlnak a hajnalokba.

11

1931. március hó 11 n

Időpont	Név	Ár	Állás	Magaslat	Föld	Föld	LR St	Teljes	Service	Tartók	Hévíz	Égőanyag	Fűtőanyag	Fűtőanyag
1	Kovács István	100								10	200	200		200
2	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
3	Kovács István	100								10	200	200		200
4	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
5	Kovács István	100								10	200	200		200
6	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
7	Kovács István	100								10	200	200		200
8	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
9	Kovács István	100								10	200	200		200
10	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
11	Kovács István	100								10	200	200		200
12	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
13	Kovács István	100								10	200	200		200
14	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
15	Kovács István	100								10	200	200		200
16	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
17	Kovács István	100								10	200	200		200
18	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
19	Kovács István	100								10	200	200		200
20	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
21	Kovács István	100								10	200	200		200
22	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
23	Kovács István	100								10	200	200		200
24	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
25	Kovács István	100								10	200	200		200
26	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
27	Kovács István	100								10	200	200		200
28	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200
29	Kovács István	100								10	200	200		200
30	Dr. Károlyi István	100								10	200	200		200

Vendégkönyv

Szombathely

Rum

Ébéd 1894. december 9.

St. Julien leves

Madeira

Salpicón hagylóba

Ráinai lazócx hideg hollandia mártással

Budai rétes

Bélszin szelétke szegélyexve

1885. somlai

Franxia poulard

ingol salátával

Tácxin

Compott

Fehér Calisman

Tuyghall Dessert sajt

Kavi Annisette Cognac

Hainamoon I.

Ébéd 1895. április 18-án.

Barna leves mája metélttel.

Madeira.

Rhainai lazacx zöld remoulard mártással.

1888. Villányi.

Marha fillét idei burgonyával és retekkel.

1872. Somlai.

Őz betét marsalla mártással.

Stíriai poulard fejes salátával.

Törley Tulsman Nemzeti Casino.

Érém és fagyalt.

Giardinetto.

Kávé.

Hainzmann.

Uasuti vendéglő □ Szombathelyen.

1908 március 9.

GOLDSTEIN BÉLA

D. U. felügyelő, szombathelyi
állomásfőnök ur 35 éves szol-
gálati jubileumának alkalmá-
ból rendezett társasvacsora

ÉTELSORA:

Balatoni fogas kagylóban

Stiriai kappan

angol salátával

Giardinetto

Szombathely, 1925 május 21.

*A Városi Mérnökök Országos Szövetsége
tiszteletére rendezett ünnepi ebéd*

Étlapja

*Szárnyas ragoutleves velőgombóccal
Spárga lengyel módra
Csirke, kacska és libapecsenye salátával
Vajas krémes szelet
Sajt, gyümölcs
Fekete kávé
Sör
Burgundi vörös
Badacsonyi fehér
Somlyai bor*

A Magyar Cserkész Szövetség III. kerülete
által tiz éves jubileuma alkalmával 1930. évi
junius 8-án a Sabáriában rendezett társasbéd

ÉTRENDJE:

Szárnyas ragout leves

Fogas filéc aspikban tartar mártás

Idei liba—kacsa saláta

Cserkész fánk

Erdei szamóca

Fekete kávé

Pohár Dreher sör

Badacsonyi Rizling

Egy teríték ára 3 Pengő.

ÉTREND

1943. JÚLIUS 25-ÉN A MAGYARORSZÁGI GRAFIKAI
ÉS ROKONIPAROSOK FŐNÖKEGYESÜLETE VIDÉKI
NYOMDÁSZ SZAKOSZTÁLYA ORSZÁGOS NYOMDA-
IPARI KONGRESSZUSA ALKALMÁBÓL:

...

BORJÚBECSINÁLT LEVES

SERTÉSKARAJ

(BURGONYA, VARGÁNYA,
LIGORKASALÁTA)

KÉPVISELŐFÁNK

ŐSZIBARACK

„VASVÁRMEGYE NYOMDAVÁLLALAT” SZOMBATHELY, KOSSUTH LAJOS-U. 6.
TELEFON: 410. - FELELŐS NYOMDAVEZETŐ ARANY KÁRÓLY.

AT 18844-70 1943. 7. 25.

SABARIA NYÁRI KERTJE.

IDEIGLENES ÁRLAP.

ÉTELEK:

MENÜ: P 1-50 és P 1— melynek étlendje naponként változik és külön étlapon van feltüntetve.

KÉSZ ÉTELEK:

MELEG:		HIDEG:	
Kis ad. Sabaria tokány	0 50	Kis ad. Sonka tormával	1—
" " Borju pörkölt	0 50	" " Szalámi	1—
" " Bogrács gulyás	0 50	" " Pácolt karaj	1—
" " Piritott borjú máj	0 80	" " Imbis	1—
" " Vese velővel	0 80	" " Pariser	0 50
1 pár Tormás virsli	0 50	1 drb. Sonkás zsemlye	0 50

SAJT:		TÉSZTA:		GYÜMÖLCS:	
Liptói	0 50	Napi meleg tészta	0 50	ad. Idény gyümölcs	0 50
Ementali	0 50	Házi torta	0 20	DESSERT:	
Sárvári	0 50	1 drb. Mignon	0 20	Giardinetta	1—
Ilmici	0 50			Fagyalt	0 50

Minden pénteken Halászlé turós haluskával.

Minden kedden szabadban sült Flecken és varga béles.

Fentiekben kívül a Sabaria étlap szerint is lehet élni, az azon tavu áron.

ITALOK:

BOROK:		S Ö R:	
Asztali 1 liter	1—	1 poh. Dreher „Korona“	0 30
" ^{1/2} " " " "	0 50	1 korsó " " "	0 50
" ^{3/5/10} " " " "	0 35	HŰSÍTŐK:	
Ó-Somlói ^{7/10} liter	1 10	1 pohár pezsgő bolé	1—
" " ^{5/10} " " " "	0 80	1 " ^{3/10} málna	0 50
" " ^{3/5/10} " " " "	0 55	1 " ^{3/10} limonádé	0 50
Felsőbüki Nagy-féle Bada-		1 " ^{3/10} szódavíz	0 10
csonyi ^{7/10} liter	1 10	1 " ^{3/10} savanyúvíz	0 20
" ^{5/10} " " " "	0 80	Tokajiaszú, Vermuth, csemege	
" ^{3/5/10} " " " "	0 55	vörös, coctail, likőrök stb.	
1931-es Somlói ^{7/10} liter	2—	hűtve állandóan kaphatók.	
" " ^{3/5/10} " " " "	1—		

Vendégeim szórakoztatására minden szombaton tánc.

Esetleges partizsokat és éjszakaiakat kérem párom személyesen érdeklőni.

Gardenpartiek, táncmulatságok, bankettek vagy egyéb összejövetelek részére a kerthelyiség a nagyjérdemű közönség rendelkezésére áll.

Kiváló fizetéssel SCHMALL GYÜLÁ a nyáriért tulajdonosa.

„Szakmailag nem politizáltunk”

Őri Dezső 1975-ben ment a Savaria Szállóba dolgozni, 1978-ig vezette a szállodát, mígnem – az Isis Hotellel egy időben – átadták a HungarHotelsnek. Az egykori igazgató Kemenesmihályfán él.

– Hogy találták meg Önt erre a pozícióra?

– Sok vörös diplomás pályázott a szálló igazgatói állására, én nem mertem, mert nem voltam párttag. A Vendéglátó Vállalat központjában dolgoztam az áruforgalmi osztályon, amely akkor 1300 embert foglalkoztatott. Vörös Gábor igazgató közölte, hogy a szálló vezetésével szakirányú felsőfokú végzettséggel bíró embert akarnak megbízni, én kereskedelmi és vendéglátóipari főiskolát végeztem. Gondolom, az előző igazgató, Tóth István javasolta, hogy olyat tegyenek oda, aki ért hozzá. A Savaria szálló és az Isis a Vas Megyei Vendéglátó és Szálloda Vállalathoz tartozott, 125-130 üzletünk volt a megyében. A Pannónia étterem fölött volt a központ. A vállalatot négy üzletigazgatóságra osztották: a szombathelyire, kőszegire, körmendi – szentgotthárdira, én a sárvári – celldömölkinek voltam a vezetője. Sárváron a Tinódi étterem fölött volt az irodám.

– Mekkora volt a szálló forgalma a 70-es években?

– Amíg igazgató voltam, minden hétvégén 4-5 esküvő volt egyszerre, 200-250 fős lakodalmakkal. Precízen meg kellett tervezni a terítést, a virágokat, és mivel nem volt rendezvényszervező, én vettem fel a rendeléseket. Pontosan kiszámoltuk, egy főre mennyibe kerül a vacsora. Olyan árak voltak, hogy ki tudta fizetni az átlagember is. Az egész megyéből jöttek hozzánk lagzikat tartani. Szereztem zenészeket, leginkább cigányzenekar húzta a lagzikban. Akkor még minden éttermünkben volt leszerződött cigányzenekar. A Pelikánban még hárfás is volt, ez ma kuriózum lenne. A Nagyszálló bárjában és éttermében is külön zenekar volt: a bárban zongora-dob, az étteremben komplett zenekar. Nem volt könnyű megszervezni, hogy panasz ne legyen, de nem is volt. Minden vendég elégedetten távozott.

– Milyen nagy rendezvényeik voltak?

– Mikor a Szombathelyi Vasútigazgatóság élüzem lett, 800 főre kérték vacsorát. Egy óra alatt kiszolgáltunk. A Nemzetközi Gáz Konferencián még angol lordok is vettek részt. Jól érezték magukat, habár minden szobához nem volt fürdő, csak a folyosó végén. Az éttermet rendeztem be 300 fő fogadására. Volt négy oszlop a teremben,

pálmafákat állítottunk közéjük. 120 hidegtállal, 80 süteményestállal raktuk körbe az oszlopokat. A vállalatnak több cukrászata volt, gesztenyeüzlete és külön hideg konyhája. Le kellett volna fényképezni, olyan szép látvány volt, de sajnos nem jutott eszembe. Volt tapasztalatom a nagyrendezvényekről, mert pár évvel korábban, az Európai Súlyemelő Bajnokság fogadását is én rendeztem a kőszegi vár lovagtermében

– akkor még a központban dolgoztam. Egyébként a Nagyszállóban étkeztek, tripla adag ételeket ettek, mire a fogadáson észbe kaptam, már el is tűnt a tányérokról minden. Az Isisből sztriptíz tánccsoportot vittem ki Kőszegre, akik műsort is adtak, de persze ízlésesen, nem meztelenre vetkőztek. Az Isis bárban, hogy a vendégek meg ne unják, havonta cserélték a táncosnőket, férfiakat. A műsort meg kellett mutatnunk – mielőtt megkötöttük a szerződést – a megyei tanács művelődési és oktatási osztályának, a hivatalnokoknak tetszett. Jugoszláviában akkor már úgy vetkőztek, mint Nyugaton, a lenge öltözet szenzációnak számított. Voltak külföldi rendezvényeink is. Asztali zászló csak nálunk volt: közel 300 darab, a világ minden államának zászlócskái. Tőlünk kölcsönöztek mások is. Abroszból akár százat is tudtunk kölcsönözni, a vállalatnak itt volt a legnagyobb készlete. Volt külön textilraktárosom, két varrónőm, egy asztalosom, összesen 164 dolgozóm, még kazánfűtőm is, mert a fűtés szénrel ment. Csak tanulóm 22 fő volt, 10 felszolgáló, 10 szakács, 2 eladó. Akik onnan kikerültek, az egész országban megállták a helyüket. Este 10 óra után nem lehetett dolgoztatni a 18 év alattiakat, de engedtem, hogy ott legyenek, hogy megtanuljanak mindent, ami a vendéglátó szakmához szükséges.

– *Voltak-e emlékezetes, nagy port kavaró történetek a szállóban?*

– A presszó mindig tele volt vendégekkel. Bejártak rendszeresen az újságírók, vasárnap délelőtt a férjek jöttek, kártyáztak, szórakoztak, míg otthon az asszony főzött. Még a takarítónő is énekelte, miközben söpört. Szovjet tisztok is jártak be. Egyszer – 1976–77-ben lehetett – az egyik beivott, elővette a pisztolyát, és azzal hadonászott. A nyugati vendégek meg fényképezni kezdték mint valami turistalátványosságot, szenzációt. Botrány lett, beszóltak a laktanyába, kijött a készültség, elvitték, gondolom, Szibériában kötött ki. A szovjet tisztok egyébként nagyon bírták az italt, vizespohárból itták a konyakot. 3-4 litert megittak négyen – két tiszt a feleségével – pár óra alatt, ezt a Pelikánban láttam. A november 7. ünnep volt nálunk, egyszer egy szovjet csoportvezető meghívott a szobájába, előhúzott egy üveg vodkát, azt is vizespohárból ittuk. Beszélgettünk, tudtam oroszul, mert a háború után megtanultam, a bombákat raktuk ki 14-15 évesen a vagonokból. Ha kozák, ha orosz, ha vlagyivosztoki, ha ukrán vendég jött a szállóba, én mindegyikkel tudtam beszélni, tolmácsnak is hittek. Volt egy olyan szovjet csoport, aminek tisztjei kimenőben voltak. Az egyiknek megtetszett egy csinos lány az egyik kirándulócsoporthoz, táncoltak. Ezt a tisztet is elvitték, olyan gyorsan, hogy még a tányérsapkáját sem tudta a fejére tenni. A szovjet kirándulócsoporthoz egyébként nagyon fegyelmezettek voltak. Általában a négy szelet kenyéret meg a savanyút előre tálaltuk, ők megették a levessel, ezért nem rakunk föl nekik többet előre.

A nyugat- és a keletnémetek itt találkoztak a szállóában. Egy szobát nem lehetett kiadni különneveknek, csak házastársaknak, ezért tőlem kért engedélyt például egy nyugatnémet hölgy és egy keletnémet fiatalember, de nem pár voltak, a nő a férfi anyja volt. A portásnak be kellett számolni a rendőrségnek minden vendégről. Többször is volt olyan, hogy, ha egy férfit a rendőrség bevitt, a családját – a feleséget a gyerekekkel – a rendőrök ide kísérték hozzánk, a szállóban voltak pár napig, amíg a rendőrség le nem zárta az ügyüket. Mi volt a gond? Át akartak menni a határon.

– *Hogyan lett vége az igazgatói pályafutásának?*

– 1978-ban felmondtam, miután leltárilag átadtam a szállót a HungarHotelsnek. 150 dolgozónak alá kellett írni, hogy megy a szállóval együtt a HungarHotelshez vagy megkapja a munkakönyvét. Nagy felháborodást okozott, mindenki hozzám jött, hogy nem akarnak átmenni. A kőszegi ÁFÉSZ-hoz mentem osztályvezetőnek, aztán hívtak az Utasellátóhoz, a sárvári, a celli ÁFÉSZ-hez...

– *Mit jelentett a Savaria Szálló az Ön életében?*

1930-ban születtem, most 85 éves vagyok. 1949-ben „élvezhettem” az ávosok vendégszeretetét Szombathelyen. 19 éves voltam, amikor letartóztattak politikai okból. Az ismert, Király utcai pincéből csak a cipőjét láttam a pünkösdi sétálóknak. Napi

egyszer kaptunk bablevest. Jó negyed századdal később a Nagyszálló emeletéről igazgatóként nézhettem a Király utcában sétálókat. Ez, mondjuk, elégtétel az élettől. Sosem voltam párttag, de jó voltam a szakmában, és – ahogy mondani szoktuk – „szakmailag mi nem politizáltunk”. Az ilyen dolgokat vicc-alapon kezeltük. Tudtuk, hogy ki a kinevezett, és ki a „választott” igazgató. Örülök, hogy én szakmai igazgató voltam.

A jó pincér érzi a tálcát, úgy megy, mint egy báلكirály

Kenesei János mesterfelfszolgáló jól ismeri a vendéglátás rafinériáit, a párizsi Hiltonban is megállná a helyét. 1985-ben ment a Savaria Szállóba, bezárásáig ott dolgozott, előtte és utána a szombathelyi Claudiusban. Pályája során minőségi helyeken élte meg a szakma fél évszázados történetét. Idén hatvan éves.

– *Hogy került a Savaria Szállóba?*

– Pici, vézna pincér tanulóként kezdtem az Utasellátó Vállalatnál 1969-ben, a vasúti restiben. Ismerős által harmadéves koromban felkerülhettem Budapestre, a Szilágyi Erzsébet fasoron található Kör Szállóba. „Kicsit lássál még, gyerek, a színvonalból!” – ezzel küldtek, mert jó tanuló voltam, sok országos versenyen szerepeltem sikerrel. Mikor 1972-ben átadták a Claudius Szállót, idejöttem, mint teremfőnök. Miután felújították a Savaria Szállót, 1985-ben, mi felszolgálók összejöttünk, beszélgettünk, ki szeretne átmenni. Az Isis, a Claudius és a Savaria összetartozott, a HungarHotelsé volt, mindháromnak Gömbös Sándor volt az igazgatója. Az volt a feladat, hogy ugyanezt a nívót hozzuk az újonnan átadott Savaria Szállóban is. Tomecz Jánossal átmentünk, jól éreztük magunkat, húsz évet dolgoztam ott. Mivel a cég ugyanaz volt, a cégtől sosem váltam meg, 43 éve ugyanaz a munkáltatóm.

– *Milyen volt az a szakmai nívó, amit a Savariában is megvalósítottak?*

– A cégem támogatásával 1988-ban mestervizsgát szereztem. Minden héten mentünk Pestre, a Belkereskedelmi Továbbképző Intézetben végeztük a tanfolyamot Schusztér Ferencsel együtt, aki a nagyszállóban az üzletvezetőm volt. A mesterfelfszolgáló minősítésemmel engem a párizsi Hiltonba is felvették. A szakma rafinériája fejben van, rátermettség kell. Mikor 1972-73-ban kezdtünk, a Claudiusban volt a szakma krémje, egy asztalhoz két pincér jutott. Szép dolgokat csináltunk. Például protokoll tükör szervizt, amikor két pincér dolgozik össze, és egymásra nézve teszik

oda az ételt. A tatárbifszteket az asztalnál kevertük, de flambíroztunk is az asztalnál. A húsleves metélttel akkor 5 forint volt, ami azt jelenti, hogy egy átlagember is tudott étteremben ebédelni, mert megfizethető volt. Itt sikk volt dolgozni. Nagyon sokat

adtunk a megjelenésre, nem lehetett nálunk senki borostás vagy hosszú hajú. Formaruhánk volt, vasalt nadrágot hordtunk, a cipőnket boxoltuk. A Savaria Szállóban külön éttermi egyenruhánk volt: fekete nadrág, vajszerű zakó, barna betéttel (csak ott volt ilyen), a protokollhoz fekete szmokingot vettünk fel.

– *Ön szerint ki a jó pincér?*

– Ha valaki érzi a tálcát. Lehet úgy vinni, sikkesen, mint egy bákirály, és nem félni, hogy leesik. Aki fél, nem lesz jó pincér. Nem felírva, hanem fejben kell „összerakni” az asztalt, megjegyezni 3-5 ember mit rendel, ki, mit és hogyan akar. Aki ennyit nem tud, az a placcát sem tudja áttekinteni. Mi ruhaszalvétával terítettünk, volt külön borhűtőnk, pezsgőhűtőnk, a kabát le-

segítése, a szék kihúzása a vendég előtt természetes volt. Ez most is nagyon kellene. Csak egy másodpercnyi művelet, tulajdonképpen az a kérdés, meg tudom-e tenni, meg akarom-e tenni, bármilyen futásban vagyok. Ma már minimális az a pincérmenyiség, amit egy vendéglátóhelyen alkalmaznak.

– *Milyen „szakmai” kalandjai voltak a Savaria Szállóban?*

– Figyelni kellett, milyen rendezvények vannak a Sportházban, mert utána nálunk pár perc alatt telt ház lett. Élőzene szólt a Savariában, úgyhogy biztosan bejöttek este, nekünk fel kellett készülni étellel, itallal. Lenni kellett egy kis rántott velőnek, rántott májnak, melegszendvicsnek, amit csak úgy „bekaptak”. Azokon a napokon nem szabadott hazaengedni pincért, mert különben futkostunk, mint pók a falon. Megegett, hogy száz embert szolgált ki így két pincér. Egy vendég be is írt a panaszkönyvbe, de szerencsére nem lett baj, mert a főnökünk úgy írta alá: „A vendég illuminált állapot-

ban volt.” Egy életre megtanultuk, hogy a Sportházra tekintettel kell lenni, mert attól függ, mennyi vendégünk lesz. A vendéglátás 1985–95 között volt a csúcson, amíg a bevásárlóturizmus, délben nem lehetett szabad helyet találni. Délután kávéházként működtünk, volt cukrászat is a Savariában. A 90-es évek második felében kezdett az egész pangani, az emberek már nem mentek étterembe. Télen, a báli időszakban jól ment a ház – megyebállal kezdtünk, húsvétig tartott a rendezvénysorozat. Minden jelentős cég bálja nálunk volt, a jogász báltól a húsipari bálig. Szívesen tartották nálunk a lakodalmakat, ezek jellemzően a Télikertben voltak. Egy 150 fős rendezvény körülbelül 300 ezer forintból kijött, ma háromszor annyiba kerül. A Télikert feljártánál volt az a kovácsoltvas tükör, ami ide került a Claudiusba, amint a néhány kecskelábú márványsztal is.

– *A Savaria Szálló találkahely is volt. Vannak erről történetei?*

– Ha a vendég nem frekventált helyre ült, hanem oszlop melletti kis asztalhoz, amit az utcáról, a bejáratától nem lehetett látni, az titkos randevút sejtetett. Bejártak ide az újságírók cikket írni a mi kávéházi miliónkban, a mi vasárnapi csendünkben. Vasárnaponként sok olyan vendég volt, aki „pihentetőleg” jött. De buszos kirándulások start és érkezési helye is volt a szálló. Volt olyan tanár, aki itt javította a dolgozatokat egy kávé, egy tea mellett. Főleg férfiak látogattak el hozzánk, amíg készült otthon az ebéd, itt olvasták el az újságot, sikk volt a nyeles újságolvasó. Vasárnaponként délelőtt a „nyugalom szigete” voltunk.

„A szívem mindig a szállodáé”

Pass Erzsébet recepciósként dolgozott a Savaria Szállóban 1968-tól 1978-ig, mikor bezárták hét évre, aztán az 1985-ös újrainyitásától 2006-ig, mígnem végleg bezárt. Az első férjét, Punger Pált is a szállónak köszönheti.

– *Hogyan szövődött ez a szerelem?*

– Mikor a szállodaipari szakképzőből megjöttem Budapestről, egy pesti, egyetemista fiú volt a barátom. De elhagytam Paliért, akivel a szállóban ismerkedtem meg. Nagykanizsáról jött egy zenekarral, szaxofonon, klarinéton, fuvolán játszott, később gitározott is. Hatkor kezdtek játszani mindig, akkoriban már kora este is szerettek bejönni szórakozni, kikapcsolódni az emberek. A zenekar a szállóban lakott, a zenészekkel ott voltak a feleségeik is. Pali akkor még független volt. Három műszakban dolgoztam, délután, éjszaka is, így sokszor volt alkalmunk beszélgetni a szünetekben, mert a zenekar éjfélig játszott. Csütörtökön mindig szünnapot tartottak, Pali ilyenkor mindig hazament Kanizsára, aztán egyszer csak nem ment haza. Nyugodt, kedves

lánynak talált engem. A munkám szempontjából nem volt jó, hogy olyan sok figyelmet fordított egy emberre, ez mindenkinek feltűnt. Holler József üzletvezető azt mondta, hogy „ha Pali nem veszi el az Erzsit, akkor a hátsóm egy villanyzongora”. A zenekarnak hat hónap után lejárt a szerződése, a tagok elmentek, de Pali maradt, hat hónap udvarlás után összeházasodtunk. Az esküvői vacsorát a Savaria Szállóban rendeztük szűk családi körben. Zalatnay Sarolta dala volt a számom, a *Tölcséért csinállok a kezemből*, természetesen ezt is játszotta a zenekar, Pali is beszállt. A házasság 14 évig tartott, két gyermek született belőle, Barbara (1971) és Péter (1979).

– *Milyen híres emberekkel találkozott recepciósként?*

– Voltak példamutató párok, például Torgyán József és Cseh Mária operettszínésznő, aki, mikor megkérdeztük, küldhetünk-e egy kávét a férjnek, azt felelte: „Nem kér az elnök úr”. Kedves pár volt Vámosi János és Záray Márta. Sass Sylvia is a párjával jött, ha próbafolyamat volt a szimfonikusoknál, akár egy hétig is itt voltak, de legalább 2-3 nappal a fellépés előtt. Marton Éva opera-énekesnőnek királynői megjelenése volt, ő egyedül szokott jönni. Sass József mindig a 212-es szobában lakott az első feleségével. A Szegedi Színház egy hónapot töltött itt a 60-as évek végén: Sass József, a szépséges Molnár Piroska, Máriássy József és Király Levente, aki gyönyörű férfi volt. Szász Péter itt forgatta a „Kapaszkodj a fellegekbe!” című magyar–szovjet kooperációs filmjét, amiben játszott Bujtor István, Darvas Iván, és Madaras József, aki borzasztó szobát kapott, udvarit, az udvart telekakálták a galambok. De, sajnos hiába verte a pultot, mert teltház volt, nem tudtunk másikat adni, kénytelen volt ott lakni. Emlékszem, bártáncosnők is laktak nálunk, akik éjszaka hangosan sikoltoztak szex közben, a többi vendég meg jött le a recepcióra, hogy mi ez a hangzavar.

– *Milyen szerelmek szövődtek a szállóban? Voltak-e titkos történetek?*

– A 70-es évek végéig még íratlan szabály volt, hogy akik nem házasok, nem vehettek ki közösen szobát, csak külön-külön, holott nyilvánvaló volt, hogy együtt szeretnének lenni. 1985 után, mikor újra nyitott a szálló, már lehettek együtt. Jöttek híres emberek, nők férfiak a szeretőjükkal. Voltak titkos szerelmek, de nem adtuk ki az intim kapcsolatokról szóló információkat a városnak. Egyszer mégis megtörtént, hogy egy kollégám válaszolt a telefonon érdeklődő hölgynek, aki megkérdezte, itt lakik-e xy, mondta a kollégám, hogy igen, a 205-ösben. A nő eljött, és hát ott volt a férje a barátnőjével... Ilyen eset jócskán akadt. A rendőrök bejöhettek a szállóba ellenőrizni, nekik ki kellett adnunk az adatokat. Nem adminisztrálhattunk mást, mint akik a szobában valójában laktak.

– *Került-e bajba a szállóvendégek „rakoncátlankodásai” miatt?*

– A nem fizető vendégekkel volt gond. Még bírósági perekre is mennem kellett olyanok miatt, akik több szállóban nem fizettek. A privatizáció utáni időszakban a recepciónak kellett kifizetni a számlát az ilyen esetekben. Ezért előre kellett fizettetni. Volt olyan fiatalember, aki nem akart, mondván, hogy „nem a kuplerájban van”, de kifizettettem vele is. A 80-as években állandóan raporton voltam a rendőrségen, de

nem a vendégek, hanem a második, szíriai állampolgár férjem miatt. Őt is szállóban ismertem meg, de Isztambulban. Gömbös Sándor igazgató úr majdnem kirúgott, hogy képelem, hogy 1600 kilométert ideutazott miattam ez a fiatalember. Ingerkedő volt, egymással az általam imádott olasz nyelven beszélünk. Ez a házasság kilenc évig tartott. Végül megszerezte a magyar állampolgárságot.

– *Mi a helyzet most?*

– 66 éves vagyok, fogorvosi asszisztensként dolgozom Szombathelyen, de a szívem mindig a szállodáé. A jelenlegi párom is szakmabeli, ezen kívül összeköt minket a sport, a foci szeretete, és az, hogy jó humora van.

Olcóbb az étel a bor az államosított Kovács-szállóban

Ballner vállalatvezető érdekes tervel

A Kovács-szállóban, az üzem államosítása óta szemmel láthatóan nő a forgalom s új élet bontogatja szárnyait a hatalmas épületben.

Az üzem irodájában Ballner Károly vállalatvezető adja meg a kelő felvilágosításokat a Kovács-szálló és Étterem jövőjére vonatkozóan.

— Milyen volt a szelvéstermi forgalom? — kérdezzük.

Lényeges árcsökkenés

— Az ünnepek a vészközöknek megfelelően sikeresen zajlottak le — válaszol a kérdéseinkre Ballner Károly. Valószínű, hogy a nagy forgalom egyik fontos indítóoka az ételárak lényeges leállítására volt.

Tízszáz harminc százalékkal mérsékeltek az ételárakat.

Most a napokban vezetjük be a teljes menürendszert. A borárakat is lényegesen mérsékelni fogjuk. Még a hét folyamán nagyobb mennyiségű minőségi bort kapunk Budafokról, amivel

el tudjuk érni azt, hogy az árcsökkenés ne menjen a bor minőségének rovására.

— Nagy probléma most pillanatnyilag a termék kifutása, szeretnénk minél hamarabb jó szemet beszerezni, hogy ezt az átmeneti zavart megszüntetessük.

A jövő tervai

— A jövőre vonatkozóan komoly terveink vannak arra, hogy a dolgozóknak állandó, jó és olcsó szórakozást biztosítsunk. Ezt úgy akarjuk elérni, hogy igyekeznünk minél

előbb megszerezni az összeköttetést a városi gyárak és üzemek kulturgárdáival, amelyek segítségével

kulturálisra egybekötött cséket akarunk rendezni.

Ezt természetesen úgy szeretnénk megoldani, hogy a belépődíjakat teljesen mellőzve, csupán a vígjalmi adót számolnánk fel a szórakozni kívánóknak.

— A szállodás vonatkozásban is megvannak a megfelelő terveink. Most a közeljövőben be fogjuk vezetni a melegvíz szolgáltatást. A múltban a vendég ha fürödni akart, csak hideg vízben fürödhetett. Egyelőre a melegvízszolgáltatás nálunk sem jelenti majd azt, hogy állandóan folyik a meleg víz, mindössze azt akarjuk elérni,

hogy meleg vízben fürdhesse- nek a vendégek.

Élítés napi 20—25 forintért

— A magyar demokrácia lehetővé teszi, hogy a falu dolgozó parasztsága is részese legyen üdülésben. Be fogunk rendezkedni arra, hogy

a szálloda alkalmas legyen üdülő csoportok befogására.

Az, aki meg akarja ismereni a vidéket, szívesen ellátogat a vidéki városokba, ahol — mint ahogy azt mi is akarjuk — napi 20—25 forintos áron teljes ellátásban részesülhet.

A Kovács-szállóban újra megindul az étel, de az üzem ma már nem a pénzarizatóriaciát, hanem a dolgozókat szolgálja.

(—ó—s.)

Január 6-a rendes munkanap

Ültesítés helyről kélük: a Gazdasági Főtanács határozata alapján az 1949 évi január 6-a (Vizkeszt) rendes munkanapok tekintendők. Ennekövegve ezen a napon mind a közhivatalokban mind pedig a vál-

latotknál és egyéb munkahelyeken a rendes munkanapokra előírt munkát kell teljesíteni.

Ugyanez vonatkozik a nyílt árusítás üzletekre és a borbelyműhelyekre is.

Emlékezzünk...

1849. január 5-én vonultak be a pesti és budai utcákon Windischgrätz altábornagy csapatai a fővárosba. Windischgrätz elrendeli, hogy a toronyokra kiöntött fehér zászlók mellé mindenhol tegyék oda a sárga-fehér csatrák lobogót is. Windischgrätz még az esti órákban sürgőnyt küld Olmützbe I. Ferenc Józsefnek

és ebben hangsúlyozza, hogy „Magyarország felséged lábait előtt felel” és részletesen elmondja, hogy tulajdonképpen már csapatok nem állnak a honvédevezérek rendelkezésére, az a kevés, ami maradt is, teljesen demoralizálva van. A honvédelmi alakulatok most már maguktól felcsúsznak. — Így gondolta azt akkor a rossz józanak bizonyult Windischgrätz.

Pénz, terv, pályázat

A türelem szállót terem?

Hogy a szándékfordulást után Szombathelyen — pontosabban dr. Kovács Ármint milyen erővel volt, arról nekünk, maiaknak — talán a legközvetlenebb szövegét követve — foglalkozni szeretnék. Viszont jó érelelű vendége volt, azt a város egyik legjobb pontján állta, általa építtetett szálló-da bizonyítja. Pontosabban bizonyította, amíg működött, hiszen éppen két évvel ezelőtt bezárt az az egyetlen oly fényes hely.

Miért mered vakon, sőt — igen a jövendőre is szálló? — kérdése a szombathelyiek, az ideaforgók, hazaiak és külföldiek egyaránt. Haldan állt az a város, amely a földmész emberek sokasága pengő ártóiról tudósított, most legfeljebb pümpök és azok potpórása jelenti valamit az épület környékén.

Híányzik a városnak

Kár az épületért, kár a szállóért. Híányzik Szombathelynek a Kovács, a Nagyváros, a Savaria. Híányzik, mert az idegenforgalom az utóbbi években egyre nőtt és nő, ezzel párhuzamosan növekedett is megérzésben a vendéglátás hiánya, Szombathelyen vácsori — éppen a szálló hiányából — csúszkált. Különböző országból érkező szállók a városunkra költöztek, ...

Lapunk képviselője, a rádió által is szagított sajtóközvetítésén követte a híradást: az lesz a szálló sorsa? Dr. Bozsó Zoltán, Vas megye Tanácsának elnöke véleményében elmondta, híányzik a városnak a szálló és az étterem, de már evedményes tárgyalásokat folytatnak a Belkereskedelmi Minisztériummal a felújításról.

Evedményes tárgyalások — csupán két szó, de mennyi átmenetet, megbeszélést, erőfeszítést igényel, amíg az a jelző katonákat össeváll. Négy könnyű ilyen munkához kivitelesül találnak, különben gazdasági nehézségek közegette nehéz a szálló pénzt előteremtése. Már éveken ezelőtt is gond volt először önmagát biztosítani. Vagy helyt arról, hogyan, ki vállalja a költséget. Vagy ki a Hungarohotels vállalkozásának feljebb, hogy hozzá kerül az a lakótelep is. Az írást kezdte és hozta a cég a Savariával kapcsolatosan is előkészítette a tervet. Kö-

rülbeáll manna a helyi város befejeződés a rezonanzirakciók, de a kivétel az intése nem tisztázott, s a vállalkozó bejelentés alapján is megbeszéltek. Az épület éresem áll, az arajárók pedig nemtaglálva és újrateremtéssel telve nézik.

Szabadboglato emlékek

Jogos a türelmetlenség és a nosztalgia. Híányzik, mert nem illik be felelősséget a város egyik jellegzetes épülete, amely idegenforgalmat létközelben pontja. Ha sokra nem is, de a szállóra emlékezik az az ember is, aki utoljára egy emberöltővel ezelőtt járt a megújulásban. A vasútiállomásról jött flammarum feltűnik a jellegzetes épületében, mely megújulás az a ritka történelmi emlékecs színhelye is volt. Tagadhatatlan, itt megértek egykor a nagyvárosok, ma-kommunizációk — ésszerűk, de később az fiatal helyeknek is fel-felvilámlani erre-értékben a város bálhárem, egy-egy szabadboglato emlékek, a város a közeli futóútag. 1947-ben írja a Savaria-Szombathely című könyv: a háborús károkat ugyan még nem tudták teljesen helyreállítani, de már működik, s a Durántól egyik legkulturáltabb szállója és étterme. A 243 Ágnes szálló tehát működött, s az ötvenes években az szinte elág is volt. Többre nem volt igény, s nem volt pénz sem. Szombathely állás határára volt, ide még nem kellett öveseti beépít, de a városot elhagyva már lérték a papírt, s azt a fénylőseget, arról a hátrá köztudás jelemtől, a város „megamirt” fogalmán is éresem lehetett.

En az időnek elmúlt, a gazdaság, a kereskedelem, az idegenforgalom rohamos fejlődésnek indult. Mondhatjuk: egyszerűen kicsi lett a Nagyváros. Kovács lett a szállóki férőhely, kevés lett a lakótelep létszám, s már kevés a Claudiusnál együtt is.

A város és a szálló lezárása

A koncepciók, megkötött állagú épülettel az történelmi? Leleltetés-e, s épüljön új hotel itt, esetleg másból? Lapunk kezdett először vitát — rendezték együtt a Nagy-szálló átvenését megrólval

—, s a pályázat szombathelyiek megbeszéltek a — saját éresem egy darabját is jelenlé — működés. A hatvan gondolat győzött, a város lezárta.

Azért, két éve a szálló is. Most itt tartunk. A szálló pénzt már rendelkezésre áll abból a 300 millió dolláros osztrák kölcsönből, melyből Bükfürdőre is jut. A tervek — emlékezték — közösen vannak. A Komplex Közközelekedési Vállalat a terv kivétel dokumentációjához kért ajánlatot külföldi cégektől. (Hogy pontosan állított? Ez az a Gábor Hittok, mintha valakiből úgy nem is az önként.) A pályázat írást nagy volt az érdekesség, hat osztrák és egy japánul cég ajánlatot. A Komplex azt választja, amelyik a legkedvezőbb feltételek mellett végezze el a rekonstrukciót. Egy ilyen pályázat előkészítése nem, meggyezem, naponta mérlegelni kell minden körülményt. A városnyi meggyező cég után a Kereskedelmi Bevezetési Vállalattól, a Kertbarát Nap központtól, a Belkereskedelmi Minisztérium igazgatója az vállalkozó birta meg az osztrák kölcsönből építendő emlékek beruházó legközevel, feladássalval.

Lila és orvny randevu

Eni tudok most mondani. De máris bejegyzésük lépeletem a leendő Savaria kapuján kívül halványkék lesz az épület, az ajtó, ablakok felett aranyozott csapófényt látni a jövendő. A létegru a parkoló feletti előzőn lesz a park, s a haliból nyílik az étterem, a dírtábla. A leleltetésen vizuálizálják a rendezvénstermeket, elvártó falakkal, így vállalkozás lesz meggyező. A költséket is marok, nemzetközi vállalkozók színhelye is lehet majd a rekonstrukció után. Beépíték a felületet is, számos költséges költségves szoba, s evedményt két lakótelep áll a vendégek rendelkezésére. A korhatalóság meggyező, a pályázatban bár lesz. Képzeltetésből mákor lép-beleltek a vállalat szállóit tulajdon, pontosabban az új szálló haliból? Nemzetit, egy-két éven belül...

Nemzetit — némi helytelyt.

Kremser Péter

A múlt és a jelen találkozása

Kovács Szállóból Savaria Hotel

Nászéjszaka ajándékba

Vas megyében nagyon sok történelmi műtárgy rendelkezésel bír. Beépítve, amely szomszédos város az új hátrahagyott műveltségéről, csak nagyon kevés. Ilyen Sárospatak egyik régi Kovács Szálloda, az ismét Savaria Hotel. Az a házhoz kapcsolódó mondanivalóknak se szeri, se száma, de igaz történelmi és jelen életét kézzel érinti. Íróvárt Zoltán igazgató, a szálloda jelenlegi vezetője – aki egyébként kiváló szakember – történetét, szeretettel mesél a hotel múltjáról. Az ő segítségével készült ez az írás, az ő kutatási eredményei nélkülözhetetlenek az alábbi sorok közt.

1911-ben alakult meg a Kovács Szálló részvénytársaság. A névadó Kovács Jakab jáki vendéglős, feleségével és lányával Sörföld Nándorral jegyezte be a társaságot és vásárolta meg a szálló alapterületét. Az alapító elnevezte Sárospatak város kőbányája nevében Renner Tóbiás polgármester hagyta jóvá. Ebben az időben a részvénytársaság vállalta, hogy a majd felépülő szállodát 1912. május 1-éig elkezdik építeni, és mindent befejezik 1914. október 31-én. Úgy tűnik a magyar építők és építők már nyolcvan évvel ezelőtt is hadilábon álltak a határidők betartásával. Ezt bizonyítja az a levéltári adat, mely arról szól, hogy ötven ezer korona pénzhiányt helyezett a városi hatóság kifizetésére az esetre, ha – a legadói tevékenység megkezdése – az átadott határidő elcsúszna. Hosszas bizonyos után a megyei hatóság jóváhagyásával Vido Artúr tervei alapján kezdődött el az építkezés 1914-ben. Egy év múlva megnyitott a kővétel, majd elkezdte az első emelet, és végül 1918-ban elnyerte a szálloda eredeti formáját. Ennek a kornak a gazdasági állapotát jeljezi az az érdekes kis történet, mely a hotel adósságának történetéről tudósít bennünket. Az építkezés elkezdésénél a társaság a várostól kétféle aranykorona kölcsönt vett föl. Később, mikor megnyitott a kővétel – a gazdasági világválság idején – egy napi bevétel volt ez az összeg. Úgy, hogy mikor az akkori igazgató elfordult a kölcsön visszafizetését, a bankok nem is reagáltak erre a pénzügyi helyzetre. A első világháborúban súlyos károkat szenvedett a szálloda, szinte teljes egészében tönkrement, fel kellett újítani. Ezután az 1939-es második világháború eltelte után a részvénytársaságok el kellett adnia vagyonát, amit Esterházy Tamás gróf vásárolt meg. Ettől kezdve több tulajdonosa volt a háznak egészen 1948-ig, amikor a kormány államosította. Éppen az időközben többször is bérelt lett adó különböző magánembereknek. Az ötvenes évek zűrzavarában elűnt a Kovács Szálloda név. A Hungar Hotel 1977-ben vásárolta meg a megyei vendéglátó vállalatól a nagyon leromlott, rossz állapotban lévő épületet. 1971-től 1985-ig a szálloda a felújítás teljes időtartama becsúszta kapott.

A hotel jelenleg 92 ágyat tartalmazó szobával rendelkezik. Található itt 140 fős befogadó kővétel – étterem, és megmaradt a régi

kővételű székelt is, ami ma egy 300 személy befogadó bálterem szerepét tölti be. A családi és baráti összejövetelek megrendezésére kialakítottak két helyiséget az Orchidea és Maglóca terem. Idegenforgalmi besorolási szerint a hotel két csillagot kapott. Ez nem azt jelenti, egy-egy háromcsillagos vetélytársával minőségileg nem veheti fel a versenyt. A felújításról – a belső terek kialakításáról – még a 120 millió forint is véges összegnek bizonyult. Ez köztudott az államtelőket a csillagvesztés kompromisszumára. A felújítók elsődleges célja az volt, hogy a Kovács Szálloda eredeti építészeti stílusában, pompájában kerüljön visszaállításra. A jelenlegi vezetőség komoly figyelmet fordít arra, hogy ez a történelmi műemlék – ami a szállodát körülveszi – ne sérüljön meg. Úgy gondolom, szolgálatotokkal, viselkedésükkel méltó utódot az „Ő vendéglátóknak”. Ez az a hely, ahol a régi és az új összhangban van egymással. Ennek a háznak a vállalkozásai is ritkaságokba mennek az ország idegenforgalmi egyetegi közt. Ilyen például a fiatal házasságok – az esküvői bál megrendezése után – adott nászéjszaka a ház felújítás.

Az itt élőknek egy-egy kedves emlékeztet, az ide látogatóknak egy színvonalos szálláslehetősége ez a – kővételű – régi, mégis állandós megújult, szőlési látszó hotel. Egyaránt vigyázzunk kell a Kovács Szálló múltjára, s a Savaria Hotel jelenébe. Ez közös ügyünk.

Szerény Péter
Fotó: Sirokai

Gazdát cserél a Szombathelyi Nagyszálló ?

A szombathelyi nagyszálló a szálloda

Eddig még teljesen rejtve tartották a szombathelyi Nagyszálló tulajdonosi helyzetét. A szálló eladójáról korábban nem volt szó. A szálló tulajdonosa az OMBF (Országos Munkaadók Bizottsága) volt.

Ez a kapcsolat az érdeklődők számára is érdekes volt. A szálló eladójáról korábban nem volt szó. A szálló tulajdonosa az OMBF (Országos Munkaadók Bizottsága) volt.

Budapestről jötték: A kormány (Károly Miklós miniszterelnök vezetésével) szombathelyi nagyszállót tartottak, amelyen Károlyi kormányzati kórházakkal foglalkoztak. A miniszterelnök két évtizedtől (MTI)

A SZÁLLÓVITTA MEG NEM ZÁRULT LE — JULIUSBAN MÁR TÖBBSZÖR TUDTUNK — ÚJ FELSZENHÁZ A MÁRTIROS TERE — KÖZEGI UTCA 18. ALTAL HATÁROLT RÉSZEN — KEDVEZŐ FOGADTATÁS A ZANÁCSI FÓRUMOKON

Gondolatgazdag sajtóvitaanyag az „agytrösz” előtt

Budapesti sajtóvitaanyag az „agytrösz” előtt. A sajtóvitaanyag az „agytrösz” előtt. A sajtóvitaanyag az „agytrösz” előtt.

Megnyit a Hotel Savaria
-Pégy napig tartó konferencián állították helyre a szállót

Eladás előtt a Claudius és a Savaria Szálló

Még nem tudni, mikor és hogyan, de a közeljövőben eladják a régi nagyszállót. A Savaria Szálló eladását a Claudius és a Savaria. A tranzakció részét a részvénytársaság privatizációja.

Savaria Szálló, a Hotel Savaria. A Hotel Savaria, a Hotel Savaria. A Hotel Savaria, a Hotel Savaria.

szobákhoz, vagy éppen a szobákhoz. A Hotel Savaria, a Hotel Savaria. A Hotel Savaria, a Hotel Savaria.

Már több, mint egy éve tárgyaloznak az ÁVO igazgatóságával, hogy a Hotel Savaria eladását a Claudius és a Savaria. A tranzakció részét a részvénytársaság privatizációja.

A Hotel Savaria, a Hotel Savaria. A Hotel Savaria, a Hotel Savaria. A Hotel Savaria, a Hotel Savaria.

Látogatás az öreg hölgnél

Nosztalgiára hajlamos ember vagyok. Szenvedélyes gyűjtője mindennek, ami Szombathely városával kapcsolatba hozható. Régebben főként öreg képeslapokat, könyveket, fotográfiákat, térképeket és újságokat raktam a polcokra és a dobozaimba. Aztán lassan irányíthatatlanná vált a szenvedélyem, és mohón markoltam a zsbívásárokon a jelvényes dobozákba, szemezgettem az aprónyomtatványok között, és böngésztem régen bezárt, szombathelyi üzletek számláit. Ma már villamosmegállót jelző táblám és helyi gyufacímkéim is van... Fentieket nem dicsekvésnek szánom, inkább magyarázatként: a megszállott gyűjtő sajátos viszonyának és vonzalmának indoklásaként tárgyaihoz és egy százesztendősi arisztokrata hölgyhöz.

A koros hölgy Kovács Jakab vendéglős egyik legkedvesebb gyermeke. Születése óta tevékeny részese volt Szombathely város közösségi életének. Történetek sokasága szólt muzsikától hangos, fényes báljairól, nagyhírű vendégségeiről, hangulatos ebédjeiről. Néhány alkalommal én is a vendége lehettem ebédre, vacsorára vagy csak egy jó, zamatos kávéra. Néhány napja, hosszas telefonálgatások, egyeztetések után ismét meglátogathattam. Már elárulhatom a nevét is: a kedves, idős arisztokratát Savaria Szállónak hívják, az idősebb szombathelyi polgárok pedig még Kovács Szállóként ismerhették.

Már 2014 nyarán, amikor lelkes könyvtárosokkal, muzeológusokkal és néhány városszerető barátommal elhatároztuk, hogy megünnepeljük „a Szálló” századik születésnapját, felvetődött a gondolat, hogy valami módon be is kellene jutnunk az épületbe. Telefonszámok, címek és cégnevek tömkelege sorjázott a jegyzeteimben, de egyik sem bizonyult használhatónak. Közben ünnepeltünk, villámcsődületet szer-

veztünk a szálloda teraszán, kiállítást nyitottunk és beszélgettünk, emlékeztünk, de a bejárat kulcsa továbbra is elérhetetlennek tűnt. Végül két rövidke telefonbeszélgetés után 2015. június 17-én teljesült a nagy vágyunk, beléphettünk a hátsó bejáraton.

A télikertbe vezető lépcső mellett az egykori ajándékbolt, amelyikben a 70-es, 80-as években dugdosott dollárjainkért vásárolhattunk Fa szappant, Legot és más

kincseket, egész rendezettnek tűnik, poros vitrinjeivel. A lépcsőn is ott gubancolódik a szőnyeg, ám a sarokban, kosarakban, rekeszekben kávéscsészék, süteményes készletek halma, mintha elszállításra várna. Ez a kép később is gyakran felbukkan még. A lépcsőforduló után pedig a múlt első részlete: a gyümölcskosarakkal díszített, kovácsoltvas korlát. Kicsit megnyugszom, hogy ép és változatlan. A Magnólia terem fából készült burkolata még csak-csak idéz valamit a régi hangulatokból, de a műanyaghatású álmennyezet már ront a hatáson. A szomszédos Orchidea teremben is ez a kép fogad. Itt a tálalószekrényen néhány tányér is a rendelkezésünkre áll. A padlószőnyegen háromnyelvű biblia hever, talán arra vár, hogy valaki felolvassa belőle a helyzethez illő szakaszt. A tálalószekrényen kihúzok néhány fiókot, részben a kíváncsiság, részben a hatásosabb fénykép kedvéért. Az egyiknek a mélyén, egy tányéron száraz piskótatekerics, penészes banán és néhány más sütemény múmiája hever.

A Télikert. Meglepődve állok meg az ajtóban. A terem ma is lenyűgöző. A falburkolatok épek, az ablakokon és a zenekari pódiumok oszlopai között függönyök, takarosan két oldalra kötve. A dobogó csak a zenészeket várja. A hatalmas csillárok készek arra, hogy fényükkel elkápráztassák a táncoló bálozókat. A gipszdíszítések bár porosak, de épek. Egyetlen oszlopon látom csak, hogy barbár kezek kalapáccsal keresték a villamos vezetékeket. A terem üresen, de méltóságteljesen emlékezik a jobb időkre.

Az éttermet az erkélyről tudjuk megnézni. Lenn székek és asztalok halmaza raklapokkal vegyesen. Sajnos itt már nyoma sincsen az eredeti csillároknak. A felújítás-

kor feltett, fehér gömbű lámpák visszafogottságról és némi jó ízlésről tanúskodnak. A falak és díszek ebből a távolságból épnek látszanak, ugyanígy az ajtók és ablakok is. Beázásnak, durva sérülésnek itt sem látom nyomát. Még egy darabig gyönyörködöm a Széll Kálmán utca látványában és indulok a szobák felé.

Az udvar felé eső lépcsőknél ér az első megrázó élmény: korhadó, rozsdásodó ablakkeretek, málló vakolat és beázások nyomai. A zárt udvar lehangoló látvány. Leomlott vakolat, ázó falak, szemét és galambpiszok. Az átalakítás során megfelezt szobák némelyikében sarokba nyomorított zuhanyfülkék. Az olvasólámpákon szomorúan billegnek a lámpaernyők. Az ablakokat több helyen is beszögelték. Az első emeleti lakosztály fürdőszobája ép csempékkel és berendezéssel idézi a nyolcvanas évek világát. A legfelső szinten nyitva találjuk a középső szoba erkélyajtáját. Természetesen mindenki innen szeretne fényképezni. Különösen szép fentről a két forgalmas utca torkolata.

Korántsem nyűgöz le bennünket ennyire a következő állomásunk, az egykori konyha és az azt kiszolgáló raktárak. A berendezés egy része már leszerelve, a többi pedig olajtól, zsírtól piszkos, ahogy az utolsó bécsi szelet után ott maradt. A raktárak polcain százszámra állnak rendezett sorban a talpas poharak, leveses csészék. A glédába állított sótartók alatt kis cetliken a leltározott mennyiség. A hatalmas hűtők kint ajtókkal várnak.

Lassan lejár a nekünk szánt idő. Még megállunk a recepció lámpákkal, öregecske televíziókkal telepakolt helyiségében, ahol egykor szépen ívelt, piros plüssel bevont pad várta az érkezőt, amit sejtelmes fénnel világított meg az üvegtető. A pult fiókjaiban megtalálom a tűzjelző berendezést és a füstelvezetést ellenőrző hatóság naplóbejegyzéseit. A szobakulcsok már nincsenek a helyükön, ide már nem jár senki. Az öreg hölgynek már nincsenek vendégei.

Kedves öreg Barátném! Szép álmokat!

